

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
UNIVERSITY OF PIRAEUS

ΣΧΟΛΗ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΑΙ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗΣ
ΤΜΗΜΑ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΑΙ ΤΡΑΠΕΖΙΚΗΣ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗΣ
ΜΠΣ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΓΙΑ ΣΤΕΛΕΧΗ

ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΧΡΗΣΗΣ ΔΙΑΦΕΡΟΥΝ ΟΙ ΜΕΓΑΛΕΣ ΤΡΑΠΕΖΕΣ;

Κρίκου Νίκη (ΜΧΑΝ 1421)

Μέλη Επιτροπής
Καθηγητής Αντζουλάτος Άγγελος Α.
Επίκουρος Καθηγητής Κυριαζής Δημήτριος
Λέκτορας Μπότσαρη Αντωνία

Πειραιάς
Αύγουστος 2016

Ευχαριστίες

Με το πέρας αυτής της διπλωματικής εργασίας καθίσταται αναγκαίο να εκφράσω τις θερμές μου ευχαριστίες σε όλους τους καθηγητές του μεταπτυχιακού προγράμματος «Χρηματοοικονομική Ανάλυση για στελέχη». Τόσο οι γνώσεις, όσο και ο τρόπος σκέψης τους συνέβαλαν στη διεύρυνση και στη βελτίωση του τρόπου με τον οποίο βλέπω τον «οικονομικό» κόσμο.

Θα ήθελα να ευχαριστήσω ιδιαίτερα τον καθηγητή και επιβλέποντα αυτής της εργασίας, κ. Αντζουλάτο, για την καθοδήγηση και την κατανόηση που επέδειξε.

Περίληψη

Η εν λόγω μελέτη εξετάζει εάν διαφέρουν οι μεγάλες τράπεζες από τις μικρότερες, με οδηγό τα αποτελέσματα χρήσης και τον ισολογισμό.

Σύμφωνα με τη βιβλιογραφία, οι τράπεζες έχουν μεγάλο περιθώριο χειραγώγησης των λογιστικών τους στοιχείων και όσο μεγαλύτερες είναι, τόσο περισσότερο αδιαφανείς καθίστανται, εντείνοντας την ασυμμετρία πληροφόρησης. Διαθέτουν εργαλεία για να προβούν στη χειραγώγηση λογιστικών στοιχείων και έχουν πολλά κίνητρα για να το πράξουν.

Τα αποτελέσματα δείχνουν θετική σχέση μεταξύ του μεγέθους των τραπεζών και της κερδοφορίας, πράγμα το οποίο συνεπάγεται πως όσο μεγαλύτερη είναι η τράπεζα, τόσο υψηλότερα παρουσιάζονται τα κέρδη της και το αντίθετο, δηλαδή όσο μικρότερο είναι το μέγεθος μιας τράπεζας, τόσο χαμηλότερα είναι και τα κέρδη της.

Όσον αφορά τον ισολογισμό, τα αποτελέσματα δείχνουν αρνητική σχέση μεταξύ του μεγέθους των τραπεζών και του δείκτη δάνεια προς συνολικό ενεργητικό, και επίσης αρνητική σχέση μεταξύ του μεγέθους των τραπεζών και του δείκτη καταθέσεις προς συνολικό ενεργητικό.

Τα παραπάνω αποτελέσματα επιβεβαιώνουν την εξετασθείσα βιβλιογραφία, στην οποία επισημαίνεται ότι μεγάλες τράπεζες έχουν τη δυνατότητα να δραστηριοποιούνται σε περισσότερους κλάδους πέραν της εμπορικής τραπεζικής.

Λέξεις κλειδιά: Ασυμμετρία πληροφόρησης, χειραγώγηση λογιστικών στοιχείων, κίνητρα, αποτελέσματα χρήσης, ισολογισμός.

Περιεχόμενα

Εισαγωγή.....	5
1.Τραπεζικοί Κίνδυνοι-Τράπεζες	6
2.Κεφάλαιο τραπεζών- Γιατί να διαφέρουν οι μικρές από τις μεγάλες τράπεζες; ...	11
3.Οικονομικές Καταστάσεις	13
4.Απόδοση Τραπεζών – Το σύστημα CAMELS	17
5.Τράπεζες – Επιχειρηματικά μοντέλα	24
6.Ο ρόλος της πληροφόρησης και του θεσμικού πλαισίου	34
7.Κίνητρα και δυνατότητα των τραπεζών για χειραγώγηση των λογιστικών τους στοιχείων.	37
8.Οφέλη των μεγάλων τραπεζών	49
9.Εμπειρική μελέτη.....	53
10.Σύνοψη	62
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	63
Βιβλιογραφικές αναφορές	66

Εισαγωγή

Η πρόσφατη χρηματοοικονομική κρίση, 2007-2009, έφερε στο προσκήνιο νέα δεδομένα, επισημαίνοντας τα λάθη και τους εσφαλμένους χειρισμούς των περασμένων δεκαετιών. Η χαλάρωση από την οποία χαρακτηριζόταν το θεσμικό πλαίσιο επέτρεψε στις αγορές να λειτουργούν περισσότερο ελεύθερα, με λιγότερο κρατικό παρεμβατισμό και πολλές φορές ανεξέλεγκτα.

Η κατάσταση αυτή δημιούργησε στρεβλά κίνητρα που οδήγησαν σε αύξηση των κινδύνων και εν τέλει σε κρίση, η οποία δεν ήταν διαχειρίσιμη με το ισχύον θεσμικό και κανονιστικό πλαίσιο. Το πλαίσιο απεδείχθη ανεπαρκές να αντιμετωπίσει την κρίση και γι' αυτόν το λόγο επαναπροσδιορίστηκε για να προσαρμοστεί στις εκάστοτε συνθήκες.

Η παγκόσμια κρίση έπληξε σημαντικά και ισχυρές οικονομικά χώρες, όπως οι Η.Π.Α. και μεγάλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στις οποίες οι συνέπειες διαφαίνονται ακόμη και σήμερα. Κατόπιν αυτού, το θεσμικό εκκρεμές άρχισε να κινείται και πάλι προς ένα αυστηρότερο πλαίσιο, αφήνοντας πίσω του τη χρηματοοικονομική απελευθέρωση που έκανε την εμφάνιση της τη δεκαετία του 1970.

Οι τράπεζες, οι οποίες και εξετάζονται στην παρούσα εργασία, διαδραματίζουν έναν από τους σημαντικότερους παίκτες του χρηματοοικονομικού συστήματος. Αν και αυτές είναι επιχειρήσεις, δε συνιστούν σε καμία περίπτωση μια συνηθισμένη και τυπική επιχείρηση. Οι τράπεζες επιδρούν καταλυτικά στην οικονομία, επηρεάζοντας και τις υπόλοιπες οικονομικές μονάδες. Επιπρόσθετα, αντιμετωπίζονται με τρόπο διαφορετικό από το κράτος, διότι σε περίπτωση κατάρρευσής τους, οι επιπτώσεις που θα προκληθούν θα λειτουργήσουν σαν «ντόμινο» και στην υπόλοιπη οικονομία.

1. Τραπεζικοί Κίνδυνοι-Τράπεζες

Οι τράπεζες συνιστούν έναν εκ των τριών παικτών, των οποίων οι αποφάσεις επηρεάζουν τη νομισματική κυκλοφορία σε μία οικονομία και καθένas εξ αυτών δρα με βάση τους δικούς του στόχους, τα δικά του εργαλεία και τους δικούς του περιορισμούς. Οι άλλοι δύο παίκτες με τους οποίους εν προκειμένω θα ασχοληθούμε σε μικρότερη έκταση είναι το κοινό, δηλαδή τα νοικοκυριά και οι επιχειρήσεις, και οι κεντρικές τράπεζες.

Οι τράπεζες στην προσπάθειά τους να μεγιστοποιήσουν τα κέρδη τους προσπαθούν να βρουν το σημείο εκείνο στο οποίο θα έχουν αρκετά ρευστά διαθέσιμα για να αποφύγουν σε περίπτωση πανικού την έλλειψη ρευστότητας από τη μία πλευρά, και από την άλλη όχι τόσα πολλά ώστε το κόστος ευκαιρίας των διαθέσιμων να αυξάνεται. Ακριβώς όμως επειδή πολλές τράπεζες στο βωμό του εύκολου κέρδους μπορεί να υπερβούν αυτό το σημείο, οφείλουν να είναι σύννομες με το θεσμικό πλαίσιο το οποίο απαιτεί συνετή συμπεριφορά μέσω του ελάχιστου αποθεματικού συντελεστή (minimum reserve requirements).

Εάν μια τράπεζα δεν έχει επαρκή ρευστότητα να ανταποκριθεί στις ανάγκες των πελατών της, θα πτωχεύσει και είναι πολύ πιθανό να συμπαρασύρει τράπεζες των οποίων η ρευστότητα ήταν η απαιτούμενη και η οριζόμενη εκ του θεσμικού πλαισίου, λόγω της χαοτικής κατάστασης που θα προκληθεί. Το φαινόμενο αυτό του ντόμινο θα οδηγήσει σε κατάρρευση του χρηματοπιστωτικού συστήματος μιας χώρας και γι' αυτό οι Αρχές έχουν κίνητρο αλλά και υποχρέωση να επιβάλλουν την τήρηση του θεσμικού πλαισίου σε όλες τις εμπορικές τράπεζες.

Η ρευστότητα αν και είναι μια έννοια εύκολα κατανοητή από όλους, θα πρέπει να ληφθούν υπόψη τρεις διαστάσεις για να μετρηθεί. Η πρώτη έχει να κάνει με τις πληρωμές. Ένα περιουσιακό στοιχείο, όπως π.χ. τα χαρτονομίσματα μπορεί να χρησιμοποιηθεί εύκολα για πληρωμές και άρα έχει μεγάλη ρευστότητα. Η δεύτερη διάσταση σχετίζεται με τις συναλλαγές. Σε μια αγορά με μεγάλη ρευστότητα δεν επηρεάζονται σημαντικά οι συνθήκες ζήτησης ή προσφοράς, ώστε να επηρεαστεί και η τιμή του συναλλασσόμενου περιουσιακού στοιχείου. Ενώ, σε μια αγορά με χαμηλή ρευστότητα, ένας αγοραστής εντείνει τη ζήτηση σημαντικά, ωθώντας την τιμή προς τα πάνω και αντίστοιχα ένας πωλητής εντείνει την προσφορά σημαντικά, πιέζοντας την τιμή προς τα κάτω. Τέλος, η τρίτη διάσταση είναι η μακροοικονομική, η οποία σχετίζεται με την άσκηση της νομισματικής πολιτικής. Όταν με απόφαση της κεντρικής τράπεζας αυξάνεται η νομισματική κυκλοφορία, αυξάνεται και η ρευστότητα και αντίστροφα με μείωση της νομισματικής κυκλοφορίας, που επιτυγχάνεται με υψηλά επιτόκια και άρα υψηλό κόστος του χρήματος.

Οι τράπεζες ως διαμεσολαβητές μεταξύ των πελατών τους αντιμετωπίζουν εγγενείς κινδύνους στις δραστηριότητές τους, οι οποίοι τις κάνουν ευάλωτες σε περίπτωση μεταβολής των οικονομικών συνθηκών και συνεπώς οδηγούν στην απώλεια της εμπιστοσύνης των πελατών τους. Οι κίνδυνοι αυτοί ανακύπτουν από τρεις μετασχηματισμούς στους οποίους συνοψίζεται η λειτουργία των τραπεζών, ως διαμεσολαβητών και οι οποίοι είναι ο μετασχηματισμός κινδύνου, ο μετασχηματισμός διάρκειας και ο μετασχηματισμός μεγέθους.

Ο μετασχηματισμός μεγέθους συνοψίζεται στο ότι πολλοί καταθέτες, με λίγα χρήματα ο καθένας, χρηματοδοτούν μεγάλα επενδυτικά σχέδια τα οποία δεν μπορεί να χρηματοδοτήσει κανένας χωριστά ή αρκετοί μαζί. Η χρηματοδότηση των επενδύσεων συμβάλλει στην οικονομική ανάπτυξη.

Ο μετασχηματισμός κινδύνου και πιστωτικός κίνδυνος αναφέρεται στην περίπτωση που ο δανειζόμενος δεν εξυπηρετήσει το δάνειο που έχει λάβει, δεν αποπληρώσει το ομόλογο που έχει εκδώσει ή στην περίπτωση που οι μετοχές των οποίων την έκδοση προέβη απολέσουν το μεγαλύτερο μέρος της αξίας τους. Τα παραπάνω μπορεί να συμβούν είτε επειδή δεν μπορεί ο δανειζόμενος να εκπληρώσει τις υποχρεώσεις του (εμφάνιση επιχειρηματικού κινδύνου) είτε επειδή δεν θέλει (εμφάνιση ηθικού κινδύνου). Παρόλα αυτά, η τράπεζα που χορήγησε το δάνειο υποχρεούται να επιστρέψει στον καταθέτη τα χρήματα που αυτός κατέθεσε και στη συνέχεια η τράπεζα δάνεισε, επωμιζόμενη η ίδια τη ζημία.

Ο μετασχηματισμός διάρκειας και οι κίνδυνοι επιτοκίου και ρευστότητας αναφέρονται στο ότι οι τράπεζες μετασχηματίζουν βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις, της πλευράς του παθητικού σε έναν ισολογισμό, σε μακροχρόνιες απαιτήσεις της πλευράς του ενεργητικού. Δηλαδή χρηματοδοτούν τις μακροπρόθεσμες απαιτήσεις τους, κυρίως δάνεια, με βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις, καταθέσεις και έκδοση αξιογράφων στην αγορά χρήματος. Λόγω αυτού του μετασχηματισμού οι τράπεζες αντιμετωπίζουν κίνδυνο επιτοκίου και ρευστότητας. Ο κίνδυνος επιτοκίου έχει να κάνει με τις μεταβολές των επιτοκίων σε συνδυασμό με το γεγονός ότι συνήθως οι υποχρεώσεις και οι απαιτήσεις των τραπεζών έχουν διαφορετική διάρκεια. Είναι πιθανό μια τράπεζα να εγκλωβιστεί σε υψηλότερο επιτόκιο καταθέσεων όταν έχει μειωθεί το επιτόκιο χορηγήσεων, με συνέπεια να σημειώσει ζημία.

Όσον αφορά στον κίνδυνο ρευστότητας, αυτός μπορεί να προκληθεί από μια αναταραχή στις διεθνείς χρηματαγορές ή ακόμη και στην εγχώρια αγορά, η οποία θα κάνει διστακτικούς τους επενδυτές /αποταμιευτές με αποτέλεσμα να επιδεινωθεί η οικονομική κατάσταση της τράπεζας και αυτή να αντιμετωπίσει την αδυναμία εκπλήρωσης των υποχρεώσεών της. Σε αυτή την περίπτωση οι τράπεζες υποχρεώνονται να πληρώσουν υψηλό επιτόκιο για να αντλήσουν χρήμα ή να ρευστοποιήσουν υπό πίεση στοιχεία του ενεργητικού τους επηρεάζοντας την καθαρή τους θέση και πιθανώς την φερεγγυότητά τους.

Υπάρχουν κι άλλοι τραπεζικοί κίνδυνοι, όπως ο συναλλαγματικός, όπου σε περίπτωση υποτίμησης του νομίσματος της χώρας ζημιώνονται όσοι έχουν λάβει δάνειο σε ξένο νόμισμα και ωφελούνται όσοι έχουν απαιτήσεις στο ξένο νόμισμα. Σε περίπτωση ανατίμησης του εγχωρίου νομίσματος ισχύουν τα αντίθετα. Υπάρχει ακόμη ο κίνδυνος χώρας, όπου ενδέχεται να μην μπορούν χώρες να εξυπηρετήσουν τα δάνεια που έχουν συνάψει, υπάρχει ο κίνδυνος αγοράς που προέρχεται από πτώση της τιμής των αξιογράφων, ο τεχνολογικός κίνδυνος, ο λειτουργικός κίνδυνος και ο κίνδυνος πτώχευσης. Οι προαναφερθέντες κίνδυνοι δεν είναι ανεξάρτητοι μεταξύ τους. Ο ένας μπορεί να απορρέει από τον άλλο και όσο περισσότεροι αναδύονται τόσο αυξάνεται και η πιθανότητα εμφάνισης αφερεγγυότητας μιας τράπεζας.

Ο ρόλος των κεντρικών τραπεζών

Ο ρόλος των κεντρικών τραπεζών είναι καθοριστικός, όσον αφορά τη λειτουργία των εμπορικών. Μια οικονομία ενδέχεται να πληγεί από τους έντονους πιστωτικούς κύκλους, οι οποίοι με τη σειρά τους μπορεί να οδηγήσουν σε «φούσκες» στις αγορές ακινήτων και αξιογράφων και αυτές όταν σπάσουν ίσως σε κρίσεις. Δεν είναι απόλυτο ότι καθένα πρόβλημα από τα προαναφερθέντα αναδύεται από το προηγούμενο, όπως π.χ. κρίσεις μπορεί να προκληθούν χωρίς

να έχουν προηγηθεί «φούσκες», λόγω των μεγάλων εισροών και εκροών διεθνών επενδυτικών κεφαλαίων.

Η αποτελεσματική παρέμβαση των κεντρικών τραπεζών την κατάλληλη στιγμή μπορεί να αποτρέψει την εμφάνιση έντονων πιστωτικών κύκλων ή και «φουσκών» και να μετριάσει τις επιπτώσεις των κρίσεων, ενώ η μη-παρέμβαση ή η ετεροχρονισμένη σίγουρα θα τις επιδεινώσει.

Ο ρόλος των κεντρικών τραπεζών είναι πολύ σημαντικός διότι αφενός σε σύγκριση με τους υπόλοιπους οικονομικούς παράγοντες έχουν τη δυνατότητα να κάνουν σωστότερες εκτιμήσεις για τις εξελίξεις και αφετέρου διότι δεν έχουν λόγο να παρασυρθούν από την ιδέα του εύκολου και γρήγορου κέρδους, το οποίο δεν εδράζεται σε υγιή οικονομικά δεδομένα. Οι κεντρικές τράπεζες διακρίνονται για την καλύτερη τεχνογνωσία, τη μεγαλύτερη ιστορική μνήμη, την άμεση πρόσβαση σε πληροφορίες, τη μεγάλη εμπειρία στη συλλογή και επεξεργασία δεδομένων. Τα παραπάνω χαρακτηριστικά συμβάλλουν στην επίτευξη του κυριότερου στόχου των κεντρικών τραπεζών, ο οποίος δεν είναι άλλος από την σταθερότητα του χρηματοοικονομικού συστήματος.

Κάποια από τα εργαλεία που μπορούν να χρησιμοποιήσουν οι κεντρικές τράπεζες για να επιτύχουν τους στόχους τους είναι η αύξηση των επιτοκίων για να αποτρέπουν τη ζήτηση των πολλών δανείων, η αύξηση του ελάχιστου αποθεματικού συντελεστή για να μειωθεί η δυνατότητα των εμπορικών τραπεζών να χορηγούν δάνεια και ακόμη η αλλαγή του θεσμικού πλαισίου όσον αφορά στην κεφαλαιακή επάρκεια των εμπορικών τραπεζών ή η αυστηρότερη τήρησή του σε περίπτωση χαλάρωσης.

Όσο μεταβαίνει μια οικονομία από τους έντονους πιστωτικούς κύκλους στις «φούσκες» και από αυτές στις κρίσεις, είναι δυσκολότερο να εντοπιστεί έγκαιρα το πρόβλημα. Τα εργαλεία γίνονται πιο δύσχρηστα, διότι οι κεντρικές τράπεζες θα πρέπει να δώσουν λόγο γιατί τα χρησιμοποιούν εφόσον δεν είναι βέβαιο ότι απαιτείται εξυγίανση της οικονομίας και εφόσον μπορεί τα εργαλεία να οδηγήσουν σε στραγγαλισμό της ανάπτυξης. Ίδανικό είναι οι κεντρικές τράπεζες να λειτουργούν προληπτικά για να αποτρέπεται η δημιουργία μεγάλων ανισορροπιών. Όμως πολλές φορές οι αντικρουόμενες δραστηριότητες διαφορετικών φορέων δεν το επιτρέπουν, όπως για παράδειγμα όταν η δημοσιονομική πολιτική μέσω της κυβέρνησης τροφοδοτεί ελλείμματα του προϋπολογισμού εντείνοντας τις πληθωριστικές πιέσεις, ενώ θα έπρεπε να ακολουθείται συσταλτική πολιτική με αύξηση των επιτοκίων από την κεντρική τράπεζα.

Οι κεντρικές τράπεζες λειτουργούν επίσης ως επόπτες των εμπορικών τραπεζών και ως δανειστές τελευταίας καταφυγής (Lender of last resort). Έχουν τη δυνατότητα και την υποχρέωση να ελέγχουν τις υπόλοιπες (εμπορικές τράπεζες), καθορίζοντας το πλαίσιο το οποίο αυτές οφείλουν να ακολουθούν και διαμορφώνοντας εκ νέου τους κανόνες με τους οποίους οφείλουν να συμμορφώνονται, όποτε απαιτείται, ανάλογα με τις εκάστοτε συνθήκες.

Επιπλέον, οι κεντρικές τράπεζες και γενικά οι εποπτικές αρχές έχουν τη διακριτική ευχέρεια να μην επιβάλλουν την αυστηρή εφαρμογή των κανονισμών του θεσμικού πλαισίου από κάποια τράπεζα, αν επιθυμούν να τη διευκολύνουν. Ακριβώς επειδή η εφαρμογή του κανονιστικού πλαισίου στο οποίο υπόκειται οι τράπεζες δημιουργεί κόστος, το regulatory forbearance - η προαναφερθείσα διακριτική ευχέρεια σε θέματα εποπτείας, τους επιτρέπει να έχουν υψηλότερη κερδοφορία.

Σε περίπτωση ανάγκης, όπως όταν ανακύπτει ένα πρόβλημα ρευστότητας, οι τράπεζες γνωρίζουν ότι δε θα οδηγηθούν σε πτώχευση, διότι η κεντρική

τράπεζα θα τις συνδράμει να επανέλθουν. Αντίστοιχα, μειώνεται η πιθανότητα πανικού και συνεπώς η πτώχευση μιας τράπεζας όταν και οι αγορές πιστεύουν ότι η κεντρική τράπεζα θα διαδραματίσει το ρόλο δανειστού τελευταίας καταφυγής. Έτσι δίδεται η εντύπωση ότι η κεντρική τράπεζα θα δίνει λύση σε κάθε πρόβλημα που είναι αποτέλεσμα ενδεχομένως ανεύθυνης συμπεριφοράς των τραπεζών, καθιστώντας τους χρηματοδότες τους αδιάφορους για την επιλογή τράπεζας στην οποία προέβησαν και απρόθυμους να ελέγξουν τις οικονομικές καταστάσεις αυτών των πιστωτικών ιδρυμάτων. Εν ολίγοις δημιουργείται πρόβλημα «ηθικού κινδύνου» όσον αφορά στη συμπεριφορά των χρηματοδοτών των τραπεζών, η οποία είναι ανεπιθύμητη από την κεντρική τράπεζα.

Μεγάλες τράπεζες

Μεταξύ των τραπεζών γίνεται διάκριση σε μεγάλες και μικρές τράπεζες. Οι μεγάλες τράπεζες, εσχάτως αναφερόμενες ως συστημικές, είναι αυτές που έχουν θέση ηγετική στην τραπεζική αγορά και αν καταρρεύσουν θα συμπαράσφουρουν και τις υπόλοιπες. Συνεπώς, θα υπάρχουν επιπτώσεις σε όλη την οικονομία του κράτους.

Μια τράπεζα μπορεί να χαρακτηριστεί ως μεγάλη όσον αφορά στο πλήθος των υπηρεσιών που προσφέρει, επιτυγχάνοντας οικονομίες κλίμακος και φάσματος, και βέβαια όταν το σύνολο των δανείων που χορηγεί, το σύνολο των καταθέσεων που λαμβάνει, τα κεφάλαια και τα αποθεματικά, και τα κέρδη της υπερβαίνουν κατά πολύ τις υπόλοιπες τράπεζες. Επιπλέον, οι μεγάλες εμπορικές τράπεζες είναι ο βασικός παίκτης στη συναλλαγματική αγορά, δηλαδή στις καταθέσεις σε διαφορετικά νομίσματα και σε χρηματοδοτικά προϊόντα υψηλής ρευστότητας, όπως βραχυπρόθεσμα παράγωγα σε νόμισμα μεταξύ των τραπεζών αυτών.

Οι μεγάλες τράπεζες σε σχέση με τις μικρές έχουν τη δυνατότητα και στελεχώνονται από ειδήμονες - εξειδικευμένο προσωπικό- σε όλους τους τομείς που δραστηριοποιούνται. Οι καλοί αναλυτές που οι μεγάλες τράπεζες διαθέτουν δίνουν προστιθέμενη αξία στην τράπεζα και μπορούν να προβλέπουν την κατάληξη των μικρών ανισορροπιών που αρχικά ανακλύπτουν και να προσφέρουν λύσεις για τον περιορισμό τους.

Θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι όσο μεγαλύτερη είναι μια τράπεζα τόσο περισσότερο αναπτύσσει ελεγκτικούς μηχανισμούς και κατ' επέκταση διακρίνεται από αυστηρή συμμόρφωση με το θεσμικό και κανονιστικό πλαίσιο που διέπει τις λειτουργίες της. Όμως, το μεγάλο μέγεθος υποκρύπτει τη δημιουργία στρεβλών κινήτρων και την εμφάνιση αδιαφάνειας ως προς τον τρόπο λειτουργίας των τραπεζών.

Η πρόσφατη οικονομική κρίση ανέδειξε ένα μεγάλο κενό στο θέμα του ελέγχου και της αξιοπιστίας, αναιρώντας το γεγονός ότι μια μεγάλη τράπεζα εμπνέει υποχρεωτικά περισσότερη εμπιστοσύνη στους πελάτες της. Η μεγάλη τράπεζα εγγυάται τις καταθέσεις της σε μεγαλύτερο βαθμό από μια μικρή ακριβώς επειδή πιθανή κατάρρευση της θα δημιουργήσει πρόβλημα φερεγγυότητας σε όλο το τραπεζικό σύστημα της χώρας. Γι' αυτό, οι Αρχές σπεύδουν να αποτρέψουν πιθανή πτώχευσή της και είναι πιθανότερο να βοηθήσουν μια μεγάλη τράπεζα να ορθοποδήσει παρά μια μικρή (too big to fail)!

Όμως, η συνδρομή βοήθειας από τις εποπτικές αρχές συνιστά το τελευταίο στάδιο πριν την πτώχευση. Οι Αρχές οφείλουν να ελέγχουν τις τράπεζες και αυτές

υποχρεούνται να παρέχουν πληροφορίες ακόμη και σε επίπεδο απλών συναλλαγών. Παρόλα αυτά, οι εποπτικές αρχές βρίσκονται στη μειονεκτική πλευρά της ασύμμετρης πληροφόρησης έναντι των εποπτευόμενων τραπεζών διότι αν και έχουν προνομιακή πρόσβαση στην πληροφόρηση σε σχέση με άλλους παίκτες, είναι πολύ δύσκολο να κρίνουν τις πράξεις των τραπεζών και να εκτιμήσουν την κατάσταση και τις προοπτικές τους. Δυστυχώς, μόνο εκ του αποτελέσματος μπορούν οι Αρχές να κρίνουν κατά πόσο λειτουργούν αποτελεσματικά οι τραπεζικοί μηχανισμοί και σε αρμονία με το συμφέρον του κοινωνικού συνόλου.

Το μειονέκτημα αυτό μπορεί να μετατραπεί σε πλεονέκτημα αν οι Αρχές επιθυμούν να συγκαλύψουν τις πράξεις τους ή και την αδράνειά τους. Συνεπώς, η παρουσία των εποπτικών αρχών δε συνεπάγεται και έγκαιρη παρέμβαση και προστασία του χρηματοοικονομικού συστήματος. Οι Αρχές φοβούμενες την πρόκληση γενικευμένου τραπεζικού πανικού μπορεί να μην προβούν στη διακοπή λειτουργίας μιας τράπεζας. Ή ακόμη φοβούμενες την εμφάνιση νομικών προβλημάτων στα οποία δεν μπορούν να αντεπεξέλθουν μπορεί να υποχωρήσουν και να μην εκτελέσουν τα εποπτικά τους καθήκοντα. Άρα, όσο μεγαλύτερες οι τράπεζες τόσο δυσκολότερο καθίσταται το έργο των Αρχών να παρέμβουν.

2.Κεφάλαιο τραπεζών- Γιατί να διαφέρουν οι μικρές από τις μεγάλες τράπεζες;

Τα ίδια κεφάλαια αν και συνιστά μια από τις σημαντικότερες έννοιες της τραπεζικής, πολλές φορές είναι δύσκολο για κάποιους που απέχουν από τον χρηματοοικονομικό τομέα να την κατανοήσουν. Στην απλούστερή του μορφή η καθαρή θέση, ή αλλιώς ίδια κεφάλαια, αποτελεί το μέρος των περιουσιακών στοιχείων μιας τράπεζας που δε θα χρησιμοποιηθεί για αποπληρωμή χρεών, σύμφωνα με τον Elliot (2010). Η ύπαρξη των ιδίων κεφαλαίων δημιουργεί ασφάλεια στο πιστωτικό ίδρυμα σε περίπτωση που μειωθεί η αξία του ενεργητικού του ή αυξηθεί η αξία των υποχρεώσεών του. Ο τρόπος κατάρτισης της οικονομικής κατάστασης του ισολογισμού επηρεάζει σε έναν βαθμό την ύπαρξη του επιπρόσθετου κεφαλαίου. Πολλές φορές αποκρύπτονται ή συγκαλύπτονται στοιχεία των οποίων η παρουσίαση θα καθιστούσε αναγκαία την ύπαρξή του. Το γεγονός αυτό γίνεται κατάφωρο ιδιαίτερα σε περιόδους κρίσης, όπου το κεφάλαιο καλείται να καλύψει τυχόν ζημίες.

Οι μεγάλες τράπεζες συνήθως απολαμβάνουν μεγαλύτερη προστασία από τις Αρχές διότι σε περίπτωση αφερεγγυότητάς τους κινδυνεύει ολόκληρο το τραπεζικό οικοδόμημα. Έτσι, δημιουργείται και η πεποίθηση στους καταθέτες ότι προσφέρουν μεγαλύτερη προστασία σε σχέση με τις μικρότερες. Συνέπεια των παραπάνω είναι οι μεγάλες τράπεζες να μπορούν να εξοικονομήσουν μεγαλύτερη χρηματοδότηση με χαμηλότερο επιτόκιο και επιπλέον να επιτυγχάνουν υψηλή βαθμολογία από τους οίκους αξιολόγησης. Η βαθμολογία αυτή εξαρτάται και από την κεφαλαιακή επάρκεια κάθε πιστωτικού ιδρύματος, η οποία συνήθως είναι μεγαλύτερη από αυτή των μικρών τραπεζών.

Μία τράπεζα η οποία χρειάζεται υψηλή βαθμολογία από τους οίκους αξιολόγησης για να ασκήσει την επιχειρηματική στρατηγική που έχει χαράξει, είναι πολύ πιθανό να διατηρεί κεφάλαιο μεγαλύτερο, χωρίς αυτό να είναι και αναγκαίο, από αυτό που απαιτούν οι ρυθμιστικές αρχές. Κεφάλαιο μεγαλύτερο από το απαιτούμενο θα διατηρεί και μια τράπεζα η οποία έχει συντηρητικό προφίλ προκειμένου να προστατεύσει τους καταθέτες της και κατ' επέκταση της φήμης της.

Ένας παράγοντας ο οποίος θα επηρεάσει το ύψος της διακράτησης κεφαλαίου είναι η περίπτωση πρόσφατης εξόδου από μια οικονομική κρίση. Ο φόβος θα επιδράσει θετικά στη μεγαλύτερη συγκέντρωση κεφαλαίου και θα αποτρέψει ανάληψη δραστηριοτήτων που ενέχουν υπερβολικό κίνδυνο.

Όσο μεγαλύτερη είναι μια τράπεζα, τόσο μεγαλύτερη κεφαλαιοποίηση διαθέτει και συνεπώς μεγαλύτερη είναι η αξία των κοινών μετοχών της. Ακριβώς επειδή οι κοινές μετοχές δε δίνουν υποχρεωτικά μέρισμα, αλλά προαιρετικά, μια τράπεζα μπορεί να δημιουργεί ή και να αυξάνει το κεφάλαιό της σε μια δύσκολη οικονομική συγκυρία.

Στο σημείο αυτό πρέπει να επισημανθεί ότι οι μεγάλες τράπεζες έχουν μεγαλύτερη εμπειρία ως προς τις δραστηριότητές τους και ότι έχουν αναπτυχθεί και μεγεθυνθεί μέσω εξαγορών και συγχωνεύσεων. Γι' αυτές τις τράπεζες το goodwill αντιπροσωπεύει μεγάλη αξία, η οποία όμως δυστυχώς δύσκολα μετατρέπεται σε μετρητά, αν ανακύψει οικονομική κρίση.

Επιπρόσθετα, οι μεγάλες τράπεζες βρίσκουν τρόπους να παρουσιάσουν καλύτερα ετήσια αποτελέσματα με τη χειραγώγηση των λογιστικών τους στοιχείων.

Χαρακτηριστικό των μεγάλων τραπεζών είναι ότι μπορούν να συνδέονται με επενδυτικές τράπεζες, πράγμα το οποίο τους επιτρέπει να παρουσιάζουν

καλύτερα ετήσια αποτελέσματα σε κερδοφόρες χρήσεις. Τράπεζες οι οποίες προβαίνουν σε αυτή τη σύνδεση ενσωματώνουν στις λογιστικές τους καταστάσεις τα εν λόγω επενδυτικά ιδρύματα και βελτιώνουν με αυτόν τον τρόπο την κατάσταση αποτελεσμάτων χρήσης τους.

Σύμφωνα με το Συνθήκη της Βασιλείας II οι μεγάλες και πιο εξελιγμένες τράπεζες, οι οποίες χρησιμοποιούν πολύπλοκα μοντέλα πρόβλεψης για την κατάσταση που επικρατεί στον χρηματοοικονομικό τομέα, μπορούν να αξιολογήσουν το επίπεδο κινδύνου που διατρέχουν τα περιουσιακά τους στοιχεία. Όμως, η κρίση απέδειξε ότι μοντέλα αυτά αγνόησαν ή και υποτίμησαν τους κινδύνους ρευστότητας σε αξιόγραφα με σοβαρές επιπτώσεις για την οικονομία.

Τέλος, οι μεγάλες τράπεζες λόγω του αριθμού των υπηρεσιών που προσφέρουν και της διαφοροποίησης των προϊόντων τους, έχουν τη δυνατότητα να αναπτύσσουν οικονομίες κλίμακος. Αντίθετα, οι μικρές τράπεζες οι οποίες στερούνται του πλεονεκτήματος αυτού, δημιουργούν στενές διαπροσωπικές σχέσεις με τους πελάτες τους και πολλές φορές χορηγούν μεγάλου κινδύνου δάνεια με υψηλό επιτόκιο, παρακάμπτοντας το νομικό πλαίσιο. Τα έσοδά τους κυρίως προκύπτουν από τα υψηλά επιτόκια δανεισμού και τα χαμηλά επιτόκια καταθέσεων.

Πρέπει να σημειωθεί ότι οι τράπεζες δε διαφοροποιούνται μόνο ως προς το μέγεθός τους, αλλά και ως προς τις προτιμήσεις των πελατών τους, την ποιότητα της πληροφόρησης που παρέχουν, την τιμολόγηση των προϊόντων τους και τις τεχνικές που χρησιμοποιούν για τη δημιουργία τραπεζικών προϊόντων.

3.Οικονομικές Καταστάσεις

Ισολογισμός

Η χρήση των αριθμοδεικτών θεωρείται από τις πιο διαδεδομένες, αποτελεσματικές και αξιόπιστες μεθόδους για να γίνεται χρηματοοικονομική ανάλυση. Έτσι, στοιχεία που έχουν ανακύψει τόσο από την κατάσταση του ισολογισμού όσο και από την κατάσταση αποτελεσμάτων χρήσης μετουσιώνονται από απλοί αριθμοί σε χρήσιμες πληροφορίες που καταλήγουν σε σημαντικά συμπεράσματα όσον αφορά στην οικονομική πορεία μιας επιχείρησης και κατ' επέκταση μιας τράπεζας.

Εύκολος και σύντομος τρόπος για να εκτιμηθεί η επίδοση μιας τράπεζας είναι να γίνει η σύγκριση των δεικτών της για την τρέχουσα περίοδο με τους αντίστοιχους δείκτες των προηγούμενων χρήσεων, αλλά και σύγκριση των δεικτών μεταξύ των τραπεζών. Με αυτόν τον τρόπο οι οικονομικοί αναλυτές ή και όσοι ασχολούνται με αυτά τα θέματα έχουν μια ένδειξη για την κατεύθυνση της μεταβολής τους και κατά πόσο η χρηματοοικονομική κατάσταση της εξεταζόμενης τράπεζας βελτιώθηκε, επιδεινώθηκε ή παρέμεινε σταθερή.

Δεν πρέπει όμως να ξεχνάμε ότι τα αποτελέσματα των αριθμοδεικτών πρέπει να λαμβάνονται υπόψη συνδυαστικά και όχι μεμονωμένα. Κανένας αριθμοδείκτης από μόνος του δε διαθέτει όλη την πληροφόρηση για να κρίνει κάποιος την αποδοτικότητα μιας τράπεζας και επιπλέον υπάρχει η πιθανότητα να καταλήγουν σε αντίθετα συμπεράσματα. Γι' αυτό ακριβώς πρέπει να συνυπολογίζονται αριθμοδείκτες από διάφορες κατηγορίες ούτως ώστε το αποτέλεσμα να είναι πλησιέστερα στην πραγματικότητα.

Αξίζει να σημειωθεί σε αυτό το σημείο ότι με τη διαχρονική σύγκριση δεν υπάρχει μέτρο σύγκρισης για να εκτιμήσει ο αναλυτής αν οι δείκτες σε απόλυτες τιμές είναι ικανοποιητικοί- αποδοτικοί ή όχι. Μια λύση για το παραπάνω πρόβλημα δίνεται μέσω της σύγκρισης των δεικτών αυτών με τους αντίστοιχους μέσους δείκτες του κλάδου, οι οποίοι αποτελούν πρότυπα.

Η αξιολόγηση των τραπεζών δεν αφορά μόνο τους οικονομικούς αναλυτές ή τους συναλλασσόμενους, όπως είναι οι καταθέτες ή οι μέτοχοι. Ενδιαφέρει τις ίδιες τις τράπεζες, αφού στη διατραπεζική αγορά, η μια τράπεζα δανείζει την άλλη τεράστια ποσά και συνεπώς θα πρέπει να γνωστοποιείται κατά πόσον οι τράπεζες που δανείζουν έχουν πιστοληπτική φερεγγυότητα.

Ο ισολογισμός είναι η κατάσταση εκείνη που παρουσιάζει τις κυριότερες δραστηριότητες μιας τράπεζας και την πορεία που αυτές είχαν για μια συγκεκριμένη χρήση σε σχέση με την προηγούμενή της. Ο ισολογισμός χωρίζεται στο ενεργητικό, δηλαδή στις απαιτήσεις που εν προκειμένω έχει μια τράπεζα, και στο παθητικό που αντιπροσωπεύει τις υποχρεώσεις του εν λόγω ιδρύματος.

Κάποια από τα στοιχεία που απαρτίζουν το ενεργητικό του ισολογισμού μιας τράπεζας είναι τα παρακάτω:

- Μετρητά και καταθέσεις σε άλλες τράπεζες

Τα μετρητά αντιπροσωπεύουν τα χαρτονομίσματα και τα κέρματα που διατηρεί μια τράπεζα στο χρηματοκιβώτιό της για να ικανοποιεί τις τρέχουσες σε ρευστό ανάγκες της. Οι καταθέσεις της αντιπροσωπεύουν συνήθως το ελάχιστο ποσοστό χρημάτων που υποχρεώνονται οι εμπορικές τράπεζες να καταθέτουν στην

Κεντρική Τράπεζα, τις καταθέσεις σε άλλες εμπορικές τράπεζες και απαιτήσεις εισπρακτέες που έχει η εν λόγω τράπεζα από άλλες.

- Repos

Το ενεργητικό μιας τράπεζας περιλαμβάνει χρεόγραφα βραχυπρόθεσμης διάρκειας που ρευστοποιούνται εύκολα και αποφέρουν γρήγορα κέρδος.

- Χρεόγραφα

Μια τράπεζα διατηρεί χρεόγραφα στο ενεργητικό της όχι μόνο για να της αποδίδουν κέρδος, αλλά και για να μπορεί να ρευστοποιήσει εύκολα κάποια περιουσιακά της στοιχεία, εάν καταστεί ανάγκη.

- Δάνεια

Τα δάνεια που χορηγούν οι τράπεζες συνιστά μία από τις κύριες τραπεζικές λειτουργίες. Τα δάνεια μπορεί να είναι επιχειρηματικά, στεγαστικά, καταναλωτικά, προς άλλες εμπορικές τράπεζες ή και το κράτος κ.α. Ανάλογα με τη φάση του κύκλου που βρίσκεται η οικονομία, τα δάνεια αυξάνονται ή περιστελλονται.

- Άλλα χρηματοοικονομικά στοιχεία

Τα στοιχεία που απαρτίζουν κυρίως το παθητικό του ισολογισμού μια τράπεζας είναι οι καταθέσεις, η χρηματοδότηση από την αγορά και το μετοχικό κεφάλαιο:

- Οι καταθέσεις που αποδέχονται οι τράπεζες χρηματοδοτούν τα δάνεια που χορηγούν και αποτελούν την κυριότερη πηγή κεφαλαίων.
- Η χρηματοδότηση από την αγορά μέσω έκδοσης π.χ. ομολόγων και μετοχών
- Το μετοχικό κεφάλαιο αναφέρεται στο σύνολο των κεφαλαίων που εισφέρουν οι μέτοχοι μιας τράπεζας είτε κατά την ίδρυσή της, είτε στην πορεία της λειτουργίας της.
- Λοιπές υποχρεώσεις

Κατάσταση Αποτελεσμάτων χρήσης

Η κατάσταση αποτελεσμάτων χρήσης, η οποία ονομάζεται και κατάσταση εσόδων εξόδων, περιλαμβάνει όλες τις πηγές εσόδων και εξόδων από τη λειτουργία μιας τράπεζας. Τα έσοδα προέρχονται κυρίως από τα δάνεια που έχει χορηγήσει, μιας και αυτή είναι μία από τις βασικές δραστηριότητες ενός τραπεζικού ιδρύματος, αλλά και από τις επενδύσεις σε αξιόγραφα στις οποίες έχει προβεί. Τα χρηματοοικονομικά έξοδα συνοψίζονται κυρίως στους τόκους καταθέσεων που η τράπεζα έχει συμφωνήσει να πληρώνει στους πελάτες της. Στην κατάσταση αποτελεσμάτων χρήσης εμφανίζονται ακόμη και οι μισθοί, οι προμήθειες για διάφορες τραπεζικές εργασίες, οι προβλέψεις για ζημίες από χορηγούμενα δάνεια κ.α.

Τόσο ως προς τον ισολογισμό της, όσο και ως προς τα αποτελέσματα χρήσης μια μεγάλη τράπεζα, διαφέρει από μια μικρότερη. Συγκεκριμένα, οι μεγάλες τράπεζες προσφέρουν χρηματοοικονομικές υπηρεσίες, που οι μικρότερες αδυνατούν να προσφέρουν. Οι χρηματοοικονομικές δραστηριότητες των μεγάλων τραπεζικών οργανισμών μπορούν να κατηγοριοποιηθούν σε έξι ομάδες σύμφωνα με Morris (2011):

- Εμπορική τραπεζική, η οποία αφορά την αποδοχή καταθέσεων και τη χορήγηση δανείων σε ιδιώτες και επιχειρήσεις.
- Επενδυτική τραπεζική (investment banking), που αφορά τις επενδύσεις σε χρεόγραφα και την παροχή επενδυτικών υπηρεσιών.
- Διαχείριση περιουσιακών στοιχείων, που αφορά τη διαχείριση περιουσίας τόσο ιδιωτών όσο και θεσμικών επενδυτών.
- Διαμεσολάβηση στην αγοραπωλησία αξιογράφων και εξω-χρηματιστηριακές συναλλαγές παραγώγων για πελάτες.
- Χρηματοοικονομικές υπηρεσίες για λιανικούς και θεσμικούς επενδυτές, οι οποίες περιλαμβάνουν hedge funds.
- Πραγματοποίηση συναλλαγών για ίδιον όφελος του τραπεζικού οργανισμού με hedge και private equity funds.

Οι παραπάνω κατηγορίες δραστηριοτήτων των τραπεζικών ιδρυμάτων δεν ενέχουν τον ίδιο βαθμό κινδύνου. Οι τρεις τελευταίες κατηγορίες, οι οποίες δεν περιλαμβάνουν δραστηριότητες βασικής τραπεζικής δημιουργούν κινδύνους που είναι δύσκολο να εντοπιστούν, να αξιολογηθούν και να ελεγχθούν. Αντίθετα, το investment banking και το asset and wealth management δεν εμπεριέχουν κίνδυνο, διότι η λειτουργία τους βασίζεται στις προμήθειες που λαμβάνουν από τις υπηρεσίες που προσφέρουν.

Θα μπορούσε κάποιος να ισχυριστεί ότι αφαιρώντας αυτές τις δραστηριότητες από τη λειτουργία ενός τραπεζικού ιδρύματος και περιορίζοντας τη δραστηριοποίηση των τραπεζών στις βασικές τραπεζικές διαδικασίες και σε αυτές που ενέχουν χαμηλό κίνδυνο, θα υπήρχε μεγαλύτερη πειθαρχία στην αγορά, διαφάνεια, καλύτερη επίβλεψη των εργασιών και συμμόρφωση με το θεσμικό πλαίσιο. Οι εγγενείς κίνδυνοι που ενυπάρχουν στην παραδοσιακή τραπεζική δραστηριότητα μπορούν να είναι πιο εύκολα διαχειρίσιμοι, αν υπάρχουν μόνο αυτοί. Αυτός είναι και ο λόγος που μετά την πρόσφατη κρίση 2007-2009 τα περισσότερα τραπεζικά ιδρύματα στράφηκαν προς την παραδοσιακή εμπορική τραπεζική.

Συνεπώς, το πρόβλημα δεν είναι ότι οι τράπεζες είναι μεγάλες, αλλά ότι δραστηριοποιούνται σε πολλούς τομείς, προσφέρουν πολλές υπηρεσίες. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα η αξιολόγηση, ο έλεγχος και η συνεχής παρακολούθηση να καθίστανται πολύ δύσκολοι, όχι μόνο λόγω του αριθμού αλλά και της πολυπλοκότητας των εργασιών και υπηρεσιών μιας τράπεζας. Τόσο οι αγορές, όσο και οι εποπτικές αρχές ή ακόμη η διοίκηση των τραπεζών δυσκολεύονται ή αδυνατούν να παρακολουθήσουν τη ροή και την πρόοδο αυτών των υπηρεσιών.

Αφαιρώντας τις χρηματιστηριακές δραστηριότητες, μπορεί να δημιουργηθεί μια σταθερότερη και λιγότερο επικίνδυνη τράπεζα, προλαμβάνοντας μια πιθανή σύγκρουση συμφερόντων μεταξύ τράπεζας και πελάτη της, λόγω συμμετοχής τους σε ένα παίγνιο μηδενικού αθροίσματος.

Όμως, δεν μπορεί να παραληφθεί το γεγονός ότι η διαφοροποίηση των υπηρεσιών μιας μεγάλης τράπεζας δημιουργεί συγκριτικό πλεονέκτημα σε σχέση με μια μικρή τράπεζα που αναγκαστικά θα δραστηριοποιείται σε λιγότερους τομείς. Μια μικρή τράπεζα θα έχει χαμηλότερα έσοδα και μικρότερη πιθανότητα να

αντιμετωπίσει πιθανούς κινδύνους. Η μεγάλη τράπεζα δημιουργεί μεγαλύτερη ασφάλεια στους καταθέτες της και γενικότερα στους πελάτες της, όχι μόνο επειδή έχει περισσότερες διεξόδους να αντιμετωπίσει προβλήματα, αλλά και επειδή οι Αρχές θα σπεύσουν να τη συνδράμουν αν χρειαστεί.

Οι μικρές τράπεζες μπορεί να δημιουργούν στενότερες σχέσεις με τους πελάτες τους, πράγμα το οποίο προσθέτει αξία στην τράπεζα, και με αυτό τον τρόπο να διατηρούν ή και να αυξάνουν την πελατεία τους. Όμως οι μεγαλύτερες τράπεζες έχουν τη δυνατότητα να επιτύχουν χαμηλότερο κόστος από την διαφοροποίηση των δραστηριοτήτων τους και από την αύξηση του όγκου παραγωγής. Δηλαδή οι μεγάλες τράπεζες μπορούν να επιτύχουν οικονομίες κλίμακος και φάσματος, και να αξιοποιήσουν την τεχνογνωσία που διακρίνει το μέγεθός τους.

Όσον αφορά την πρόσβαση των τραπεζών στις διεθνείς αγορές, μια μεγάλη τράπεζα διαφέρει από μια μικρότερη ή μικρή. Η πρόσβαση στις διεθνείς αγορές προϋποθέτει υψηλό κόστος συναλλαγών, το οποίο μια μικρή τράπεζα δεν μπορεί να επωμιστεί ή δύσκολα μπορεί να ανταποκριθεί. Γι' αυτό και η πρόσβαση αν υπάρχει, γίνεται συνήθως μέσω μεγάλων τραπεζών. Το κόστος για μια μικρή τράπεζα είναι μεγάλο και ασύμφορο, χωρίς όμως να υπάρχει κάποιος περιορισμός από το κανονιστικό πλαίσιο λόγω του μεγέθους της, στην περίπτωση που επιθυμεί να δανειστεί στις διεθνείς αγορές ή να κάνει συναλλαγές για τους πελάτες της. Για μια μικρή τράπεζα δεν είναι το ίδιο εύκολο να δανειστεί από τις αγορές με τους ίδιους όρους και προϋποθέσεις όσο είναι για ένα μεγαλύτερο πιστωτικό ίδρυμα. Το ενεργητικό μιας μεγάλης τράπεζας σε σχέση με μιας μικρής, η οποία περιλαμβάνει το ίδιο υγιή στοιχείο, προσφέρει μεγαλύτερες εξασφαλίσεις στις αγορές.

4.Απόδοση Τραπεζών – Το σύστημα CAMELS

Προκειμένου να γίνει αξιολόγηση του ισολογισμού και της κατάστασης αποτελεσμάτων χρήσης, χρησιμοποιείται το σύστημα αριθμοδεικτών CAMELS που αρχικά εφαρμόστηκε στις Η.Π.Α. το 1994 και θεωρείται ένα από τα βασικότερα μοντέλα αξιολόγησης των εμπορικών τραπεζών διεθνώς. Έχει αναδειχθεί σε ένα από τα αποτελεσματικότερα εργαλεία αξιολόγησης και εσωτερικής εποπτείας για τη φερεγγυότητα των τραπεζικών ιδρυμάτων. Το σύστημα αυτό δίνει τη δυνατότητα σε κάθε τράπεζα να συγκριθεί με κάποια άλλη, αλλά και με τον τραπεζικό κλάδο συνολικά. Επιπλέον, δίνει τη δυνατότητα να προσδιοριστούν τα δυνατά και τα αδύνατα σημεία της κάθε τράπεζας συγκρίνοντας κάθε αριθμοδείκτη μιας τράπεζας με μιας άλλης ξεχωριστά. Τα στοιχεία για την ανάλυση των δεικτών CAMELS συλλέγονται κυρίως από

- τα Ετήσια Αποτελέσματα Χρήσεως
- την Ετήσια Έκθεση
- τις αναφορές που υποβάλλονται από τις τράπεζες προς την κεντρική τράπεζα
- τις αναφορές του τμήματος Εσωτερικού Ελέγχου των τραπεζών και των ορκωτών λογιστών που ελέγχουν τις οικονομικές τους καταστάσεις

Το σύστημα CAMELS, όπως προαναφέρθηκε, παρέχει για κάθε τράπεζα μια βαθμολογία για τη συνολική της απόδοση και έξι επιμέρους βαθμολογίες για κάθε αριθμοδείκτη ξεχωριστά. Το 1 στο σύστημα αυτό αποτελεί την υψηλότερη βαθμολογία και ανταποκρίνεται στις άριστες επιδόσεις που μπορεί να πετύχει μια τράπεζα, ενώ το 5 αντιστοιχεί στη μικρότερη δυνατή βαθμολογία και αποτελεί ενδεικτικό χαμηλών επιδόσεων και κρούει τον κώδωνα του κινδύνου. Ο υπολογισμός και η ερμηνεία των δεικτών αυτών παρέχουν στους αναλυτές τη δυνατότητα να προβλέψουν μια πιθανή χρεοκοπία, ώστε να ληφθούν μέτρα για την αποτροπή κατάρρευσης μιας τράπεζας.

Στους αριθμοδείκτες CAMELS στηρίζεται το Σύστημα αξιολόγησης Πιστωτικών Ιδρυμάτων, το οποίο μπορεί έτσι και παρουσιάζει με ομοιόμορφο τρόπο όλα τα τραπεζικά ιδρύματα και εντοπίζει σημαντικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν ή πρόκειται να εμφανιστούν αν δε λάβουν εγκαίρως δραστικά μέτρα.

Στην Ελλάδα η διαδικασία ελέγχου που συνήθως ακολουθείται για την αξιολόγηση των τραπεζών, αποτελείται από τον υπολογισμό και την εκτίμηση είκοσι αριθμοδεικτών και ένα ποιοτικό κριτήριο ανά κατηγορία αριθμοδείκτη CAMELS. Η κοινή μεθοδολογία που χρησιμοποιείται εδράζεται στα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα και εξετάζονται πέραν των δεικτών CAMELS, ποιοτικά χαρακτηριστικά κάθε τραπεζικού ιδρύματος, όπως ο αριθμός και διασπορά των καταστημάτων της τράπεζας, η διοίκηση – δημόσια ή ιδιωτική-, οι επενδύσεις στο εξωτερικό κ.α.

Οι αριθμοδείκτες του συστήματος CAMELS δημιουργήθηκαν για να εκτιμούν τους κινδύνους μιας τράπεζας στα αντίστοιχα πεδία της, δηλαδή τον κίνδυνο ως προς την κεφαλαιακή επάρκεια (Capital adequacy), το ενεργητικό (Asset quality), την ποιότητα διοίκησης (Management), την κερδοφορία (Earnings), τη ρευστότητα (Liquidity) και την ευαισθησία στον κίνδυνο της αγοράς (Sensitivity to market risk).

1. Κεφαλαιακή Επάρκεια (Capital adequacy)

Η κεφαλαιακή επάρκεια συνιστά απαραίτητο χαρακτηριστικό για την ομαλή λειτουργία μιας τράπεζας ούτως ώστε να εκπληρώνει τις υποχρεώσεις της χωρίς να αναλαμβάνει υπέρμετρους κινδύνους. Η ύπαρξη επαρκών κεφαλαίων μιας τράπεζας αφενός προστατεύει και εξασφαλίζει τους καταθέτες της από σπασμωδικές κινήσεις, αφετέρου καθιστά ικανότερη την τράπεζα να αντιμετωπίσει μια πιθανή κρίση. Για τους λόγους αυτούς χρησιμοποιούνται δείκτες κεφαλαιακής επάρκειας για να εκτιμηθεί η δυνατότητα του εκάστοτε τραπεζικού ιδρύματος να ανταποκριθεί στις υποχρεώσεις που έχει αναλάβει.

Οι παράγοντες που προσδιορίζουν την κεφαλαιακή επάρκεια μπορούν να συνοψιστούν στους εξής:

- το ύψος των κεφαλαίων
- οι προοπτικές ανάπτυξης μιας τράπεζας
- η ικανότητα της διοίκησης να αξιοποιήσει το υπάρχον και να αναζητήσει νέο σε περίπτωση που είναι ανάγκη
- το μέγεθος και το είδος των επισφαλών απαιτήσεων και η εκτίμηση σωστής πρόβλεψης, ώστε να αποφευχθούν οι ζημιές
- οι πηγές και το μέγεθος των κερδών

Ο αριθμοδείκτης κεφαλαιακής επάρκειας υπολογίζεται με τον κάτωθι τρόπο:

Capital Adequacy Ratio = (Βασικά+ Συμπληρωματικά κεφάλαια)/Σταθμ. Ενεργ. ως προς τον κίνδυνο

Η πρόσθεση των δύο ειδών κεφαλαίου και η κατανομή των στοιχείων του ενεργητικού ανά κατηγορία κινδύνου ορίζονται στο Σύμφωνο της Βασιλείας II για την Κεφαλαιακή Επάρκεια του 1998. Αυτός ο δείκτης μας πληροφορεί κατά πόσο τα κεφάλαια επαρκούν για την αντιμετώπιση των κινδύνων που έχει αναλάβει η τράπεζα. Βάσει του Συμφώνου της Βασιλείας II οφείλει να είναι τουλάχιστον 8%. Όσο υψηλότερη τιμή έχει το κλάσμα, τόσο μικρότερη είναι η ανάγκη για εξωτερική χρηματοδότηση και συνεπώς υπάρχει μεγαλύτερη αποδοτικότητα και ασφάλεια σε σχέση με άλλες τράπεζες που παρουσιάζουν μικρότερο δείκτη.

Δείκτες διάρθρωσης κεφαλαίων

- Δείκτης κεφαλαιακής διάρθρωσης

Ο δείκτης κεφαλαιακής διάρθρωσης αντανακλά τι ποσοστό του συνολικού ενεργητικού αντιπροσωπεύουν τα ίδια Κεφάλαια μιας τράπεζας. Ο δείκτης έχει την ιδιαιτερότητα ότι πρέπει να υπολογίζεται προσεκτικά, διότι υπολογίζεται διαφορετικά για τις τράπεζες απ' ότι για μη πιστωτικά ιδρύματα και εκτιμάται ως εξής:

Δείκτης κεφαλαιακής διάρθρωσης = Ίδια Κεφάλαια / Σύνολο Ενεργητικού

- Δείκτης μεγέθυνσης των ιδίων κεφαλαίων μειωμένος κατά το δείκτη μεγέθυνσης του ενεργητικού

Ο δείκτης αυτός εκτιμά τη διαφορά μεγέθυνσης της Καθαρής Θέσης σε σχέση με το ενεργητικό και υπολογίζεται αφαιρώντας το ρυθμό μεγέθυνσης του ενεργητικού από το ρυθμό μεγέθυνσης των Ιδίων Κεφαλαίων.

Δείκτης μεγέθυνσης των ιδίων κεφαλαίων μειωμένος κατά το δείκτη μεγέθυνσης του ενεργητικού = [Δ (Κ.Θ.) / Αρχική τιμή Κ.Θ.] – [Δ Ενεργητ. / Αρχική τιμή Ενεργητ]

2. Ενεργητικό (Asset quality)

Το είδος των στοιχείων που απαρτίζουν το ενεργητικό σηματοδοτεί τον πιστωτικό κίνδυνο που διατρέχει η τράπεζα. Δηλαδή αυτό που έχει σημασία είναι η αγοραία, η πραγματική αξία των στοιχείων του ενεργητικού και όχι η λογιστική για να επιτευχθεί ο σωστός προσδιορισμός του κινδύνου από τη δραστηριότητα της τράπεζας. Έτσι, με τη χρήση αριθμοδεικτών εξετάζονται τα περιουσιακά στοιχεία που εμπεριέχονται στο ενεργητικό της και αξιολογείται ο κίνδυνος που ενυπάρχει σε καθένα από αυτά χωριστά, όπως είναι οι πολλές επισφάλειες ή η κατοχή τίτλων αμφιβόλου ποιότητας.

Ο αριθμοδείκτης που χρησιμοποιείται συνήθως για την αξιολόγηση των στοιχείων του ενεργητικού είναι:

$Asset = (\text{Δάνεια σε καθυστέρηση} > 90 \text{ ημερών- προβλέψεις}) / \text{Δάνεια}$

Ο δείκτης αυτός παρουσιάζει τις καθαρές καθυστερήσεις σε σχέση με το σύνολο των χορηγήσεων της τράπεζας, Άρα, μια τράπεζα επιδιώκει τον εν λόγω δείκτη όσο το δυνατό μικρότερο για να είναι οι προβλέψεις για καθυστερήσεις πιο κοντά σε αυτές τις καθυστερήσεις που πραγματοποιήθηκαν. Με άλλα λόγια όσο χαμηλότερος ο δείκτης αυτός, τόσο αποδοτικότερο κρίνεται το ενεργητικό μιας τράπεζας και συνεπώς μπορεί να προβεί σε μεγαλύτερη δανειοδότηση από την οποία θα αποκομίσει περισσότερα κέρδη. Σε αυτή την περίπτωση υπάρχει η δυνατότητα λογιστικής χειραγώγησης προκειμένου να εμφανίζεται η κατάσταση της τράπεζας ευνοϊκότερη από ότι πραγματικά είναι.

Δείκτες αποτίμησης

Οι δείκτες αποτίμησης μετρούν την επιπλέον αγοραία αξία που δημιουργείται όταν η τράπεζα προβαίνει σε μια επένδυση, και οι δείκτες αυτοί εστιάζονται στις πιθανές ζημιές από τις επενδύσεις της τράπεζας. Οι ζημιές αυτές συνήθως προκύπτουν από τα δάνεια που χορηγεί το πιστωτικό ίδρυμα.

- Δείκτης πιθανών ζημιών από δάνεια προς τη συνολική αξία των δανείων

Ο δείκτης αυτός υπολογίζει τις επισφάλειες από δάνεια σε σχέση με το σύνολο των δανείων που έχει χορηγήσει η τράπεζα και εκτιμάται ως εξής:

Δείκτης πιθανών ζημιών από δάνεια προς τη συνολική αξία των δανείων = Προβλέψεις ζημιών από δάνεια / Σύνολο δανείων

- Δείκτης αφερέγγυων δανείων προς τη συνολική αξία των δανείων

Ο δείκτης αυτός παρακολουθεί τα αφερέγγυα δάνεια, δηλαδή αυτά στα οποία η πληρωμή των τόκων υπερβαίνει την προκαθορισμένη ημερομηνία, δηλαδή το όριο των 90 ημερών. Ο δείκτης αυτό εκτιμάται ως εξής:

Δείκτης αφερέγγυων δανείων προς τη συνολική αξία των δανείων = Μη εξυπηρετούμενα δάνεια / Σύνολο των δανείων

- Δείκτης καθαρών πιστωτικών ζημιών προς τη μέση αξία των δανείων και των μισθώσεων

Οι καθарές πιστωτικές ζημιές αναφέρονται στη διαφορά μεταξύ των ζημιών από δάνεια μείον τα έσοδα από την αποκατάσταση μη αποδοτικών δανείων. Ο δείκτης αυτός εκτιμάται ως εξής:

Δείκτης καθαρών πιστωτικών ζημιών προς τη μέση αξία των δανείων και των μισθώσεων = Καθαρές πιστωτικές ζημιές / Μέση αξία δανείων και μισθώσεων.

3. Διοίκηση (Management)

Η αξιολόγηση της διοίκησης μιας τράπεζας αφορά τον τρίτο δείκτη που χρησιμοποιεί το σύστημα CAMELS για να κρίνει τη δραστηριότητα ενός τραπεζικού ιδρύματος. Ο δείκτης αυτός σχετίζεται με τον τρόπο που χειρίζονται οι διοικούντες τις τραπεζικές δραστηριότητες, ανάλογα πάντα με τις ικανότητες και τις δεξιότητές τους, ώστε να ελαχιστοποιείται ο κίνδυνος που ελλοχεύει σε καθεμιά από αυτές.

Το καλό αποτέλεσμα του δείκτη προβάλλει την ικανότητα των διοικούντων να προβαίνουν στις ορθές επιλογές μεθόδων και διαδικασιών που οδηγούν αν όχι σε υψηλά κέρδη, σε αποτροπή δυσλειτουργιών και αντιμετώπιση κινδύνων.

Ο αριθμοδείκτης που εκτιμά την ποιότητα της διοίκησης μιας τράπεζας υπολογίζεται ως εξής:

Management = Έξοδα διοίκησης / πωλήσεις

Κάποιοι από τους παράγοντες που επηρεάζουν την ποιότητα της διοίκησης είναι ο επαρκής μηχανισμός εσωτερικού ελέγχου, η αποτελεσματική λειτουργία των πληροφοριακών συστημάτων και η ευελιξία των διοικούντων να προσαρμόζονται στις διαρκώς μεταβαλλόμενες συνθήκες.

Ιδανικό για μια τράπεζα είναι να έχει όσο το δυνατό χαμηλότερο δείκτη για να κριθεί η διοίκηση της τράπεζας αποτελεσματικότερη έναντι άλλων ιδρυμάτων.

4. Κερδοφορία (Earnings)

Η κερδοφορία μιας τράπεζας δεν απεικονίζει μόνο το ύψος των κερδών, αλλά και τις πηγές από τις οποίες προήλθαν τα κέρδη. Η κερδοφορία αξιολογείται με δύο αριθμοδείκτες, οι οποίοι εκτιμούν την αποδοτικότητα μιας τράπεζας και την δυναμική των κερδών της. Ο πρώτος είναι ο αριθμοδείκτης αποδοτικότητας ενεργητικού που σκιαγραφεί την κερδοφορία μιας τράπεζας σε σχέση με το σύνολο του ενεργητικού της και την ίδια στιγμή δείχνει τον τρόπο που αξιοποιεί μια τράπεζα τα περιουσιακά της στοιχεία για να αποκομίσει κέρδη.

Δείκτες αποδοτικότητας – κερδοφορίας

Οι δείκτες αυτοί μετρούν την αποτελεσματικότητα της διοίκησης της τράπεζας και είναι οι εξής:

- Δείκτης αποδοτικότητας ιδίων κεφαλαίων (Return on Equity)

Ο δείκτης αυτός μετρά την αποδοτικότητα των επενδύσεων των μετόχων στις οποίες προέβη η τράπεζα και υπολογίζεται ως εξής:

Δείκτης αποδοτικότητας ιδίων κεφαλαίων = Καθαρά κέρδη / Ίδια κεφάλαια

- Δείκτης αποδοτικότητας επενδεδυμένων κεφαλαίων (Return on Assets)

Ο δείκτης αυτός μετρά την αποδοτικότητα των επενδύσεων του συνόλου των επενδύσεων της τράπεζας και υπολογίζεται ως εξής:

Δείκτης αποδοτικότητας επενδεδυμένων κεφαλαίων = Καθαρά κέρδη / Σύνολο Ενεργητικού

Οι δύο παραπάνω δείκτες ROE και ROA συνδέονται ως εξής:

EM = ROE / ROA = Σύνολο ενεργητικού / Ίδια κεφάλαια

Ο πολλαπλασιαστής EM αντανάκλα τον βαθμό οικονομικής μόχλευσης.

- Δείκτης καθαρού περιθωρίου κέρδους

Ο δείκτης αυτός μετρά την αποδοτικότητα των κερδοφόρων χρηματοοικονομικών στοιχείων του ενεργητικού και υπολογίζεται διαιρώντας τα καθαρά χρηματοοικονομικά κέρδη (χρηματοοικονομικά έσοδα μείον χρηματοοικονομικά έξοδα) προς τα κερδοφόρα στοιχεία του ενεργητικού (δάνεια και επενδύσεις που κερδίζουν τόκο και εισόδημα από μερίσματα).

Δείκτης καθαρού περιθωρίου κέρδους = Καθαρά χρηματοοικονομικά κέρδη / κερδοφόρα στοιχεία του ενεργητικού

- Δείκτης διανομής μερίσματος προς κέρδη ανά μετοχή (Dividend payout ratio)

Ο δείκτης διανομής μερίσματος αντανάκλα το μέρος των καθαρών κερδών που δίδεται στους κατόχους των κοινών μετοχών με τη μορφή μερισμάτων. Ο δείκτης εκτιμάται ως εξής:

Δείκτης διανομής μερίσματος = Μερίσματα / Καθαρά κέρδη

5. Ρευστότητα (Liquidity)

Ο δείκτης ρευστότητας αποτελεί τον πέμπτο κατά σειρά αριθμοδείκτη του συστήματος CAMELS και το μέγεθός της εκφράζει το κατά πόσο μπορεί να

ανταποκριθεί μια τράπεζα στις ανάγκες των πελατών της, αλλά και στις κεφαλαιακές υποχρεώσεις των δραστηριοτήτων της. Σύμφωνα με τους κανόνες της Βασιλείας III, η ρευστότητα των πιστωτικών ιδρυμάτων μετράται με δύο αριθμοδείκτες, τον δείκτη κάλυψης ρευστότητας και τον δείκτη σταθερής καθαρής χρηματοδότησης.

Ο πρώτος δείκτης υπολογίζεται ως εξής:

$$L 1 = \text{Δάνεια} / \text{καταθέσεις}$$

και αναδεικνύει τη σχέση μεταξύ των άμεσα ρευστοποιήσιμων στοιχείων στο κυκλοφορούν ενεργητικό προς τις βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις της τράπεζας. Με τον δείκτη αυτόν διαπιστώνεται αν μια τράπεζα χρηματοδοτεί σωστά τα δάνεια που χορηγεί μέσω των καταθέσεων της, διασφαλίζοντας αποθεματικά κεφάλαια. Όσο χαμηλότερος είναι ο δείκτης αυτός, τόσο μεγαλύτερη ρευστότητα έχει η τράπεζα και αν μάλιστα είναι μικρότερος από τη μονάδα σημαίνει ότι οι καταθέσεις επαρκούν για τη χορήγηση δανείων, χωρίς να χρειάζεται να καταφύγει η τράπεζα στη διαπραπτεζική αγορά.

Ο δεύτερος δείκτης ρευστότητας υπολογίζεται ως εξής:

$$L 2 = \text{Κυκλοφορούν ενεργητικό} / \text{ενεργητικό}$$

και καταγράφει τον βαθμό ρευστότητας της τράπεζας αναφορικά με το κυκλοφορούν ενεργητικό της, δηλαδή με τα άμεσα ρευστοποιήσιμα στοιχεία της. Εν προκειμένω, όσο μεγαλύτερη είναι η τιμή του δείκτη, τόσο μεγαλύτερη είναι και η ρευστότητα του οργανισμού, όμως αυτό συνεπάγεται και κόστος ευκαιρίας για την τράπεζα που δεν αξιοποιεί με αποδοτικότερο, επικερδέστερο τρόπο τόσο πολλά στοιχεία του κυκλοφορούντος ενεργητικού.

Δείκτες ρευστότητας

- Δείκτης δανείων προς τρέχουσες καταθέσεις

Δείκτης δανείων προς τρέχουσες καταθέσεις = Καθαρές δανειακές υποχρεώσεις / τρέχουσες υποχρεώσεις

- Δείκτης κυκλοφοριακής ρευστότητας

Δείκτης κυκλοφοριακής ρευστότητας = Κυκλοφορούν Ενεργητικό / Βραχυπρόθεσμες Υποχρεώσεις

Και οι δύο δείκτες μετρούν κατά πόσο μια τράπεζα είναι σε θέση να ικανοποιήσει τις βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις της, με τη χρήση εύκολα ρευστοποιήσιμων στοιχείων του ενεργητικού της χωρίς να δημιουργούνται μεγάλες απώλειες από την εκποίηση των στοιχείων. Με αυτόν τον τρόπο αποτρέπεται η εμφάνιση του κινδύνου ρευστότητας και συνεπώς η δημιουργία συνθηκών που μπορεί να χαρακτηρίσουν μια τράπεζα αφερέγγυα και να την οδηγήσουν σε πτώχευση.

6. Ευαισθησία στους κινδύνους της αγοράς (Sensitivity to market risk)

Τέλος, ο δείκτης αυτός αναδεικνύει τους παράγοντες - κινδύνους που επηρεάζουν την κερδοφορία μιας τράπεζας, όπως είναι οι διακυμάνσεις των επιτοκίων, οι διακυμάνσεις των συναλλαγματικών ισοτιμιών, οι μεταβολές των τιμών πώλησης και αγοράς και γενικά ό,τι χαρακτηρίζεται από ευαισθησία ως προς τον κίνδυνο της αγοράς.

Ο δείκτης για την αξιολόγηση της ευαισθησίας στον κίνδυνο της αγοράς υπολογίζεται ως εξής:

Sensitivity = Σύνολο αξιογράφων / ενεργητικό

Ο δείκτης αυτός όσο χαμηλότερος είναι τόσο λιγότερο θεωρείται ότι μια τράπεζα επηρεάζεται από τα αξιόγραφα που έχει στο χαρτοφυλάκιό της, και συνεπώς είναι λιγότερη εκτεθειμένη στους κινδύνους της αγοράς. Όσο χαμηλότερος είναι ο δείκτης τόσο ευκολότερα μια τράπεζα θα αντιμετωπίσει τα σχετικά με αυτόν τον κίνδυνο προβλήματα που θα ανακύψουν.

5. Τράπεζες – Επιχειρηματικά μοντέλα

Στο κεφάλαιο αυτό της εργασίας παρουσιάζονται τα επιχειρηματικά μοντέλα στα οποία εντάσσονται τα τραπεζικά ιδρύματα και οι αλλαγές που συντελέστηκαν σε αυτά μετά την πρόσφατη παγκόσμια οικονομική κρίση. Τα παρακάτω άρθρα επισημαίνουν τη μετάβαση πολλών τραπεζών από ένα επιχειρηματικό μοντέλο σε ένα άλλο και συγκεκριμένα τη μετάβαση των περισσότερων τραπεζών στο μοντέλο της λιανικής τραπεζικής, το οποίο απεδείχθη σταθερότερο και λιγότερο επικίνδυνο.

Επιπροσθέτως, αναφέρονται οι διαφορές που υπάρχουν στα επιχειρηματικά μοντέλα ανάλογα με τη γεωγραφική περιοχή στην οποία δραστηριοποιούνται οι τράπεζες. Οι Η.Π.Α., η Ευρωπαϊκή Ένωση και οι αναδυόμενες αγορές διαφοροποιούνται κατά πολύ εμφανίζοντας η κάθε μία από αυτές είτε απουσία κάποιου μοντέλου, είτε παρουσία κάποιου άλλου σε πολύ μικρότερο βαθμό σε σχέση με τις υπόλοιπες γεωγραφικές περιοχές.

Οι αποδόσεις των τραπεζικών ιδρυμάτων σχετίζονται και με τα επιχειρηματικά μοντέλα στα οποία ανήκουν. Η κερδοφορία και η αποδοτικότητα διαφέρουν σημαντικά από μοντέλο σε μοντέλο και από περίοδο σε περίοδο. Γι' αυτό το λόγο μετά την κρίση παρατηρήθηκε μια στροφή προς το μοντέλο της λιανικής τραπεζικής το οποίο αναδείχθηκε πιο ανθεκτικό από τα άλλα δύο σε όρους κερδοφορίας.

Με την πάροδο του χρόνου το προφίλ των τραπεζών εξελίσσεται, προσαρμόζεται στο νέο οικονομικό περιβάλλον, αλλάζει σύμφωνα με τους κανονισμούς που το διέπουν και παρατηρείται στροφή των τραπεζών μετά την κρίση σε μια πιο παραδοσιακή τραπεζική μορφή

Επιχειρηματικά μοντέλα

Μετά την παγκόσμια οικονομική κρίση σημειώθηκε σημαντική αλλαγή στα επιχειρηματικά μοντέλα των τραπεζών σύμφωνα με Roengpitya et al. (2014). Σκοπός είναι πρώτον, να οριστούν τα επιχειρηματικά μοντέλα των τραπεζών. Αυτό επιτυγχάνεται με τη βοήθεια δεικτών που διαφοροποιούν το επιχειρηματικό προφίλ των τραπεζών και χρησιμοποιούν ένα σύνολο μεταβλητών για να χαρακτηρίσουν αυτά τα προφίλ. Δεύτερον, να αναλυθεί η απόδοση αυτών των μοντέλων σε όρους κερδοφορίας και λειτουργικού κόστους. Τέλος, να εντοπιστεί πώς άλλαξαν οι τράπεζες τα μοντέλα με βάση τα οποία λειτουργούσαν πριν και μετά την πρόσφατη οικονομική κρίση.

Τα επιχειρηματικά μοντέλα που χρησιμοποιούν οι τράπεζες περιορίζονται σε τρία: στο μοντέλο λιανικής τραπεζικής, οι ιδιώτες (retail-funded commercial bank), το οποίο παρουσιάζει τα λιγότερα ευμετάβλητα κέρδη, στο μοντέλο τραπεζικής για επαγγελματίες - επιχειρήσεις (wholesale-funded commercial bank) και θεωρείται το πιο αποδοτικό, και στο μοντέλο επενδυτικής τραπεζικής (capital markets-oriented banks) που προσπαθεί να φέρει καλύτερα αποτελέσματα από τα δύο προηγούμενα. Τα πρώτα δύο μοντέλα διαφέρουν κυρίως ως προς το μείγμα της χρηματοδότησής τους και ως προς τους πελάτες στους οποίους στοχεύουν, ενώ το τρίτο έχει να κάνει με τις υπηρεσίες διαμεσολάβησης που διενεργεί.

Η ταξινόμηση στα τρία διακριτά επιχειρηματικά μοντέλα γίνεται βάσει τριών δεικτών που χρησιμοποιούνται ως βασικές μεταβλητές γι' αυτή τη διαφοροποίηση και είναι οι εξής: το μερίδιο των δανείων, το μερίδιο του χρέους που δεν

προέρχεται από καταθέσεις και το μερίδιο των διατραπεζικών υποχρεώσεων σε σχέση με το συνολικό ενεργητικό.

Όσον αφορά το μοντέλο λιανικής χαρακτηρίζεται από μεγάλο μερίδιο δανείων στον ισολογισμό του και βασίζεται σε σταθερές πηγές χρηματοδότησης συμπεριλαμβανομένων των καταθέσεων. Οι καταθέσεις καλύπτουν περίπου τα 2/3 των συνολικών υποχρεώσεων κατά μέσο όρο σε αυτό το μοντέλο. Όπως διαπιστώνεται και στο εμπειρικό μέρος της με τον δείκτη δάνεια προς συνολικό ενεργητικό, παρουσιάζεται αύξηση των τραπεζών που υπόκεινται στο μοντέλο αυτό την περίοδο μετά την κρίση, επισημαίνοντας τη στροφή των τραπεζών στην εμπορική τραπεζική.

Όσον αφορά το μοντέλο τραπεζικής για επαγγελματίες- επιχειρήσεις (wholesale- funded commercial bank), η μέση τράπεζα παρουσιάζει ένα προφίλ παρόμοιο, σχετικά με τα περιουσιακά στοιχεία της, με αυτό του προηγούμενου μοντέλου. Οι βασικές διαφορές έγκεινται στο μείγμα χρηματοδότησης. Οι τράπεζες «χονδρικής» έχουν μεγαλύτερο μερίδιο διατραπεζικών υποχρεώσεων (13,8% vs 7,8%) και ένα πολύ υψηλότερο μερίδιο χρέους (36,7% vs 10,8%), βασιζόμενες πολύ λιγότερο στις καταθέσεις των πελατών τους (35,6% vs 66,7%).

Όσον αφορά το μοντέλο επενδυτικής τραπεζικής (capital markets-oriented banks), οι τράπεζες σε αυτή την κατηγορία διακρατούν τα μισά από τα περιουσιακά τους στοιχεία σε μορφή διαπραγματεύσιμων αξιόγραφων και κυρίως χρηματοδοτούνται από τις αγορές «χονδρικής». Η μέση τράπεζα σε αυτό το μοντέλο είναι πιο δραστήρια στη διατραπεζική αγορά, με τα περιουσιακά στοιχεία και τις υποχρεώσεις να συνιστούν το 1/5 του ισολογισμού.

Σύμφωνα με την παρούσα μελέτη, η παρουσία των επιχειρηματικών μοντέλων διαφέρει από χώρα σε χώρα. Εν προκειμένω στις Η.Π.Α. παρατηρείται είτε το πρώτο είτε το τρίτο επιχειρηματικό μοντέλο – καμία τράπεζα δεν ανήκει στο μοντέλο χονδρικής. Ενώ το 1/3 των ευρωπαϊκών τραπεζών εδράζεται στο μοντέλο χονδρικής τραπεζικής. Στις αναδυόμενες αγορές (EMEs) είναι σαφής η επιλογή σε ποσοστό 90% του μοντέλου λιανικής. Αθροιστικά στις αναδυόμενες και αναπτυσσόμενες αγορές είναι αδρά ισοκατανεμημένες οι τράπεζες μεταξύ του retail και του trading μοντέλου.

Η επόμενη ενότητα πραγματεύεται το αν υπάρχουν διαφορές στην απόδοση των τραπεζών που ανήκουν σε διαφορετικά επιχειρηματικά μοντέλα και μέσω αυτής της μελέτης γίνεται κατανοητό πόσο επηρεάζεται η αξία των μετόχων από την επιλογή των τραπεζών και πόσο επηρεάζεται η οικονομική σταθερότητα, που εξαρτάται από τη βιωσιμότητα των τραπεζών. Εν προκειμένω για τη μέτρηση της απόδοσης των διαφορετικών επιχειρηματικών μοντέλων χρησιμοποιούνται οι μεταβλητές «αποτελέσματος», οι οποίες είναι συνέπεια της αλληλεπίδρασης των στρατηγικών επιλογών μιας τράπεζας και του επιχειρηματικού περιβάλλοντος. Παραδείγματα αυτών των μεταβλητών είναι οι δείκτες κερδοφορίας (RoE), οι δείκτες αποδοτικότητας (κόστος / εισόδημα) και η σύνθεση των τραπεζικών κερδών.

Η κερδοφορία διαφέρουν σημαντικά από μοντέλο σε μοντέλο και από περίοδο σε περίοδο. Με την πρόσφατη κρίση παρατηρήθηκε απότομη πτώση του RoE σε όλα τα μοντέλα τραπεζών των αναπτυσσόμενων οικονομιών, ενώ μετά το 2009 να μην σταθεροποιήθηκε το RoE (Return on Equity) για τις τράπεζες λιανικής, παρέμεινε ευμετάβλητο για τα άλλα δύο μοντέλα. Παρεμφερής είναι και η συμπεριφορά του RoA (Return on Assets), που δεν επηρεάζεται από τη μόχλευση.

Όσον αφορά τον δείκτη κόστος προς εισόδημα, η απότομη αύξησή του το 2008 εξηγείται από την πτώση των κερδών λόγω της κρίσης και παρατηρείται

περισσότερο στις επενδυτικές τράπεζες (trading banks). Πάντως τα υψηλά κόστη παρέμειναν και μετά την κρίση μάλλον λόγω των υψηλών αποδοχών των στελεχών.

Οι αγορές μετά την κρίση στις αναπτυσσόμενες οικονομίες εμφανίζονται σκεπτικές, όσον αφορά τις προοπτικές και των τριών επιχειρηματικών μοντέλων, κρίνοντας από τον δείκτη αγοραία αξία/ λογιστική αξία μετοχής, ο οποίος μειώθηκε σημαντικά κατά τη διάρκεια της κρίσης. Αντίθετα, οι τράπεζες στις αναδυόμενες αγορές έμειναν αλώβητες επιτυγχάνοντας μια πολύ πιο σταθερή απόδοση και στα τρία επιχειρηματικά μοντέλα.

Ανεξάρτητα από το κριτήριο της κερδοφορίας, το μοντέλο λιανικής τραπεζικής καταλαμβάνει την πρώτη θέση ως προς την απόδοση και ακολουθείται από το μοντέλο επενδυτικής τραπεζικής (trading banks). Τα δύο αυτά μοντέλα διαφέρουν όσον αφορά την πηγή των εσόδων τους, με το δεύτερο μοντέλο στη σειρά να αποκομίζει το 44% των κερδών του από προμήθειες και τέλη.

Σε όρους κερδοφορίας τελευταίο έρχεται το μοντέλο «χονδρικής» (wholesale-funded banks), το οποίο εμφανίζεται να έχει τη μικρότερη κεφαλαιακή επάρκεια, αλλά και το μικρότερο κόστος κεφαλαίου. Σχετικά με το κόστος κεφαλαίου αξίζει να σημειωθεί ότι δεν απέχουν πολύ οι επενδυτικές τράπεζες από τις τράπεζες λιανικής, ενώ ως προς το μέγεθος του ενεργητικού τους οι επενδυτικές τράπεζες είναι πολύ μεγαλύτερες από τη μέση εμπορική τράπεζα λιανικής.

Με την πάροδο του χρόνου το προφίλ των τραπεζών εξελίσσεται, προσαρμόζεται στο νέο οικονομικό περιβάλλον, αλλάζει σύμφωνα με τους κανονισμούς που το διέπουν και παρατηρείται στροφή των τραπεζών μετά την κρίση σε μια πιο παραδοσιακή τραπεζική μορφή. Λόγω της κρίσης πολλά τραπεζικά ιδρύματα πτώχευσαν, άλλα συγχωνεύτηκαν και πολλά προσαρμόστηκαν με την απόδοση των επιχειρηματικών μοντέλων που πρέσβευαν. Σύμφωνα με έρευνα, σε βάθος χρόνου η πλειοψηφία των τραπεζικών ιδρυμάτων παραμένει στο ίδιο επιχειρηματικό μοντέλο. Τα τελευταία χρόνια πάντως, οι περισσότερες μεταβάσεις έγιναν μεταξύ των μοντέλων λιανικής και χονδρικής τραπεζικής, ενώ το τρίτο μοντέλο επέδειξε σταθερότητα.

Οι αλλαγές που συντελέστηκαν στα επιχειρηματικά μοντέλα προ κρίσης παρουσιάζουν μεγάλες διαφορές από αυτές που έλαβαν χώρα μετά την κρίση. Προ κρίσης πολλές τράπεζες μετατοπίστηκαν από τη λιανική χρηματοδότηση προς την χονδρική χρηματοδότηση. Περίπου το 1/6 των τραπεζών λιανικής μετέβαλε τη χρηματοδότηση του κεφαλαίου της σε τέτοιο βαθμό που να μπορεί να ταξινομηθεί ως τράπεζα wholesale-funded. Ενώ, το αντίθετο συνέβη, την περίοδο μετά την κρίση, δηλαδή η μετάβαση των 2/5 των τραπεζών από τράπεζες «χονδρικής» (wholesale-funded banks) σε τράπεζες λιανικής (retail-funded banks). Αν και δεν μπορούν να εντοπιστούν οι παράγοντες που οδηγούν τις τράπεζες σε διαφορετική ταξινόμηση μοντέλων, διαπιστώνεται ότι οι αλλαγές βλάπτουν την κερδοφορία.

Συμπερασματικά, οι τράπεζες λιανικής που ασχολούνται με κλασικές εργασίες κερδίζουν έδαφος. Οι επενδυτικές τράπεζες παρουσιάζουν όλο και μεγαλύτερη σταθερότητα και τέλος οι υψηλοί δείκτες κόστος προς εισόδημα υποδηλώνουν τα υπερμεγέθη οφέλη που αποκομίζουν οι managers αυτού του μοντέλου.

Η διαμόρφωση των επιχειρηματικών μοντέλων μετά την κρίση του 2007-2009

Λόγω της κρίσης επηρεάστηκε η εξέλιξη των επιχειρηματικών μοντέλων κατά την περίοδο 2006-2010 σε μεγάλες τράπεζες που δραστηριοποιούνται διεθνώς, σύμφωνα με τους Martel et al.(2012). Η μελέτη επικεντρώνεται σε ένα υποσύνολο 10 από τους 22 μεγαλύτερους διεθνώς οργανισμούς και διενεργείται μια σύγκριση των επιχειρηματικών μοντέλων, της δομή του ισολογισμού και της απόδοσής τους. Αυτό στο οποίο καταλήγει η έρευνα είναι ότι από την κρίση αναδείχθηκαν πιο ευέλικτες οι εμπορικές από τις επενδυτικές τράπεζες και ο λόγος είναι ότι αυτές ήταν πολύ λιγότερο εκτεθειμένες σε παράγωγα προϊόντα ότι οι πηγές χρηματοδότησής τους επεδείκνυαν μεγαλύτερη σταθερότητα.

Η διεθνοποίηση του τραπεζικού τομέα, που σημειώθηκε παράλληλα με την ανάπτυξη του διεθνούς εμπορίου αποτέλεσε σημαντικό κανάλι για τη διοχέτευση οικονομικών πόρων παγκοσμίως, αλλά και για τη διάχυση των επιπτώσεων της οικονομικής κρίσης στα εγχώρια τραπεζικά συστήματα παγκοσμίως.

Η συγκεκριμένη μελέτη κάνει διάκριση σε τέσσερα επιχειρηματικά μοντέλα τραπεζών που δραστηριοποιούνται σε διεθνές επίπεδο: το πρώτο είναι η κλασική επενδυτική τράπεζα (specialised investment bank), το δεύτερο είναι η επενδυτική τράπεζα που προσφέρει ένα διαφοροποιημένο σύνολο υπηρεσιών (investment banking oriented diversified bank), το τρίτο είναι η κλασική εμπορική τράπεζα (specialised commercial bank) και τέλος είναι η εμπορική τράπεζα που προσφέρει και αυτή διαφοροποιημένο σύνολο υπηρεσιών (commercial banking oriented diversified bank).

Πράγματι, όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως, οι εμπορικές τράπεζες προσαρμόστηκαν πολύ ευκολότερα μετά την κρίση και χρειάστηκαν πολύ μικρές αλλαγές στους ισολογισμούς τους, σε σχέση με τις επενδυτικές που αναπροσάρμοσαν τις οικονομικές καταστάσεις τους εκ βάθρων και στράφηκαν προς την εμπορική τραπεζική.

Όσον αφορά τις κλασικές εμπορικές τράπεζες, η χρηματοδότησή τους προέρχεται κυρίως από καταθέσεις και είναι λίγο εκτεθειμένες σε παράγωγα προϊόντα και trading. Η δομή του ενεργητικού τους χαρακτηρίζεται από τον δανεισμό στον οποίο προβαίνουν, σε επίπεδο τόσο λιανικής όσο και χονδρικής (π.χ. Mitsubishi UFJ). Οι κλασικές επενδυτικές τράπεζες αντλούν χρηματοδότηση από βραχυπρόθεσμο χρέος και εκτίθενται σε μεγάλο βαθμό σε παράγωγα προϊόντα και trading. Στο ενεργητικό τους σημαντική συνεισφορά έχει η κατοχή αξιολογίων για επενδυτικούς σκοπούς και η χρηματιστηριακή δραστηριότητα. Ο δανεισμός παραμένει σε χαμηλά επίπεδα (π.χ. Goldman Sachs & Morgan Stanley).

Οι εμπορικές τράπεζες που προσφέρουν διαφοροποιημένο σύνολο υπηρεσιών (Citigroup, HSBC, Banco Santander, BBVA) αντλούν χρηματοδότηση από τις καταθέσεις των πελατών τους, παρουσιάζουν μικρή έκθεση σε παράγωγα και χρηματιστηριακές συναλλαγές και κατ' επέκταση η συνεισφορά τους στο ενεργητικό του ισολογισμού είναι χαμηλή. Οι καταθέσεις και οι δανειοδοτήσεις διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο σε σχέση με τις αντίστοιχες επενδυτικές τράπεζες. Οι τελευταίες χρηματοδοτούνται από βραχυπρόθεσμο και μακροπρόθεσμο χρέος και έχουν χαρτοφυλάκιο με σημαντική έκθεση σε παράγωγα και χρηματιστηριακές συναλλαγές. Στον ισολογισμό τους, αυτές οι επενδύσεις είναι σταθερά ισχυρές. Χρηματοδοτούνται επίσης, αλλά σε μικρότερο βαθμό από τις αντίστοιχες εμπορικές τράπεζες, από τις καταθέσεις των πελατών,

γεγονός που απεικονίζεται στο ενεργητικό του ισολογισμού τους (π.χ. Barclays, BNP Paribas, Deutsche Bank and UBS).

Σύμφωνα με την έρευνα διαπιστώνεται η επικράτηση του τραπεζικού μοντέλου που προσφέρει διαφοροποιημένο σύνολο υπηρεσιών το οποίο συνετέλεσε και στην εμφάνιση των μεγάλων χρηματοοικονομικών οργανισμών που δραστηριοποιούνται τόσο στην εμπορική όσο και στην επενδυτική τραπεζική. Το μοντέλο αυτό είναι επιτυχημένο λόγω των οικονομιών κλίμακος και φάσματος και λόγω του χαμηλού κόστους χρηματοδότησης, το οποίο προκύπτει από το γεγονός ότι είναι δύσκολο να πτωχεύσει εξαιτίας του μεγάλου μεγέθους του.

Η παγκόσμια οικονομική κρίση είχε επιπτώσεις και στις αποδόσεις των μεγαλύτερων διεθνώς δραστηριοποιούμενων τραπεζών. Παρατηρείται το 2008, στα μέσα της κρίσης, ο δείκτης ROE, ένας από τους ευρύτερα χρησιμοποιούμενους δείκτες για την απόδοση των τραπεζών, να σημειώνει απότομη μείωση, γεγονός που σηματοδοτεί μείωση της κερδοφορίας. Πάντως, τράπεζες οι οποίες διατήρησαν σταθερό το δείκτη ROE ήταν οι εμπορικές που προσφέρουν διαφοροποιημένο σύνολο υπηρεσιών σε αντίθεση με τις αντίστοιχες επενδυτικές των οποίων οι αποδόσεις παρουσίασαν μεγάλη διακύμανση. Σύμφωνα με την έρευνα, πολλές τράπεζες που εντάσσονται και στα τέσσερα επιχειρηματικά μοντέλα, ανέκαμψαν αν όχι σε επίπεδα απόδοσης του 2006, σίγουρα βρέθηκαν σε υψηλότερο επίπεδο από το 2008.

Κατά τη διάρκεια της κρίσης, οι συνθήκες ρευστότητας επιδεινώθηκαν ταχύτατα και ιδιαίτερα για τράπεζες που ήταν εκτεθειμένες σε μεγάλη μόχλευση. Λόγω της υψηλής συσχέτισης των μεγάλων τραπεζών που δραστηριοποιούνται διεθνώς, τα διατραπεζικά επιτόκια αυξήθηκαν με συνέπεια οι ευρωπαϊκές τράπεζες να αντιμετωπίζουν δυσκολία να δανειστούν σε αμερικανικά δολάρια. Η διακοπή της βραχυπρόθεσμης χρηματοδότησης ώθησε τις κεντρικές τράπεζες να προβούν σε ενέσεις ρευστότητας, η οποία αποτέλεσε και τη βασικότερη πηγή χρηματοδότησης.

Επακόλουθο της κρίσης ήταν η στροφή προς επιχειρηματικά μοντέλα με σταθερή πηγή χρηματοδότησης. Επίσης, η κρίση ανέδειξε τη σημασία μεταφοράς πόρων μεταξύ επιχειρηματικών μονάδων του ίδιου ομίλου, προκειμένου να στηριχθούν οικονομικά εταιρείες που είναι σε κατάσταση κινδύνου. Από τη μια πλευρά αναδεικνύονται τα πλεονεκτήματα λόγω της ευελιξίας αυτού του «σχήματος», από τη άλλη πλευρά το σχήμα μητρικής – θυγατρικής εγκυμονεί τον κίνδυνο του ανεπαρκούς ελέγχου, με συνέπεια να παρέχεται χρηματοδότηση ενώ δε θα έπρεπε λόγω μεροληπτικής εκτίμησης του κινδύνου.

Στον αντίποδα βρίσκεται το αποκεντρωμένο μοντέλο παροχής ρευστότητας, το οποίο χαρακτηρίζεται από αυτονομία όσον αφορά τη χρηματοδότηση που αντλεί με βάση τον κίνδυνο που το ίδιο διατρέχει και άρα με βάση τη δική του πιστοληπτική ικανότητα. Η κρίση συνετέλεσε στην αύξηση της πρόσβασης για ρευστότητα στο αποκεντρωμένο μοντέλο και παράλληλα στην αύξηση του ελέγχου για παρεχόμενη ρευστότητα στο συγκεντρωτικό μοντέλο, αμβλύνοντας τα μειονεκτήματα που παρουσιάζονταν και στις δύο περιπτώσεις.

Συμπερασματικά, σύμφωνα με αυτή τη μελέτη το μοντέλο εμπορικής τραπεζικής αναδεικνύεται πιο ανθεκτικό κατά την περίοδο της οικονομικής κρίσης 2007-2009 σε σχέση με το μοντέλο επενδυτικής τραπεζικής λόγω της μεγάλης έκθεσης του τελευταίου σε παράγωγα προϊόντα. Συγκρίνοντας τις δομές του ισολογισμού των μοντέλων της κλασικής εμπορικής τραπεζικής και της εμπορικής τραπεζικής που προσφέρει διαφοροποιημένες υπηρεσίες παρατηρείται παρεμφερής σύνθεση τόσο το 2006 όσο και το 2010. Αντίθετα, στους

ισολογισμούς των τραπεζών, οι οποίες ακολουθούσαν το μοντέλο της επενδυτικής τραπεζικής εμφανίζονται σημαντικές μεταβολές μεταξύ αυτών των ετών. Γενικά, η δραστηριότητα της λιανικής τραπεζικής με τη λήψη καταθέσεων και την παροχή δανείων αυξήθηκε, ενώ η δραστηριότητα της αγοράς αξιογράφων μειώθηκε.

Επιπλέον η κρίση ενίσχυσε την τάση για δημιουργία μεγάλων διεθνών τραπεζών για λόγους αφενός ανάπτυξης οικονομιών κλίμακος και φάσματος, και αφετέρου αξιοποίησης του πλεονεκτήματος του «πολύ μεγάλη για να αποτύχει» όπως π.χ. χαμηλότερου κόστους χρηματοδότησής τους.

Τέλος, ως πρόκληση για το μέλλον προβάλλεται η εγκαθίδρυση ενός θεσμικού πλαισίου, το οποίο θα αποτρέπει την πτώχευση οποιουδήποτε μεγάλου διεθνώς δραστηριοποιούμενου χρηματοοικονομικού ιδρύματος, εστιάζοντας σε θέματα συστημικού και ηθικού κινδύνου.

Επιχειρηματικά μοντέλα των ευρωπαϊκών τραπεζών προ και μετά κρίσης

Η εμπειρική μελέτη των Ayadi et al. (2011) περιγράφει τα τραπεζικά επιχειρηματικά μοντέλα και τις μεταξύ τους διαφορές, όσον αφορά στον κίνδυνο, στη συστημική σταθερότητα, στην απόδοσή τους και σε θέματα εταιρικής διακυβέρνησης. Το δείγμα εμπεριέχει 26 πολύ σημαντικές ευρωπαϊκές τράπεζες πριν και μετά την κρίση και εστιάζεται σε τρία μεγάλα επιχειρηματικά μοντέλα: στο μοντέλο λιανικής τραπεζικής, στο μοντέλο επενδυτικής και στο μοντέλο χονδρικής (wholesale banks), το οποίο αφορά τη διατραπεζική αγορά.

Τις τελευταίες δεκαετίες ο χρηματοοικονομικός τομέας, και ιδιαίτερα ο τραπεζικός επεκτάθηκε σημαντικά άλλα όχι με τρόπο βιώσιμο. Συνέπεια αυτού ήταν να αυξηθεί ο ρόλος των τραπεζών, να αναπτύξουν στενούς δεσμούς οι τράπεζες με το χρηματοοικονομικό σύστημα και τα επιχειρηματικά μοντέλα να αλλάξουν σε μεγάλο βαθμό. Κάποιοι από τους παράγοντες οι οποίοι συνετέλεσαν στην αύξηση των χρηματοοικονομικών δραστηριοτήτων των τραπεζών συνίστανται στην υπερβολική μόχλευση και χαμηλή κεφαλαιακή επάρκεια των τραπεζών που σήμαινε ότι μπορούσαν να αναπτυχθούν με πολύ μεγαλύτερο ρυθμό, στους συστηματικά υποτιμολογημένους κινδύνους λόγω του μακροοικονομικού περιβάλλοντος ευφορίας που χαρακτήριζε τα προ κρίσης χρόνια και στην υψηλή κερδοφορία που πήγαζε από το χαμηλό κόστος κεφαλαίου το οποίο δεν ήταν αντιπροσωπευτικό των κινδύνων που ήδη υπήρχαν. Συνέπεια των παραπάνω, που είχαν καταστήσει τις τράπεζες τρωτές, ήταν η εμφάνιση της κρίσης και στη συνέχεια η ανάγκη μεταβολής των επιχειρηματικών μοντέλων των τραπεζών.

Η έρευνα συνοψίζει τα χαρακτηριστικά των τριών επιχειρηματικών μοντέλων, όπως παρουσιάζονται παρακάτω:

Το μοντέλο λιανικής τραπεζικής είναι αυτό κατά το οποίο τράπεζες είναι λιγότερο μοχλευμένες, αναλαμβάνουν λιγότερους κινδύνους και συγκριτικά με τα άλλα μοντέλα χρησιμοποιούν καλύτερα μοντέλα εταιρικής διακυβέρνησης. Οι περισσότερες από αυτές τις τράπεζες είναι εμπορικές, παρέχοντας στο ευρύ κοινό κλασικές τραπεζικές υπηρεσίες, όπως αναλήψεις και δάνεια.

Το μοντέλο επενδυτικής τραπεζικής εμπεριέχει επίσης, κυρίως εμπορικές τράπεζες, οι οποίες είναι μεταξύ των πιο μοχλευμένων και εμπλέκονται εκτεταμένα σε δραστηριότητες διαπραγμάτευσης, ενώ η χρηματοδότηση που λαμβάνουν προέρχεται από βραχυπρόθεσμα στοιχεία, το ίδιο και η δανειοδότηση, όπως είναι τα repos και τα reverse repos.

Όσον αφορά ο μοντέλο χονδρικής τραπεζικής, οι τράπεζες έχουν μια μικρή δομή ιδιοκτησίας, συμπεριλαμβάνοντας τράπεζες που ασχολούνται κατά κύριο λόγο με καταθέσεις και συνεταιριστικές τράπεζες. Πολλές από αυτές τις τράπεζες εξειδικεύονται στην παροχή υπηρεσιών σε οργανισμούς στον δημόσιο τομέα, σε άλλα χρηματοοικονομικά ιδρύματα και σε μεγάλου και μεσαίου μεγέθους επιχειρήσεις. Οι τράπεζες σε αυτό το μοντέλο παρουσίασαν τα χειρότερα αποτελέσματα σε σχέση με τα άλλα δύο και έλαβαν κρατική οικονομική υποστήριξη ή κρατικοποιήθηκαν κατά την περίοδο 2008-2009.

Ένα σημαντικό στοιχείο που απορρέει από την έρευνα είναι ότι δείκτες κινδύνου, όπως τα CDS spreads, δεν μπορούν να χρησιμοποιηθούν για να διακρίνουν τους κινδύνους που αντιμετωπίζουν τα τρία τραπεζικά μοντέλα. Θέματα ηθικού κινδύνου που ανακύπτουν από τη δύναμη κρατική υποστήριξη για τα too big to fail ιδρύματα μπορεί να καταστήσει τους παραπάνω δείκτες μεροληπτικούς, που σημαίνει λιγότερο χρήσιμους όσον αφορά το κανονιστικό πλαίσιο ή τον εντοπισμό κινδύνων για κάθε τράπεζα.

Σύμφωνα με τα ευρήματα της έρευνας, το μοντέλο λιανικής τραπεζικής ήταν τόσο κατά τη διάρκεια της κρίσης, όσο και μετά, ασφαλέστερο σε σχέση με τα άλλα δύο μοντέλα. Το μοντέλο επενδυτικής τραπεζικής στηρίζεται σε λιγότερο σταθερή χρηματοδότηση και έχει ως κύρια δραστηριότητα την αγοραπωλησία αξιόγραφων (trading). Το μοντέλο χονδρικής τραπεζικής εμφανίζεται ως το πιο επικίνδυνο λόγω της χαμηλής ρευστότητας των περιουσιακών στοιχείων των τραπεζών που το υιοθετούν και λόγω της υψηλής διατραπεζικής χρηματοδότησης, η οποία είναι πολύ ευμετάβλητη. Υπ' αυτή την έννοια οι κανόνες κεφαλαιακής επάρκειας που εστιάζονται στην «απορρόφηση» ζημιών μέσω των κεφαλαίων που πρέπει να διαθέτουν οι τράπεζες, μπορούν να μειώσουν τους εγγενείς κινδύνους στην τραπεζική.

Το γεγονός ότι οι περισσότερες τράπεζες του δείγματος, εκ των οποίων οι μισές περίπου είναι τράπεζες λιανικής, έλαβαν κρατική βοήθεια, είναι πιθανό να δημιουργήσει προβλήματα ηθικού κινδύνου. Πράγματι, οι πιθανότητες πτώχευσης φαίνεται να είναι ίδιες και για τα τρία επιχειρηματικά μοντέλα, δημιουργώντας την εντύπωση στους συμμετέχοντες στις αγορές ότι δεν υπάρχει λόγος διάκρισης των κινδύνων στα τρία μοντέλα, λόγω της επακόλουθης οικονομικής στήριξης που θα έχουν οι τράπεζες του δείγματος. Γι' αυτό ακριβώς απαιτείται περαιτέρω ανάλυση του κόστους της απερχόμενης κρίσης και των κινδύνων που απορρέουν από τα too big to fail ιδρύματα.

Η μεγάλη εμπιστοσύνη στις κεφαλαιακές απαιτήσεις όσον αφορά τα στοιχεία κινδύνου μπορεί να είναι παραπλανητική εφόσον προκύπτει από την έρευνα ότι αυτά τα στοιχεία (risk weights) δεν σχετίζονται με τους υποκείμενους κινδύνους. Σύμφωνα με την έρευνα υπάρχει ενδεχόμενο τράπεζες οι οποίες ασχολούνται κυρίως με το trading να «ξεφορτώνονται» κάποια από τα πιο επικίνδυνα στοιχεία τους, χωρίς στην πραγματικότητα να μειώνουν τους εγγενείς κινδύνους που τις χαρακτηρίζουν.

Καθίσταται αναγκαία η δημοσιοποίηση περισσότερων στοιχείων που αφορούν τις τράπεζες και με τρόπο πιο συνεκτικό και οργανωμένο. Οι επενδυτές και οι καταθέτες έχουν το δικαίωμα, αλλά όχι τη δυνατότητα να μπορούν να ελέγχουν τους κινδύνους στους οποίους είναι εκτεθειμένες οι τράπεζες με τις οποίες συνεργάζονται, ακόμα και τα εκτός ισολογισμούς του στοιχεία, για να μπορούν να κρίνουν τη βιωσιμότητά τους και να πράττουν ανάλογα. Η τυποποίηση των διαδικασιών δημοσιοποίησης των στοιχείων και η προώθηση και καθιέρωση

τους θα διευκολύνει σε ένα βαθμό, τους επενδυτές στην κατανόηση των κινδύνων και στη σύγκριση μεταξύ διαφορετικών χρηματοοικονομικών ιδρυμάτων.

Συμπερασματικά, αναμένεται χαμηλότερης έντασης ανάπτυξη σε σχέση με τα προ κρίσης χρόνια, τόσο λόγω της αύξησης της απαιτούμενης κεφαλαιακής επάρκειας, όσο και λόγω της αύξησης του κόστους κεφαλαίου. Είναι πιθανό οι τράπεζες να δίνουν μεγαλύτερη προσοχή στα χαρακτηριστικά κινδύνου που διέπουν τις δραστηριότητές τους, μειώνοντας τις δανειοδοτήσεις που παρέχουν. Το τελευταίο έχει ως αποτέλεσμα να επηρεάζεται η ανάπτυξη της τραπεζικής από την πλευρά της προσφοράς, αλλά και από την πλευρά της ζήτησης λόγω του γεγονότος ότι καθίστανται πιο ακριβές οι παρεχόμενες τραπεζικές υπηρεσίες.

Τέλος, η εποπτεία και η συμμόρφωση με το κανονιστικό πλαίσιο, αν και ενέχει κόστος η πραγματοποίησή τους, αποτελούν κινητήριο δύναμη για τη μελλοντική εξέλιξη της τραπεζικής και των επιχειρηματικών μοντέλων. Σύμφωνα με την έρευνα, η ευρωπαϊκή τραπεζική δε θα συγκλίνει σε ένα και μοναδικό επιχειρηματικό μοντέλο, αλλά θα διατηρήσει ένα φάσμα μοντέλων που θα συνάδει με την διαφοροποίηση των δραστηριοτήτων των χρηματοοικονομικών ιδρυμάτων.

Σχετίζονται τα επιχειρηματικά μοντέλα με τους τραπεζικούς κινδύνους κατά τη διάρκεια της κρίσης;

Σύμφωνα με τους Altunbas et al. (2011), τα τελευταία χρόνια, λόγω των δομικών αλλαγών που συντελέστηκαν στον τραπεζικό τομέα, όπως είναι η χαλάρωση ή απελευθέρωση του θεσμικού πλαισίου και η εισαγωγή καινοτόμων χρηματοοικονομικών προϊόντων, δημιουργήθηκε αδιαφάνεια που οδήγησε στην αύξηση του κινδύνου των τραπεζικών ιδρυμάτων. Οι αλλαγές αυτές κατέστησαν τις τράπεζες πιο πολύπλοκες στη λειτουργία τους, τους επέτρεψαν να δραστηριοποιούνται σε παγκόσμιο επίπεδο και να εξαρτώνται από την ανάπτυξη των αγορών χρήματος και κεφαλαίου.

Σκοπός του άρθρου αυτού πρωτίστως είναι να αναλύσει πώς οι τραπεζικοί κίνδυνοι σχετίζονται με τα επιχειρηματικά μοντέλα των τραπεζών. Τράπεζες που έχουν εκτεθεί σε μεγαλύτερο κίνδυνο χαρακτηρίζονται από μικρότερη κεφαλαιακή επάρκεια, είναι μεγαλύτερου μεγέθους, χρηματοδοτούνται από τις αγορές μέσω βραχυπρόθεσμων αξιολόγων και προβαίνουν σε μεγάλο όγκο πιστώσεων. Ενώ, αντίθετα, τράπεζες που χαρακτηρίζονται από μεγάλο όγκο καταθέσεων και διαφοροποίηση των πηγών από τις οποίες προέρχεται το εισόδημά τους αντιμετωπίζουν μικρότερους κινδύνους. Η πρόσφατη οικονομική κρίση 2007-2009 απέδειξε ακριβώς τον αυξημένο κίνδυνο που διέτρεχαν οι τράπεζες με τα παραπάνω χαρακτηριστικά. Δευτερευόντως, το εν λόγω άρθρο επισημαίνει τη σημαντικά μη-γραμμική σχέση που διακρίνει τα επιχειρηματικά μοντέλα και συγκεκριμένα αναφέρει ότι οι πιο επικίνδυνες να καταρρεύσουν τράπεζες είναι πιο ευαίσθητες ως προς το μέγεθος της δανειοδότησης, των καταθέσεων και της χρηματοδότησης από τις αγορές. Και τρίτον, μελετά αν οι υψηλές τιμές που παρατηρούνταν σε τραπεζικές μετοχές προ κρίσης σχετίζονταν με πρακτικές υψηλού κινδύνου που ακολουθούσαν οι τράπεζες.

Η εν λόγω μελέτη χρησιμοποιεί ως δείγμα 1.100 εισηγμένες τράπεζες που δραστηριοποιούνται σε 15 χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και στις Ηνωμένες Πολιτείες και υπολογίζει τον κίνδυνο που εμφανίστηκε κατά τη διάρκεια της πρόσφατης κρίσης μέσω της πιθανότητας διάσωσης μιας τράπεζας, μέσω του

συστηματικού κινδύνου και μέσω της δυνατότητας πρόσβασης στην κεντρική τράπεζα για παροχή ρευστότητας. Το πρώτο μέτρο τραπεζικού κινδύνου αναφέρεται στο εάν και κατά πόσον μια τράπεζα λαμβάνει κρατική στήριξη π.χ. με την έκδοση ομολόγων για τα οποία εγγυάται το κράτος ή με ενέσεις ρευστότητας. Το δεύτερο σχετίζεται με το μέγεθος των επικίνδυνων στοιχείων τα οποία ανήκουν σε μια τράπεζα, π.χ. κατοχή παράγωγων προϊόντων τα οποία χαρακτηρίζονται από μεγάλη μεταβλητότητα. Το τρίτο μέτρο εκτίμησης του τραπεζικού κινδύνου αναφέρεται στη ρευστότητα που παρέχεται στις τράπεζες από την κεντρική τράπεζα, είτε με τη μορφή βραχυπρόθεσμης αναχρηματοδότησης των δραστηριοτήτων μιας τράπεζας είτε μακροπρόθεσμης.

Επιπλέον, γίνεται ομαδοποίηση των τραπεζών σε τέσσερις κατηγορίες, κεφαλαιακή επάρκεια, μέγεθος ενεργητικού, είδος χρηματοδότησης και εισόδημα, βάσει των οποίων διακρίνονται τα τραπεζικά μοντέλα και ερευνάται πώς επέδρασαν σε αυτά οι τραπεζικοί κίνδυνοι.

Όσον αφορά την κεφαλαιακή επάρκεια, όσο μεγαλύτερο είναι το ύψος των αποθεματικών, τόσο μεγαλύτερη είναι και η δυνατότητα να απορροφήσει μια τράπεζα περισσότερες ζημίες που μπορεί να ανακύψουν στο μέλλον. Μικρότερη μόχλευση και άρα μεγαλύτερο ύψος κεφαλαίου συνεπάγεται μείωση των κινήτρων, από την πλευρά των μετόχων, για ανάληψη υπερβολικών κινδύνων που μπορεί να αποβούν εις βάρος των ομολογιούχων. Παρόλα αυτά, σύμφωνα με τη βιβλιογραφία υπάρχει και θετική σχέση μεταξύ κεφαλαιακής επάρκειας και κινδύνου. Η αυξανόμενη μόχλευση μειώνει τις διαφωνίες μεταξύ διοικούντων και μετόχων, διότι ασκείται πίεση από τους τελευταίους να γίνει η διοίκηση αποτελεσματικότερη, αναλαμβάνοντας μεγαλύτερους κινδύνους, στηριζόμενοι στο γεγονός ότι μπορούν να τους απορροφήσουν λόγω της μεγάλης κεφαλαιακής επάρκειας.

Πράγματι, σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας, όσο υψηλότερο είναι το Tier 1, που προβλέπει η συνθήκη της Βασιλείας, τόσο μικρότερη είναι και η πιθανότητα να οδηγηθεί μια τράπεζα σε πτώχευση κατά τη διάρκεια μιας οικονομικής κρίσης. Επιπλέον, η κεφαλαιακή επάρκεια αναδεικνύεται ακόμη πιο σημαντική για τράπεζες που βρίσκονται χαμηλότερα από το απαιτούμενο επίπεδο, όπως υποδεικνύουν οι αρνητικοί και στατιστικά σημαντικοί συντελεστές.

Όσον αφορά τη δομή του ενεργητικού μιας τράπεζας, το μέγεθός της θεωρείται καθοριστικός παράγοντας ως προς την ανάληψη κινδύνων. Σε σύγκριση με τις μικρότερες τράπεζες, τα μεγάλα τραπεζικά ιδρύματα έχουν διαφορετικά κίνητρα λόγω του «πολύ μεγάλη για να πτωχεύσει» και λόγω των πολλών και διαφορετικών υπηρεσιών που προσφέρουν. Η θέση αυτή επιβεβαιώνεται και στα αποτελέσματα του εμπειρικού μέρους της διατριβής. Επιπλέον, η τιτλοποίηση αποτελεί παράγοντα που συμβάλλει στην απεμπλοκή των τραπεζών από τα επικίνδυνα δάνεια που έχουν χορηγήσει.

Η έρευνα καταλήγει ότι τόσο το μέγεθος μιας τράπεζας, όσο και ο δείκτης δάνεια προς συνολικό ενεργητικό είναι θετικά συσχετισμένοι με τους τραπεζικούς κινδύνους, ενώ η τιτλοποίηση παρουσιάζει αρνητική συσχέτιση, όπως ήταν αναμενόμενο. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα, οι μεγάλες τράπεζες, κατά τη διάρκεια της κρίσης, ήταν πολύ περισσότερο εκτεθειμένες σε σχέση με τις μικρότερες.

Όσον αφορά τη χρηματοδότηση των τραπεζών, η χαλάρωση του θεσμικού πλαισίου και τα καινοτόμα χρηματοοικονομικά προϊόντα επέτρεψαν την αυξημένη πρόσβαση των τραπεζών στις αγορές χρήματος και κεφαλαίου. Εναλλακτική πηγή χρηματοδότησης αποτελούν οι καταθέσεις ατόμων και νοικοκυριών. Οι καταθέσεις

τείνουν να είναι πιο σταθερές σε περιόδους κρίσης, λόγω του γεγονότος ότι είναι εγγυημένες από το κράτος, αλλά λιγότερο ευέλικτες σε σχέση με τη χρηματοδότηση από τις αγορές.

Σύμφωνα με την έρευνα, μια σταθερή πηγή χρηματοδότησης, όπως οι καταθέσεις, μειώνουν τον τραπεζικό κίνδυνο κατά τη διάρκεια μιας κρίσης και την πιθανότητα διάσωσης μιας τράπεζας. Ενώ, αντίθετα, η χρηματοδότηση με βραχυπρόθεσμα αξιόγραφα αυξάνει την πιθανότητα να βρεθεί η τράπεζα σε κατάσταση κινδύνου, γεγονός που ισχύει και για την περίοδο πριν την οικονομική κρίση. Επισημαίνεται ότι τράπεζες που χρηματοδοτούνται από τις αγορές είναι πολύ περισσότερο εκτεθειμένες στον κίνδυνο ρευστότητας κατά την κρίση, λόγω μεγαλύτερης δυσκολίας ρευστοποίησης στοιχείων του ενεργητικού.

Όσον αφορά το εισόδημα των τραπεζών, τα μη-επιτοκιακά έσοδα που προκύπτουν από προμήθειες και τέλη π.χ. χρηματιστηριακών συναλλαγών παρέχουν μια επιπλέον πηγή εισοδήματος για τις τράπεζες, η οποία κατ' αρχήν μπορεί να ενισχύσει τη σταθερότητα του συνολικού εισοδήματος ενός τραπεζικού ιδρύματος. Όμως, δεν είναι ξεκάθαρο αν τα μη-επιτοκιακά έσοδα μειώνουν τον συνολικό τραπεζικό κίνδυνο. Τη στιγμή που αυτά τα έσοδα είναι πιο ευμετάβλητα από τα έσοδα που προκύπτουν από τόκους, σε περιόδους οικονομικής δυσπραγίας, μια μείωση των επιτοκιακών εσόδων θα ακολουθήσει μια ακόμη μεγαλύτερη των μη-επιτοκιακών εσόδων. Πάντως, σύμφωνα με την έρευνα, τα μη-επιτοκιακά έσοδα μειώνουν την πιθανότητα αντιμετώπισης προβλημάτων ρευστότητας της τράπεζας κατά τη διάρκεια της κρίσης, συμβάλλοντας στην άμβλυση των τραπεζικών κινδύνων.

Συμπερασματικά, η ενσωμάτωση των κανόνων της Βασιλείας III, όσον αφορά την κεφαλαιακή επάρκεια, θα οδηγήσει στην ανάληψη μικρότερων κινδύνων, λόγω της διενέργειας μεγαλύτερου ύψους προβλέψεων ικανών να απορροφήσουν πιθανές μελλοντικές ζημίες. Επιπρόσθετα, οι Αρχές οφείλουν να ενισχύσουν την εποπτεία και την αξιολόγηση που ασκούν στις τράπεζες προκειμένου να προλαμβάνουν υπέρμετρους κινδύνους των δραστηριοτήτων στις οποίες εμπλέκονται.

6.Ο ρόλος της πληροφόρησης και του θεσμικού πλαισίου

Η πληροφόρηση διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στην οικονομική ανάλυση μιας χρηματοοικονομικής δομής. Ο ορθά και επαρκώς πληροφορημένος επενδυτής δεν σημαίνει ότι μπορεί να αποφύγει την απώλεια του επενδυμένου κεφαλαίου του και να συγκεράσει τα προβλήματα που ανακύπτουν από την ασύμμετρη πληροφόρηση. Λέγοντας ασύμμετρη πληροφόρηση εννοούμε ότι υπάρχει ανισοκατανομή της πληροφορίας στα ενδιαφερόμενα μέρη. Η ύπαρξη της ασύμμετρης πληροφόρησης οδηγεί σε προβλήματα δυσμενούς επιλογής και σε προβλήματα ηθικού κινδύνου. Τα δύο αυτά προβλήματα παρατηρούνται με χρονική απόσταση μεταξύ τους. Η δυσμενής επιλογή λαμβάνει χώρα πριν την απόφαση για χρηματοδότηση, ενώ το πρόβλημα του ηθικού κινδύνου αφού έχει χορηγηθεί ένα δάνειο.

Δυσμενής επιλογή

Το πρόβλημα της δυσμενούς επιλογής εδράζεται στο κλασικό lemons problem του Akerlof και όπως ακριβώς δεν μπορούμε να γνωρίζουμε αν η επιλογή μας θα προκύψει η αναμενόμενη ή χειρότερη αυτής (ροδάκινο ή λεμόνι), έτσι ακριβώς δεν μπορεί να προδικάσει μια τράπεζα αν το δάνειο που χορηγεί είναι χαμηλού ή υψηλού κινδύνου. Αν το γνώριζαν οι τράπεζες θα μπορούσαν να χρεώνουν αντίστοιχα υψηλότερο ή χαμηλότερο επιτόκιο ή και να απορρίπτουν τη συγκεκριμένη χρηματοδότηση. Αποτέλεσμα του προβλήματος αυτού είναι να χρεώνουν οι τράπεζες το ίδιο επιτόκιο το οποίο αντικατοπτρίζει τον κίνδυνο του μέσου δανειζόμενου. Αν δεν υπήρχε ασύμμετρη πληροφόρηση, θα εξαφανιζόταν και το lemons problem. Εταιρείες που θα ζητούσαν υψηλού κινδύνου δάνεια θα εκτοπίζονταν από τους μελλοντικούς δανειολήπτες μιας τράπεζας.

Η λύση στο πρόβλημα της δυσμενούς επιλογής είναι να εξαλειφθεί η ασύμμετρη πληροφόρηση, πράγμα το οποίο μπορεί να επιτευχθεί με το να λαμβάνουν οι δανειοδότες πληροφορίες για τους μελλοντικούς πελάτες τους από εταιρείες που συγκεντρώνουν επαγγελματικά τέτοιου είδους στοιχεία. Σε αυτή την περίπτωση υπάρχει ο αντίλογος ότι θα ανακύψει το πρόβλημα των «λαθρεπιβατών» (free-riders), οι οποίοι θα ακολουθούν τις κινήσεις αυτών οι οποίοι θα πληρώνουν για να λαμβάνουν αυτές τις πληροφορίες. Η δεύτερη λύση που προτείνεται είναι σε θεσμικό επίπεδο.

Συγκεκριμένα, οι Αρχές θα μπορούσαν να συγκεντρώνουν και να διαθέτουν αυτές τις πληροφορίες, ούτως ώστε να γίνεται διάκριση μεταξύ αξιόπιστων και μη δανειοληπτών ή να προωθήσουν ένα θεσμικό πλαίσιο το οποίο θα ενθαρρύνει την αποκάλυψη έγκυρων πληροφοριών. Παρόλα αυτά είναι εξόχως δύσκολο για τις Αρχές να εκτιμήσουν την κατάσταση και τις προοπτικές των δανειοληπτών. Αν δανειολήπτης είναι μια τράπεζα, δεν είναι σίγουρο ότι οι Αρχές θα παρέμβουν εγκαίρως με βάση τις πληροφορίες που έχουν στη διάθεσή τους, αφενός διότι μπορεί να προκληθεί γενικευμένος τραπεζικός πανικός και αφετέρου διότι μπορεί να μην είναι σε θέση ή να μη θέλουν να έρθουν σε αντιπαράθεση και σύγκρουση με το νομικό τμήμα τραπεζών. Πάντως, αν και έχει μειωθεί το πρόβλημα της δυσμενούς επιλογής με την εφαρμογή του κανονιστικού πλαισίου, δεν γίνεται να εξαλειφθεί.

Ως τελευταία λύση συστήνεται η ύπαρξη ενός χρηματοοικονομικού μεσάζοντα, ο οποίος θα κρίνει αν το δάνειο χαρακτηρίζεται «ροδάκινο» ή «λεμόνι». Τον ρόλο αυτό αναλαμβάνουν οι τράπεζες, οι οποίες αξιολογούν επιχειρήσεις και αποφασίζουν αν είναι συμφέρον να τις χρηματοδοτήσουν ζητώντας την ανάλογη απόδοση. Με αυτόν τον τρόπο αποφεύγεται το πρόβλημα των «λαθρεπιβατών» και η πληροφόρηση παραμένει στην τράπεζα για εσωτερική κατανάλωση, χωρίς να μπορεί να χρησιμοποιηθεί από τρίτους.

Αξίζει να σημειωθεί ότι ακόμη κι όταν υπάρχει δυσμενής επιλογή, ο δανειοδότης δεν υφίσταται ζημία στην περίπτωση που ο δανειολήπτης έχει προσφέρει εξασφαλίσεις για το δάνειο που έχει λάβει. Αντίστοιχα, αν μια επιχείρηση έχει υψηλή καθαρή αξία – ίδια κεφάλαια, μπορεί να καλύψει πιθανές ζημίες της ρευστοποιώντας ένα μέρος των περιουσιακών της στοιχείων.

Ηθικός κίνδυνος

Όπως προαναφέρθηκε το πρόβλημα του ηθικού κινδύνου ανακύπτει αφού έχει χορηγηθεί ένα δάνειο και συγκεκριμένα όταν ο δανειολήπτης έχει κίνητρο να αποκρύψει πληροφορίες για τις δραστηριότητες στις οποίες έχει εμπλακεί. Το πρόβλημα του ηθικού κινδύνου έχει σοβαρές συνέπειες είτε μια εταιρεία χρηματοδοτείται μέσω χρέους ή μέσω ιδίων κεφαλαίων, με την έκδοση μετοχών.

Μια συνέπεια του ηθικού κινδύνου όσον αφορά τον δανεισμό μέσω ιδίων κεφαλαίων είναι το πρόβλημα αντιπροσώπευσης (agent problem), το οποίο δημιουργείται μεταξύ μάνατζερ και μετόχων. Ακριβώς επειδή οι μάνατζερ κατέχουν ένα μικρό μέρος των μετοχών της επιχείρησης δεν έχουν κίνητρο να υπερασπιστούν τα συμφέροντα των μετόχων της και να λειτουργήσουν προς όφελός τους. Ο διαχωρισμός ιδιοκτησίας και διοίκησης δημιουργεί σύγκρουση συμφερόντων, που οδηγεί σε απόκρυψη πληροφοριών η οποία συντελεί στο πρόβλημα του ηθικού κινδύνου.

Μια λύση στο πρόβλημα αντιπροσώπευσης είναι η δημιουργία ενός μηχανισμού συγκέντρωσης πληροφοριών και διαρκούς παρακολούθησης των δραστηριοτήτων της επιχείρησης. Όμως η λύση αυτή αποδεικνύεται πολύ ακριβή και χρονοβόρα. Μια δεύτερη λύση θα μπορούσε να δοθεί μέσω των κυρώσεων που μπορεί να επιβάλει το κανονιστικό πλαίσιο σε περιπτώσεις διάπραξης απάτης για απόκρυψη ή οικειοποίηση κερδών. Όμως ούτε και αυτό το μέτρο μπορεί να λειτουργήσει ευέλικτα ως προς την απόδειξη της απάτης.

Σε κάποιες περιπτώσεις, μια λύση για το πρόβλημα αντιπροσώπευσης αποτελεί η εμπλοκή επιχείρησης venture capital, η οποία παρέχοντας κεφάλαια και τεχνογνωσία σε μια νέα εταιρεία, ελέγχει τη διοίκηση της εταιρείας τοποθετώντας αξιόπιστους συνεργάτες της.

Τέλος, αν μια εταιρεία χρηματοδοτηθεί μέσω χρέους, που σημαίνει ότι θα υποχρεούται να καταβάλει ένα σταθερό ποσό σε καθορισμένα διαστήματα, δεν υπάρχει λόγος απόκρυψης πληροφοριών. Μόνο στην περίπτωση που ο δανειολήπτης δε θα πληροί τις υποχρεώσεις του, ο δανειοδότης θα λειτουργήσει όπως ο μέτοχος. Ο δανειοδότης μπορεί προστατευτεί αν η καθαρή αξία της επιχείρησης που έχει χρηματοδοτήσει είναι υψηλή. Τότε, ο ηθικός κίνδυνος μειώνεται, διότι οι δανειζόμενοι θα έχουν μεγάλες ζημίες αν δεν κατευθύνονται προς την αύξηση της κερδοφορίας της επιχείρησής τους.

Ένας άλλος τρόπος μείωσης του ηθικού κινδύνου είναι η χρήση συμφωνητικών που αποθαρρύνουν ανεπιθύμητες συμπεριφορές, που

προϋποθέτουν την ύπαρξη εξασφαλίσεων, που υποχρεώνουν την παροχή πληροφοριών κ.α., όμως ούτε και αυτά είναι σε θέση να εξαλείψουν τον ηθικό κίνδυνο.

Είναι αδύνατον να συνταχθούν συμφωνητικά, τα οποία θα συμπεριλαμβάνουν κάθε ενδεχόμενη επικίνδυνη δραστηριότητα. Επιπλέον, είναι πολύ δύσκολος και χρονοβόρος ο έλεγχος της εφαρμογής τους, πράγμα που οδηγεί στην εμφάνιση του προβλήματος των «λαθρεπιβατών» (free-riders) ακριβώς όπως και στην αγορά μετοχών. Με την ύπαρξη ενός χρηματοοικονομικού μεσάζοντα, και συγκεκριμένα τράπεζας, αποφεύγεται το παραπάνω πρόβλημα και συρρικνώνεται ο ηθικός κίνδυνος που είναι εγγενής του δανεισμού μέσω χρέους.

Αν και έχουν γίνει προσπάθειες μείωσης του ηθικού κινδύνου, το θεσμικό πλαίσιο δημιουργεί στρεβλά κίνητρα, οι παρενέργειες των οποίων μπορεί να καταστούν και χειρότερες από τα προβλήματα που προσπαθεί να λύσει. Συγκεκριμένα, όταν υπάρχουν ευνοϊκές συνθήκες για τα μη-εξυπηρετούμενα δάνεια, οι δανειολήπτες μπορεί να μην είναι συνεπείς στις υποχρεώσεις τους. Όταν υπάρχει εγγύηση των καταθέσεων, οι καταθέτες δεν έχουν λόγο να ελέγχουν την τράπεζα που εμπιστεύονται τα χρήματά τους και απευθύνονται σε αυτές που προσφέρουν απλώς το υψηλότερο επιτόκιο.

Επίσης, όταν είναι δεδομένο ότι οι Αρχές θα στηρίξουν σε περίπτωση ανάγκης τις τράπεζες, οι τελευταίες θα είναι πιο πρόθυμες να αναλάβουν μεγαλύτερους κινδύνους. Σε κάθε περίπτωση, οι Αρχές λειτουργούν κατά διακριτική ευχέρεια ανάλογα με τις δυνατότητές τους και τις κοινωνικές ανάγκες.

7.Κίνητρα και δυνατότητα των τραπεζών για χειραγώγηση των λογιστικών τους στοιχείων.

Στο κεφάλαιο αυτό παρουσιάζονται και εξετάζονται τα κίνητρα και η δυνατότητα των τραπεζών να επηρεάζουν τα λογιστικά τους στοιχεία κατά τη διακριτική τους ευχέρεια. Αναφέρονται τα στοιχεία που χρησιμοποιήθηκαν, αλλά και τα συμπεράσματα από την ήδη υπάρχουσα βιβλιογραφία, τα οποία μαρτυρούν τον τρόπο με τον οποίο γίνεται αυτός ο λογιστικός χειρισμός και οι λόγοι για τους οποίους οι τράπεζες προβαίνουν σε αυτές τις ενέργειες.

Το θεσμικό πλαίσιο είναι αυτό που επιτρέπει ή όχι την εκάστοτε δράση των τραπεζών και θέτει τα όρια στις ενέργειές τους. Ανάλογα με τη φάση στην οποία βρίσκεται η οικονομία, το θεσμικό πλαίσιο καθίσταται περισσότερο ή λιγότερο χαλαρό, περισσότερο ή λιγότερο αυστηρό. Εν προκειμένω, η πρόσφατη παγκόσμια χρηματοοικονομική κρίση, 2007-2009, το ώθησε να γίνει αυστηρότερο, ούτως ώστε να ασκείται αποτελεσματικότερος έλεγχος, αλλά και να εμποδίζεται η ανάληψη υπέρμετρων κινδύνων που σε μεγάλο βαθμό οδήγησαν στην κατάρρευση μεγάλων τραπεζών.

Η διαμόρφωση ενός αυστηρότερου θεσμικού πλαισίου συμβάλλει στη μεγαλύτερη διαφάνεια των στοιχείων των τραπεζών, όπως αναλύεται παρακάτω, και κατ'επέκταση στην καλύτερη εποπτεία από τις Αρχές, αλλά και από τους υπόλοιπους αντισυμβαλλόμενους στην αγορά. Με τον τρόπο αυτόν, καθένας έχει συμφέρον να ελέγχει τις κινήσεις των υπολοίπων για να μην καταστεί εις βάρος του οποιαδήποτε εκτός πλαισίου ενέργεια.

Προβλέψεις τραπεζών : μια αναθεώρηση της διαχείρισης δεικτών κεφαλαιακής επάρκειας, κερδοφορίας και σηματοδότησης προς τις αγορές.

Οι τράπεζες έχουσες ως βασική πηγή εσόδων τους τόκους από τα δάνεια που χορηγούν, προσπαθούν να χειραγωγήσουν τα λογιστικά τους στοιχεία, και πιο συγκεκριμένα τις προβλέψεις που διενεργούν για επισφαλή δάνεια είτε η οικονομία είναι σε ανάπτυξη είτε σε ύφεση. Οι τράπεζες σχηματίζουν προβλέψεις για επισφαλή δάνεια ούτως ώστε, σε περίπτωση ζημιών, να υπάρχει το κατάλληλο ύψος αποθεματικών και αυτές να καλυφθούν χωρίς να δημιουργηθεί πρόβλημα. Με αυτόν τον τρόπο δε θα χρειαστεί η τράπεζα να εκποιήσει περιουσιακά της στοιχεία ή ακόμη χειρότερα να οδηγηθεί σε πτώχευση.

Σύμφωνα με τους Ahmed et al. (1999), οι τράπεζες έχουν κίνητρο να χειραγωγούν τις προβλέψεις που διενεργούν για τα επισφαλή δάνεια προκειμένου να επηρεάζουν τους δείκτες κεφαλαιακής επάρκειας, την κερδοφορία και τα σήματα που μεταδίδουν στην αγορά, όσον αφορά την πορεία των μετοχών τους και τα μελλοντικά τους κέρδη. Η μελέτη χρησιμοποιεί ένα δείγμα από 113 αμερικάνικες τράπεζες, συλλέγει στοιχεία που αναφέρονται στην χρονική περίοδο 1986 έως 1995 και καταλήγει σε συμπεράσματα που αφορούν το κεφάλαιο των τραπεζών, την κερδοφορία τους και τα σήματα που μεταδίδουν προς τις αγορές.

Όσον αφορά τους δείκτες κεφαλαιακής επάρκειας, παρατηρείται αλλαγή του κανονιστικού πλαισίου που ίσχυε μέχρι το 1990. Μέχρι τότε οι τράπεζες είχαν τη δυνατότητα να αυξήσουν το κεφάλαιό τους, αυξάνοντας τις προβλέψεις που διενεργούσαν για επισφαλή δάνεια, δηλαδή αυξάνοντας τα αποθεματικά τους, τα οποία θα χρησιμοποιούνταν για κάλυψη ενδεχόμενων μελλοντικών ζημιών. Όμως από το 1990 και μετά άλλαξε αυτή η δομή του κεφαλαίου με την εισαγωγή των Tier

I και Tier II, όπου τα αποθεματικά για προβλέψεις δεν εντάσσονταν στο Tier I του κεφαλαίου της τράπεζας, αλλά μόνο στο Tier II, μέχρι του 1,25% του σταθμισμένου προς τον κίνδυνο ενεργητικού.

Οι δείκτες κεφαλαιακής επάρκειας αποτελούν ένα μέτρο ελέγχου και συμμόρφωσης των τραπεζών ως προς τους κανόνες του θεσμικού πλαισίου από τις εποπτικές αρχές. Οι τράπεζες οφείλουν να συμμορφώνονται όχι μόνο για να αποφύγουν την επιβολή προστίμων, αλλά και την πιθανότητα πτώχευσης που μπορεί να προκληθεί από μια αυξημένη τάση των καταθετών για αναλήψεις.

Παρόλο που το νέο κανονιστικό πλαίσιο έχει μειώσει τη δυνατότητα χειραγώγησης των προβλέψεων για επισφαλή δάνεια, μέσω των κανόνων για την απαιτούμενη κεφαλαιακή επάρκεια, οι τράπεζες έχουν ακόμη ισχυρά κίνητρα να προσπαθούν να τις επηρεάζουν. Σύμφωνα με την έρευνα, ο τρόπος που γίνεται η διαχείριση του κεφαλαίου επηρεάζει το ύψος των προβλέψεων που διενεργούνται και όσο υψηλότερο είναι το πρόστιμο από τη μη συμμόρφωση με τους κανόνες κεφαλαιακής επάρκειας, τόσο μεγαλύτερη η πιθανότητα η τράπεζα να προβεί στη χειραγώγηση των προβλέψεων.

Για τη διεξαγωγή της εμπειρικής μελέτης χρησιμοποιήθηκε η τεχνική της παλινδρόμησης και ως εξαρτημένη μεταβλητή τέθηκε το ύψος των προβλέψεων προς τον μέσο όρο των χορηγούμενων δανείων. Ως επεξηγηματικές μεταβλητές τέθηκαν οι μεταβολές των μη εξυπηρετούμενων δανείων, η μεταβολή της τυπικής απόκλισης της αξίας του ενεργητικού και η μεταβολή του δείκτη επιχειρηματικής αποτυχίας.

Όσον αφορά την κερδοφορία, οι προβλέψεις επισφαλών δανείων χρησιμοποιούνται είτε για να εμφανίσουν υψηλότερα κέρδη, είτε χαμηλότερα, ανάλογα με το αποτέλεσμα που παρουσιάζει τη συγκεκριμένη οικονομική χρήση. Εν προκειμένω, στην περίπτωση που έχει επιτύχει υψηλά κέρδη, θα παρουσιάσει μεγάλο ύψος προβλέψεων για να αποφύγει τυχόν φορολογικές επιβαρύνσεις. Ενώ, σε περιπτώσεις μειωμένων κερδών, θα μειώσει το ύψος των προβλέψεων για επισφάλειες προκειμένου να εμφανίσει υψηλότερη κερδοφορία. Μείωση των προβλέψεων συνεπάγεται μείωση του κόστους και συνεπώς αύξηση των κερδών. Έτσι, με την εξομάλυνση των κερδών (earnings smoothing), μια τράπεζα επιτυγχάνει να χειραγωγήσει τα λογιστικά της στοιχεία.

Για να ελεγχθεί η υπόθεση ότι οι τράπεζες στρέφονται στη διαδικασία της εξομάλυνσης των κερδών χρησιμοποιείται ως εξαρτημένη μεταβλητή το ύψος των προβλέψεων προς τον μέσο όρο των χορηγούμενων δανείων και ως ανεξάρτητες χρησιμοποιούνται τα κέρδη προ φόρων και οι προβλέψεις. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της παλινδρόμησης δε φαίνεται να υπάρχει στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ προβλέψεων και κερδοφορίας, παρόλο που άλλες έρευνες καταλήγουν στο αντίθετο αποτέλεσμα.

Όσον αφορά τη σηματοδότηση προς τις αγορές, γίνεται η υπόθεση ότι η αύξηση των προβλέψεων για επισφαλή δάνεια θα οδηγήσουν και στην αύξηση των μελλοντικών κερδών και της τιμής της μετοχής στο μέλλον. Γίνεται αυτή η υπόθεση με την έννοια ότι η αύξηση των προβλέψεων θα λειτουργήσει ως βαλβίδα ασφαλείας για τους μετόχους της τράπεζας και θα τους προστατέψει σε περίπτωση ζημιών.

Παρόλα αυτά τα αποτελέσματα της παλινδρόμησης δεν υποστηρίζουν την παραπάνω υπόθεση. Οι αυξημένες προβλέψεις αντιμετωπίζονται ως επιπλέον κόστος το οποίο μπορεί να παραληφθεί και όχι ως κίνηση συνετής διαχείρισης από την πλευρά της τράπεζας. Εν προκειμένω, στην παλινδρόμηση χρησιμοποιείται ως εξαρτημένη μεταβλητή το ύψος των προβλέψεων προς τον μέσο όρο των

χορηγούμενων δανείων και ως ανεξάρτητες χρησιμοποιούνται η μεταβολή των κερδών προ φόρων και προβλέψεων ένα έτος αφού ανακοινώθηκαν οι προβλέψεις.

Πόσο καλή είναι η αγορά στην αξιολόγηση της ευαισθησίας των τραπεζών;

Με αφορμή την τραπεζική κρίση που έπληξε χώρες της Ανατολικής Ασίας από το 1996 έως το 1998, εξετάζεται αν οι αγορές χρησιμοποιώντας τρεις δείκτες μπορούν να εντοπίσουν τράπεζες που αντιμετωπίζουν προβλήματα φερεγγυότητας, πριν αυτά διογκωθούν και τις οδηγήσουν σε κατάρρευση, σύμφωνα με τους Bongini et al. (2002). Η μελέτη διεξάγεται με στοιχεία από 246 πιστωτικά ιδρύματα τεσσάρων χωρών και συγκεκριμένα της Ταϊλάνδης, της Ινδονησίας, της Κορέας και της Μαλαισίας.

Αν και δεν είναι δυνατόν να γενικευτούν τα εμπειρικά ευρήματα διαφορετικών χωρών για διαφορετικές περιόδους, η έρευνα καταλήγει σε τρία συμπεράσματα. Πρώτον, δεν αποδεικνύεται ότι οι τράπεζες που ήταν εισηγμένες και έχουν βαθμολογηθεί ως προς την πιστοληπτική τους ικανότητα είχαν πειθαρχημένη συμπεριφορά. Η λογική ότι μια τράπεζα είναι πολύ μεγάλη για να αποτύχει δυσχέραινε την εφαρμογή του θεσμικού πλαισίου.

Δεύτερον, κανένας από τους τρεις δείκτες δεν έχει σημαντική προβλεπτική ικανότητα όσον αφορά την αντοχή-φερεγγυότητα των τραπεζών, έχοντας ήδη ελέγξει την επίδραση μακροοικονομικών παραγόντων και το μέγεθος των τραπεζών.

Τρίτον, τα ασφάλιστρα κινδύνου για την ασφάλεια των καταθέσεων προσαρμόστηκαν πολύ γρηγορότερα, κατά τρία τέταρτα, από τη βαθμολόγηση πιστοληπτικής ικανότητας για τις τράπεζες της Ανατολικής Ασίας.

Ο πρώτος δείκτης που κατασκευάστηκε για να κρίνει εγκαίρως τη φερεγγυότητα των τραπεζών, χρησιμοποιεί λογιστικά στοιχεία – το σύστημα CAMELS- και συγκεκριμένα ως μεταβλητές την αύξηση των δανείων, το ποσοστό των αποθεματικών για επισφαλή δάνεια σε σχέση με το συνολικό κεφάλαιο, τον δείκτη απόδοσης του ενεργητικού (ROA) και το ποσοστό του καθαρού επιτοκιακού εισοδήματος σε σχέση με το συνολικό εισόδημα. Όσο αυξάνεται ο κίνδυνος μιας τράπεζας να χαρακτηριστεί αφερέγγυα, τόσο αυξάνεται η τιμή του εν λόγω δείκτη.

Ο δεύτερος δείκτης σχετίζεται με τα ασφάλιστρα των καταθέσεων. Μία αύξηση των ασφαλιστρών συνεπάγεται αύξηση του κινδύνου που διατρέχει η τράπεζα, δηλαδή αύξηση της πιθανότητας να καταστεί αφερέγγυο το πιστωτικό ίδρυμα.

Ο τρίτος δείκτης σχετικός με την προβλεπτική δυνατότητά του σχεδιάστηκε με βάση την αξιολόγηση της πιστοληπτικής ικανότητας που προσδίδουν οι οίκοι αξιολόγησης στις τράπεζες και προσαρμόστηκε με τέτοιο τρόπο, ώστε να μπορεί να μετρηθεί και να συγκριθεί με τους παραπάνω δείκτες.

Η πρώτη υπόθεση που εξετάστηκε στην εν λόγω μελέτη έχει να κάνει με την πειθαρχία της αγοράς και συγκεκριμένα με το κατά πόσο τράπεζες οι οποίες είναι εισηγμένες ή και έχουν αξιολογηθεί από τους αντίστοιχους οίκους, θα ήταν περισσότερο πειθαρχημένες και θα συμμορφώνονταν επαρκώς με το θεσμικό πλαίσιο. Εν προκειμένω, χρησιμοποιείται η τεχνική της παλινδρόμησης για να εξεταστεί η παραπάνω υπόθεση, θέτοντας ως εξαρτημένη μεταβλητή μια ψευδομεταβλητή, η οποία θα παίρνει τιμή μηδέν αν η εταιρεία παρουσιάζεται ως αφερέγγυα και υγιής και την τιμή ένα αν είναι αφερέγγυα. Ως ανεξάρτητες μεταβλητές χρησιμοποιήθηκε ο δείκτης CAMELS, μια ψευδομεταβλητή που ενσωμάτωνε στοιχεία σχετικά με τον αν είναι εισηγμένη η τράπεζα και μια

ψευδομεταβλητή σχετική με το αν είχε αξιολογηθεί από τους αντίστοιχους οίκους. Επίσης χρησιμοποιήθηκαν μεταβλητές που αφορούσαν το μέγεθος της τράπεζας, τις σχέσεις της με άλλες εταιρείες και το ποσοστό της τράπεζας που ήταν στα χέρια αλλοδαπών.

Η παλινδρόμηση καταλήγει στο συμπέρασμα ότι αν μια τράπεζα είναι εισηγμένη ή και έχει αξιολογηθεί, τότε δεν ασκείται σημαντική πίεση για πειθαρχία και συμμόρφωση από τις εποπτικές αρχές. Οι αγορές αν και παρακολουθούν την πορεία των εταιρειών, δεν έχουν τη δυνατότητα να επιβάλουν πειθαρχία. Ακόμη, στην περίπτωση που έχει εκτροχιαστεί η πορεία της εταιρείας όσον αφορά τη φερεγγυότητά της, είναι πολύ πιθανό να δημοσιεύει οικονομικές καταστάσεις που δεν ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα και παρουσιάζουν μια πολύ πιο εύρωστη εικόνα τράπεζας, από αυτή που πραγματικά είναι. Σύμφωνα με την έρευνα, τράπεζες των οποίων τα προβλήματα επιδεινώνονται, αντί να βελτιώνονται, θα εναποθέσουν τις ελπίδες της διάσωσής τους στο μεγάλο μέγεθος τους, γνωρίζοντας τις επιπτώσεις πιθανής κατάρρευσής τους στο σύνολο της οικονομίας.

Εν ολίγοις, οι τράπεζες έχουν ισχυρό κίνητρο μη συμμόρφωσης και απειθαρχίας προς το κανονιστικό πλαίσιο που τις διέπει, αναδεικνύοντας το θέμα ηθικού κινδύνου που ενυπάρχει όσο μεγαλύτερα είναι τα πιστωτικά ιδρύματα.

Όσον αφορά τη δεύτερη υπόθεση με την οποία καταπιάνεται η έρευνα, σχετίζεται με την προβλεπτική ικανότητα των παραπάνω δεικτών και τον χαρακτηρισμό των τραπεζών σε αφερέγγυες και μη βάσει αυτών.

Για τη διενέργεια της παλινδρόμησης χρησιμοποιήθηκαν στοιχεία από 43 τράπεζες και ως εξαρτημένη μεταβλητή τέθηκε μια ψευδομεταβλητή η οποία παίρνει τιμή μηδέν αν η τράπεζα είναι φερέγγυα και την τιμή ένα στην αντίθετη περίπτωση. Ως ανεξάρτητες τέθηκαν οι τρεις δείκτες, το μέγεθος των τραπεζών, το κατά κεφαλήν ΑΕΠ, το μέγεθος των πιστώσεων σε σχέση με το ΑΕΠ και η σχέση με άλλες εταιρείες.

Το αποτέλεσμα της παλινδρόμησης είναι ότι κανένας από τους παραπάνω δείκτες δεν έχει ουσιαστικά προβλεπτική δύναμη. Ο δείκτης CAMELS παρουσιάζει υστέρηση λόγω του γεγονότος ότι δημοσιεύονται τα λογιστικά στοιχεία με μικρή συχνότητα και καθυστέρηση. Ο δείκτης αξιολόγησης της πιστοληπτικής ικανότητας παρουσιάζει υστέρηση λόγω της επίδρασης σε αυτόν των μακροοικονομικών στοιχείων. Ενώ, ο δείκτης των ασφαλίσεων αντιδρά γρηγορότερα λόγω του γεγονότος ότι αποτυπώνονται σε αυτόν οι αντιδράσεις των αγορών.

Συμπερασματικά, η αδυναμία ανάδειξης προβληματικών τραπεζών συντελεί στη χειραγωγή των λογιστικών στοιχείων και στην αύξηση του κινήτρου για απειθαρχία των πιστωτικών ιδρυμάτων.

Αναγνώριση ζημιών απομείωσης και οικονομική επιβράδυνση

Η ανάγκη ύπαρξης προβλέψεων αναδεικνύεται ως αναπόσπαστο μέρος του κανονισμού για την κεφαλαιακή επάρκεια των τραπεζών, σύμφωνα με τους Laeven and Majnoni (2003). Παγκοσμίως, η καθυστέρηση δημιουργίας προβλέψεων για επισφαλή δάνεια επιτείνει την επίδραση του οικονομικού κύκλου στα τραπεζικά ιδρύματα, όταν η οικονομία έχει εισέλθει σε τροχιά ύφεσης. Αναπόφευκτα αυξάνεται η έκθεση των τραπεζών στον κίνδυνο και κατ' επέκταση το επίπεδο κεφαλαιακών απαιτήσεων, ιδιαίτερα όταν το κεφάλαιο έχει γίνει πολύ ακριβό ή απλά μη προσβάσιμο για μικρότερα και πιο αδύναμα τραπεζικά ιδρύματα.

Από την άλλη μεριά υπάρχουν και οι επικριτές της πειθαρχίας στους δείκτες φερεγγυότητας που προειδοποιούν ότι ο έλεγχος μεμονωμένων θέσεων κινδύνου δεν ελαχιστοποιεί πάντα τον συστημικό κίνδυνο και ότι τα αυστηρά κεφαλαιακά πρότυπα μπορεί λ.χ. να επιδεινώσουν τη ρευστότητα ανεπιθύμητα.

Τα ερωτήματα που τίθενται εν προκειμένω είναι δύο και συνοψίζονται στα εξής. Πρώτον, στο αν πρέπει ο κανονισμός για τα αποθεματικά να είναι αναπόσπαστο μέρος του κανονισμού για την κεφαλαιακή επάρκεια και δεύτερον, αν είναι πιθανό μια ξεχωριστή μεταχείριση των αποθεματικών να επηρεάσει την προκυκλική φύση του κανονισμού κεφαλαιακής επάρκειας.

Σύμφωνα με τη μελέτη, το ύψος του κεφαλαίου των τραπεζών συνδέεται με το ύψος μη αναμενόμενων πιστωτικών ζημιών και το ύψος των αποθεματικών με τις αναμενόμενες ζημιές. Υπό αυτό το πρίσμα, το ύψος των αποθεματικών πρέπει να παρουσιάζει διακυμάνσεις ανάλογα με τη φάση του οικονομικού κύκλου, χωρίς να γίνεται πολύ συχνά αντικείμενο ελέγχου, αλλά και συμμορφούμενο πάντα με τις ελάχιστες απαιτήσεις. Η ύπαρξη των αποθεματικών συντελεί στην ομαλοποίηση του εισοδήματος, μειώνοντας τη μεταβλητότητα των κερδών και μειώνοντας την πιθανότητα να περιορίζουν οι τράπεζες το κεφάλαιό τους. Όσον αφορά την προκυκλική φύση του κανονισμού κεφαλαιακής επάρκειας, ανακύπτει μια αρνητική σχέση μεταξύ προβλέψεων και ΑΕΠ. Παρόλα αυτά, τα μοντέλα ποικίλουν ανάλογα με την υπό εξέταση χώρα.

Στην εν λόγω μελέτη γίνεται η υπόθεση ότι μια τράπεζα παρουσιάζει μη συνεπή συμπεριφορά ως προς τις προβλέψεις της, αν συμβαίνει ένα από τα παρακάτω:

- Οι προβλέψεις είναι αρνητικά συσχετισμένες με τα κέρδη των τραπεζών.
- Οι προβλέψεις είναι αρνητικά συσχετισμένες με την αύξηση των δανείων.
- Οι προβλέψεις είναι αρνητικά συσχετισμένες με την αύξηση του ΑΕΠ.

Οι υποθέσεις εξετάζονται με τη μέθοδο της παλινδρόμησης, στην οποία εξαρτημένη μεταβλητή είναι ο λόγος των προβλέψεων προς το συνολικό ενεργητικό και ως ανεξάρτητες χρησιμοποιούνται ο λόγος των κερδών προ φόρων και προβλέψεων προς το σύνολο του ενεργητικού, η μεταβολή των δανείων της τράπεζας και η μεταβολή του κατά κεφαλήν ΑΕΠ. Το δείγμα αποτελείται από στοιχεία 1419 τραπεζών από 45 χώρες για την περίοδο 1988 έως 1999 και περιλαμβάνουν έναν ολόκληρο οικονομικό κύκλο.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα υπάρχει μια θετικά σημαντική σχέση μεταξύ των προβλέψεων και των κερδών μιας τράπεζας, πράγμα το οποίο συνιστά ότι οι τράπεζες του δείγματος ακολουθούν, κατά μέσο όρο, ένα μοντέλο ομαλοποίησης του εισοδήματός τους.

Όσον αφορά την αύξηση των δανείων, αντίθετα με τις προσδοκίες, παρατηρείται ένας αρνητικός συντελεστής, που σημαίνει ότι οι τράπεζες λειτουργούν με λιγότερο συνετό τρόπο σε περιόδους ταχείας ανάπτυξης πιστώσεων. Αξίζει να σημειωθεί ότι η μείωση των προβλέψεων σε περιόδους αύξησης της παροχής δανείων μπορεί να είναι σημαντική, δεν είναι όμως τόσο όσο η μεταβολή των κερδών.

Η σχέση μεταξύ αύξησης του ΑΕΠ και προβλέψεων ανακύπτει αρνητική, συμπεραίνοντας ότι οι προβλέψεις λαμβάνουν χώρα κατά τη διάρκεια της ύφεσης και όχι νωρίτερα, με συνέπεια να φθίνει το κεφάλαιο επειδή δεν υπάρχει το προσήκον μέγεθος αποθεματικών, δημιουργώντας παρενέργειες σε ολόκληρη την οικονομία.

Λόγω των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών που διακρίνουν κάθε χώρα, ως προς τα λογιστικά πρότυπα και το δημοσιονομικό δίκαιο, η σχέση μεταξύ τραπεζικών κερδών και προβλέψεων αναμένεται να παρουσιάζει διαφορές. Γι' αυτό τον λόγο η μελέτη επικεντρώνεται σε πέντε γεωγραφικές περιοχές: την Ευρώπη, τις ΗΠΑ, την Ιαπωνία, τη Λατινική Αμερική και την Ασία. Η διάκριση αυτή έχει το πλεονέκτημα ότι πρώτον βρίσκονται συντελεστές παλινδρόμησης για κάθε γεωγραφική περιοχή και άρα τα αποτελέσματα είναι ακριβέστερα και δεύτερον ότι δε γίνεται υπερεκτίμηση της παρουσίας κάποιων τραπεζών που καταλαμβάνουν μεγάλο μερίδιο της αγοράς, όπως θα συνέβαινε αν απευθυνόταν η μελέτη σε ένα και μεγάλο δείγμα.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας, οι τράπεζες σε όλες τις περιοχές εκτός της Ασίας εξομαλύνουν το εισόδημά τους σταδιακά. Άρα, παρατηρείται μια αρνητική σχέση μεταξύ κερδών και προβλέψεων για τις ασιατικές τράπεζες, απορρίπτοντας την υπόθεση ομαλοποίησης εισοδήματος για τη συγκεκριμένη περιοχή. Επιπλέον αναδεικνύεται ότι είναι συνήθως πρακτική σε διαφορετικές περιοχές, και ειδικά στην Ιαπωνία και την Ασία, να γίνονται ανεπαρκείς προβλέψεις σε περιόδους οικονομικής ευμάρειας και υψηλότερες όταν αντιμετωπίζουν ζημίες. Τα ευρήματα αυτά συνάδουν και με την χρηματοοικονομική αναταραχή που βίωσαν οι χώρες της Ανατολικής Ασίας την περίοδο 1997-1998.

Όσον αφορά την αρνητική σχέση μεταξύ των πιστώσεων των τραπεζών και των προβλέψεων, αυτή είναι παρούσα μόνο στην Ευρώπη, την Ιαπωνία και τη Λατινική Αμερική. Για την Ασία δε βρέθηκε κάποια σημαντική σχέση μεταξύ των δύο αυτών μεγεθών, ενώ για τις ΗΠΑ βρέθηκε μια σημαντικά θετική συσχέτιση των παραπάνω μεταβλητών.

Συμπερασματικά, διαπιστώνεται η σημασία της δημιουργίας προβλέψεων ως αναπόσπαστο μέρος του κανονισμού των τραπεζών για την κεφαλαιακή επάρκεια. Η ανάγκη για σταθερότητα του τραπεζικού συστήματος επιβάλλει να αντανakλώνται στα κεφάλαια των τραπεζών οι κίνδυνοι που έχουν αναληφθεί. Τα βελτιωμένα τραπεζικά πρότυπα που ισχύουν σε κάποιες γεωγραφικές περιοχές μπορούν να λειτουργήσουν ως παραδείγματα προς μίμηση σε αναπτυσσόμενες και αναπτυσσόμενες χώρες, προωθώντας την ευημερία του τραπεζικού συστήματος. Πάντως για να υπάρχει αποτελεσματική αντιμετώπιση, θα πρέπει η Συνθήκη της Βασιλείας να προσαρμόσει τους κανονισμούς της κατά περίπτωση, ανάλογα με τα ζητήματα που αντιμετωπίζει κάθε γεωγραφική περιοχή.

Καθοριστικοί παράγοντες της εξομάλυνσης κερδών που προκύπτουν από τη διαχείριση προβλέψεων επισφαλών δανείων.

Η εξομάλυνση των τραπεζικών κερδών σύμφωνα με Fonseca and Gonzalez (2008) σχετικά με τη διαχείριση των προβλέψεων επισφαλών δανείων ποικίλει από χώρα σε χώρα και εξαρτάται από διάφορες μεταβλητές. Τις μεταβλητές αυτές συνιστούν η προστασία των επενδυτών, το θεσμικό πλαίσιο, η χρηματοοικονομική ανάπτυξη, η χρηματοοικονομική δομή, η υποχρέωση δημοσιοποίησης στοιχείων και η ασκούμενη εποπτεία. Στη εν λόγω μελέτη η υπόθεση που γίνεται είναι ότι όσο πιο αυστηρό είναι το θεσμικό πλαίσιο και η εποπτεία για να περιοριστεί ο κίνδυνος που αναλαμβάνουν οι τράπεζες, τόσο λιγότερα κίνητρα έχει η διοίκηση της τράπεζας να εξομαλύνει τα κέρδη μέσω των προβλέψεων επισφαλών δανείων που διενεργεί.

Στη συνέχεια η έρευνα προβαίνει στην ανάλυση καθοριστικών παραγόντων που συντελούν στην εξομάλυνση κερδών σε επίπεδο χωρών (cross-country). Για καθέναν από αυτούς τους παράγοντες εξετάζονται μεταβλητές οι οποίες υποδεικνύουν αυστηρότερη ή πιο αδύναμη επιρροή των παραγόντων αυτών ως προς την εξομάλυνση κερδών.

Όσον αφορά την προστασία των επενδυτών γίνεται λόγος για τα δικαιώματα μειοψηφίας των μετόχων, για τα δικαιώματα των πιστωτών και για την ενθάρρυνση του νομικού πλαισίου. Αυτό που αναμένεται είναι η εμφάνιση μιας αρνητικής σχέσης μεταξύ των τριών μεταβλητών και της εξομάλυνσης των κερδών. Συνεπώς, όσο αυξάνεται η προστασία των επενδυτών, μειώνεται η πιθανότητα εξομάλυνσης των κερδών. Πράγματι, με την περάτωση της έρευνας αναδεικνύεται μια αρνητική επίδραση της προστασίας των επενδυτών και άρα αρνητικός συντελεστής των μεταβλητών που περιγράφουν τον παράγοντα αυτό, στην εξομάλυνση των κερδών.

Όσον αφορά τη δημοσιοποίηση λογιστικών στοιχείων, αναμένεται ότι ένα αδύναμο λογιστικό σύστημα θα αυξήσει την εξομάλυνση των κερδών για δύο λόγους. Πρώτον, διότι μια λιγότερο λεπτομερής οικονομική κατάσταση δίνει τη δυνατότητα εξομάλυνσης κερδών, εφόσον αποκρύπτει στοιχεία από εποπτεύοντες και επενδυτές και δεύτερον, επειδή καθιστά δύσκολο για τους δανειοδότες να εκτιμήσουν την πραγματική κατάσταση, λόγω του προβλήματος της ασύμμετρης πληροφόρησης ως προς τον αυξανόμενο τραπεζικό κίνδυνο. Η μεταβλητή που χρησιμοποιείται είναι το πλήθος των δημοσιευμένων στοιχείων. Όπως και αναμένεται, αποδεικνύεται μια αρνητική σχέση μεταξύ της μεταβλητής της δημοσιοποίησης στοιχείων και της εξομάλυνσης κερδών. Όσο αυστηρότερες οι απαιτήσεις δημοσιοποίησης, τόσο αποτελεσματικότερη είναι η αξιοπιστία των οικονομικών καταστάσεων, μειώνοντας την εξομάλυνση.

Σχετικά με την εφαρμογή του θεσμικού πλαισίου, οι υποθέσεις που γίνονται είναι αντικρουόμενες. Από τη μία πλευρά οι αυστηροί κανονισμοί μειώνουν τη δυνατότητα ανάληψης κινδύνων και συνεπώς μειώνεται το κίνητρο εξομάλυνσης κερδών. Από τη άλλη πλευρά, οι αυστηρότεροι περιορισμοί στις τραπεζικές δραστηριότητες μπορεί να μειώσει τη χρήση άλλων συστατικών που αποφέρουν κέρδη και συνεπώς να στραφούν οι τράπεζες στη χρήση των προβλέψεων. Σε αυτήν την περίπτωση θα υπάρχει θετική σχέση μεταξύ θεσμικού πλαισίου και εξομάλυνσης κερδών. Μεταβλητή σε αυτόν τον παράγοντα συνιστά το εύρος των επιτρεπόμενων τραπεζικών δραστηριοτήτων. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα, η αρνητική σχέση υπερσχύει της θετικής, δηλαδή, όσο αυστηρότερο το πλαίσιο, τόσο μειώνονται τα κίνητρα της εξομάλυνσης.

Η εποπτεία των τραπεζών εμπεριέχει δύο μεταβλητές, τον επίσημο έλεγχο που πραγματοποιείται από τις εποπτεύουσες αρχές και τον εξωτερικό έλεγχο που πραγματοποιείται από ιδιώτες, όπως οι μέτοχοι. Στο σημείο αυτό θα μπορούσε να προστεθεί και μια τρίτη που είναι η πειθαρχία της αγοράς. Αμφότεροι οι συντελεστές των μεταβλητών αναμένεται να είναι αρνητικοί, πράγμα που σημαίνει ότι όσο περισσότερο παρεμβαίνουν οι εποπτεύοντες στις εργασίες των διοικητών των τραπεζών, τόσο μειώνονται τα κίνητρα αυτών να χρησιμοποιήσουν τις προβλέψεις για να εξομαλύνουν κέρδη. Βάσει της έρευνας επιβεβαιώνονται οι αρνητικοί συντελεστές, που αποδεικνύουν ότι η εποπτεία, τόσο σε επίσημο όσο και σε ιδιωτικό επίπεδο μειώνει την ανάληψη τραπεζικών κινδύνων.

Ο παράγοντας της χρηματοοικονομικής δομής μπορεί να εξεταστεί και να ερμηνευτεί με δύο διαφορετικούς τρόπους, ανάλογα με το αν θεωρηθεί ενδογενής ή εξωγενής μεταβλητή. Αν θεωρηθεί εξωγενής μεταβλητή, τότε προβλέπεται μια θετική σχέση μεταξύ εξομάλυνσης κερδών και προβλέψεων. Αυτό εξηγείται από τη

σκοπιά ότι όσο περισσότερο χρησιμοποιείται το χρηματοοικονομικό σύστημα, τόσο εντονότερα επιθυμούν οι μάνατζερ των τραπεζών να επηρεάσουν την εξομάλυνση των κερδών των τραπεζών. Αν θεωρηθεί ενδογενής μεταβλητή, τότε ισχύει το αντίθετο, δηλαδή μια αρνητική σχέση διότι ο προσανατολισμός προς την αγορά προϋποθέτει ισχυρή προστασία των επενδυτών που όπως είδαμε παρουσιάζει αντίστροφη σχέση με την εξομάλυνση.

Τέλος, η χρηματοοικονομική ανάπτυξη λειτουργεί παρεμφερώς με την χρηματοοικονομική δομή. Γίνεται διάκριση της χρήσης της ως ενδογενούς και εξωγενούς μεταβλητής. Αν θεωρηθεί ενδογενής μεταβλητή, τότε ισχύει μια αρνητική σχέση για τους ίδιους λόγους με τον παραπάνω παράγοντα και αν θεωρηθεί εξωγενής, αντίστοιχα.

Το δείγμα που εξετάστηκε στη συγκεκριμένη έρευνα περιλαμβάνει στοιχεία από 1213 τράπεζες, 40 χωρών για το διάστημα 1995-2002. Η οικονομετρική μέθοδος που χρησιμοποιήθηκε είναι αυτή της παλινδρόμησης και ως εξαρτημένη μεταβλητή τέθηκε ο λόγος των προβλέψεων προς το σύνολο του ενεργητικού. Ως ανεξάρτητες μεταβλητές τέθηκαν τα κέρδη προ φόρων και προβλέψεων, η μεταβολή των χορηγήσεων και το αρχικό υπόλοιπο των αποθεματικών για επισφάλειες.

Αρχικά, γίνεται έλεγχος του συνόλου του δείγματος, πριν γίνει η ανάλυση των διαφορών μεταξύ των υπό εξέταση χωρών, και τα αποτελέσματα αναδεικνύουν εξομάλυνση κερδών, εφόσον τα κέρδη προ φόρων παρουσιάζουν θετικούς συντελεστές. Εξαιρουμένου του κατά κεφαλήν ΑΕΠ, που αποδεικνύεται να έχει αρνητικούς συντελεστές, επιβεβαιώνοντας την προκυκλικότητα των προβλέψεων, οι υπόλοιποι παρουσιάζουν όπως προαναφέρθηκε θετικό πρόσημο.

Συμπερασματικά, όσον αφορά τους παράγοντες που επηρεάζουν την εξομάλυνση των κερδών με τη χρήση προβλέψεων επισφαλών δανείων, μειώνονται τα κίνητρα εξομάλυνσης τους όσο αυστηρότερο γίνεται το θεσμικό πλαίσιο, η δημοσιοποίηση στοιχείων, η εποπτεία επίσημη και μη και όσο αυξάνεται η προστασία των επενδυτών. Αντίθετα, τα κίνητρα για εξομάλυνση ενισχύονται όσο αυξάνονται τα χρηματοοικονομικά ιδρύματα που είναι προσανατολισμένα στην αγορά και όσο περισσότερο αναπτύσσεται και βελτιώνεται η δομή τους. Γενικά, όσο περισσότερο μειώνεται η ανάληψη τραπεζικών κινδύνων, τόσο περιορίζονται και τα οφέλη από τη χειραγώγηση κερδών.

Χρήση των λογιστικών στοιχείων κατά διακριτική ευχέρεια, προβλέψεις επισφαλών δανείων και πειθαρχία των τραπεζών ως προς την ανάληψη κινδύνων.

Στο εν λόγω άρθρο μελετώνται οι συνέπειες της διενέργειας προληπτικών προβλέψεων σε μια χώρα. Σύμφωνα με Bushman and Williams (2012), από τη μία πλευρά οι προβλέψεις αυτές, οι οποίες έχουν σχηματιστεί για εξομάλυνση των κερδών μπορεί να μειώνουν την πειθαρχία των τραπεζών ως προς τους κινδύνους που αυτές αναλαμβάνουν, με συνέπεια να περιορίζεται η διαφάνεια και να εμποδίζεται η παρακολούθηση και ο έλεγχος από εξωτερικούς φορείς. Από την άλλη πλευρά όμως, αυτές οι προβλέψεις μπορεί να αναγνωρίζουν μελλοντικές ζημιές και να λειτουργούν ως δίκτυο προστασίας και μέτρο αυξημένης πειθαρχίας στην ανάληψη κινδύνων. Γι' αυτό το λόγο μια αλλαγή του χειρισμού των λογιστικών προβλέψεων ενέχει κινδύνους, διότι κέρδη από τη μείωση της προκυκλικότητας μπορεί να καλυφθούν από ζημιές στα πλαίσια της διαφάνειας, οι οποίες

περιορίζουν την πειθαρχία στην αγορά και αυξάνουν την ανάληψη υψηλότερων κινδύνων.

Κατ' αρχάς θα πρέπει να καταστεί σαφές ότι οι αντικειμενικοί στόχοι της δημοσιοποίησης των λογιστικών στοιχείων και αυτοί του θεσμικού πλαισίου των τραπεζών διαφέρουν. Βασικός σκοπός των πρώτων είναι να παρέχουν πληροφόρηση σε όσους βρίσκονται έξω από την εκάστοτε τραπεζική δομή ούτως ώστε να έχουν γνώμη για διάφορα τραπεζικά θέματα και να μπορούν να λάβουν αποφάσεις με επαρκέστερα κριτήρια. Ενώ, η εφαρμογή του θεσμικού πλαισίου σκοπό έχει να περιορίσει τη συχνότητα και την ένταση των τραπεζικών ζημιών και αποτυχιών όλου του τραπεζικού συστήματος.

Η συγκεκριμένη μελέτη χρησιμοποιεί ένα μεγάλο δείγμα 27 χωρών για την περίοδο 1995 έως 2006 λαμβάνοντας ένα δείγμα 55.236 παρατηρήσεων και εκτιμά σε ποιο βαθμό ο χειρισμός των προβλέψεων κατά διακριτική ευχέρεια έχει προσανατολισμό προς το μέλλον. Ερευνάται αν ο κάθε χειρισμός των προβλέψεων συνδέεται με περισσότερη ή λιγότερη πειθαρχία των τραπεζών ως προς τους κινδύνους που αναλαμβάνουν και καταλήγει ότι οι προβλέψεις μπορεί να σχετίζονται είτε με ενισχυμένη είτε με μειωμένη πειθαρχία. Η εξομάλυνση των κερδών μειώνει την πειθαρχία των τραπεζών όσον αφορά την ανάληψη κινδύνων, ενώ ο προληπτικός χαρακτήρας των προβλέψεων όταν αναμένονται ζημιές, την αυξάνει.

Ο χειρισμός των προβλέψεων κατά διακριτική ευχέρεια υπολογίζεται σε σχέση με ένα εκτεταμένο σύνολο μη προαιρετικών (non discretionary) παραγόντων που επηρεάζουν τις προβλέψεις. Υπολογίζονται δύο διαφορετικές πλευρές του χειρισμού των προβλέψεων. Ο πρώτος υπολογισμός γίνεται με βάση την εξομάλυνση των κερδών. Όσο περισσότερο επηρεάζονται οι προβλέψεις από τα κέρδη τόσο μεγαλύτερη είναι η εξομάλυνση κατά διακριτική ευχέρεια. Ο δεύτερος υπολογισμός χρησιμοποιεί μια μεταβλητή μελλοντικού αποτελέσματος για να απομονώσει σε ποιο βαθμό πληροφορίες για τη μελλοντική πορεία επηρεάζουν τις τρέχουσες προβλέψεις. Και στις δύο περιπτώσεις χρησιμοποιείται η οικονομετρική τεχνική της παλινδρόμησης με χρήση της μεθόδου ελαχίστων τετραγώνων. Ως εξαρτημένη μεταβλητή τίθενται οι προβλέψεις επισφαλών δανείων. Ως επεξηγηματικές μεταβλητές ορίζονται τα κέρδη προ φόρων και προβλέψεων και η μεταβολή των μη εξυπηρετούμενων δανείων.

Οι συντελεστές από την παλινδρόμηση προκύπτουν θετικοί και στατιστικά σημαντικοί, πράγμα που σημαίνει ότι οι τράπεζες από τη μια πλευρά επηρεάζουν την κερδοφορία τους μέσω της διενέργειας προβλέψεων και από την άλλη οι προβλέψεις διενεργούνται για να αντιμετωπιστούν τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια.

Σύμφωνα με το δείγμα από τις χώρες που εξετάστηκαν, η έρευνα κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η εξομάλυνση των κερδών και η μεταβολή των μη εξυπηρετούμενων δανείων δε σχετίζεται με το βαθμό ελέγχου των εποπτικών αρχών, τον κανονισμό κεφαλαιακή επάρκειας ή τον τρόπο λειτουργίας του συστήματος δικαιοσύνης. Βρέθηκε αρνητική σχέση μεταξύ εξομάλυνσης κερδών και βαθμού ελέγχου των ιδιωτών, δηλαδή των μετόχων.

Η μελέτη επίσης εξέτασε πώς επηρεάζει η αυξημένη διακριτική ευχέρεια των τραπεζών τις προβλέψεις, όσον αφορά την ανάληψη κινδύνων. Ως εξαρτημένη μεταβλητή χρησιμοποιήθηκε η μεταβολή στα ασφάλιστρα των καταθέσεων, ούτως ώστε να γίνει εμφανής η μεταβολή του κινδύνου που διατρέχει μια τράπεζα. Ως ανεξάρτητες χρησιμοποιήθηκαν κέρδη προ φόρων και προβλέψεων και η μεταβολή των μη εξυπηρετούμενων δανείων. Επιπλέον, χρησιμοποιήθηκαν μεταβλητές σχετικές με τον έλεγχο των εποπτικών αρχών, τις κεφαλαιακές

απαιτήσεις, την λειτουργία του συστήματος δικαιοσύνης και τον έλεγχο των ιδιωτών. Τέλος χρησιμοποιήθηκε το μέγεθος κάθε τράπεζας, το κατά κεφαλήν ΑΕΠ και ο δείκτης απόδοσης ιδίων κεφαλαίων.

Τα αποτελέσματα ανέδειξαν θετική σχέση μεταξύ εξομάλυνσης κερδών και κινδύνων, αλλά αρνητική μεταξύ προβλέψεων για μη εξυπηρετούμενα δάνεια και κινδύνων. Εν ολίγοις, οι προβλέψεις λειτουργούν με τέτοιο τρόπο ώστε να επηρεάζουν τα κέρδη που εμφανίζονται στις λογιστικές καταστάσεις, πράγμα που σημαίνει ότι οι τράπεζες έχουν ισχυρό κίνητρο να αναλάβουν ακόμη μεγαλύτερο κίνδυνο, γνωρίζοντας ότι μπορούν να τον αποκρύψουν. Από την άλλη μεριά, η αύξηση των προβλέψεων προκειμένου να καλυφθούν μη εξυπηρετούμενα δάνεια στο μέλλον μειώνει τον κίνδυνο.

Σε χώρες που επιτρέπουν μεγάλο βαθμό εξομάλυνσης κερδών, τα κίνητρα των τραπεζών να αυξήσουν τον κίνδυνο υπερισχύουν των πιέσεων για πειθαρχία, καταλήγοντας σε μετατόπιση του κινδύνου στους δανειστές της τράπεζας. Αντίθετα, σε πλαίσια όπου προβλέπεται αύξηση των επισφαλειών, αναμένεται μικρότερη μετατόπιση κινδύνου.

Συμπερασματικά, οι προβλέψεις που γίνονται προαιρετικά μπορεί να έχουν θετικές ή αρνητικές συνέπειες για την πειθαρχία ανάληψης τραπεζικών κινδύνων, ανάλογα με το πώς αξιοποιούν οι μάνατζερ των τραπεζών αυτή τη διακριτική ευχέρεια. Ενώ η προαιρετική εξομάλυνση κερδών μέσω των προβλέψεων μειώνει την πειθαρχία των τραπεζών ως προς τους κινδύνους που αναλαμβάνουν, οι προβλέψεις που γίνονται προληπτικά σκοπό έχουν να προλαμβάνουν τη μελλοντική επιδείνωση του χαρτοφυλακίου των δανείων. Σύμφωνα με τη μελέτη πρέπει να δοθεί μεγάλη προσοχή σχετικά με την παροχή μεγαλύτερης διακριτικής ευχέρειας στις προβλέψεις δανείων και αυτό διότι εμπεριέχουν κινδύνους, όπως το να μειωθεί η πειθαρχία της αγοράς και να αυξηθεί το πεδίο για λιγότερο συνετή συμπεριφορά των τραπεζών.

Αξιολόγηση των τραπεζών και ο κατά διακριτική ευχέρεια χειρισμός των λογιστικών καταστάσεων κατά τη διάρκεια μιας οικονομικής κρίσης.

Η παρούσα εργασία πραγματεύεται την κατάσταση των τραπεζών κατά τη διάρκεια της κρίσης στις Η.Π.Α. το 2007-2008 όσον αφορά τα στεγαστικά δάνεια που είχαν χορηγηθεί και τις συνέπειές τους. Σύμφωνα με τις λογιστικές καταστάσεις των τραπεζών, τα περιουσιακά στοιχεία - τα σχετικά με την ακίνητη περιουσία- των τραπεζών εμφανίζονται διογκωμένα στους ισολογισμούς σε σχέση με την αγοραία αξία τους και ιδιαίτερα αυτά των μεγάλων τραπεζών. Σύμφωνα με τους Huizinga and Laeven (2012), όσο μεγαλύτερη έκθεση είχαν οι τράπεζες σε αξιόγραφα που εδράζονται σε υποθήκες, τόσο λιγότερες προβλέψεις διενεργούσαν για τα επισφαλή δάνεια. Επιπρόσθετα, τράπεζες που είχαν υποστεί ζημίες ταξινομούσαν τα παραπάνω αξιόγραφα κατά διακριτική ευχέρεια, ούτως ώστε να εμφανίζουν στα βιβλία τους αξίες πολύ υψηλότερες από τις πραγματικές που επικρατούσαν δηλαδή στην αγορά.

Όταν οι αγορές βρίσκονται σε πανικό, δημιουργούν και τα κίνητρα εκείνα στα χρηματοοικονομικά ιδρύματα να λειτουργήσουν κατά διακριτική ευχέρεια όσον αφορά τον χειρισμό των οικονομικών καταστάσεών τους για να εμφανίσουν μεγαλύτερα κέρδη, να διατηρήσουν τη λογιστική αξία που έχουν στα βιβλία τους και να συνεχίσουν να φαίνονται υγιείς, ενώ δεν είναι. Αν και η παραπάνω κατάσταση δημιουργεί μια ψευδή εικόνα για την πραγματικότητα, πολλές φορές

γίνεται με την ανοχή των εποπτικών αρχών για να αποφευχθεί ο πανικός στην πραγματική οικονομία και στο χρηματοοικονομικό σύστημα, αλλά και επειδή είναι δύσκολο να ελέγξουν μεμονωμένα κάποιες τράπεζες όταν δεν υπάρχει απόδειξη για γενικευμένο πρόβλημα ως προς την ορθή και συνεπή σύνταξη οικονομικών καταστάσεων.

Αναμφισβήτητα, σε κάποιο βαθμό ο χειρισμός κατά διακριτική ευχέρεια των οικονομικών καταστάσεων είναι αναπόφευκτος, και μέσω αυτών αναδεικνύεται η ασύμμετρη πληροφόρηση που υπάρχει. Κυρίως αυτό ισχύει για τράπεζες που συγκεντρώνουν στοιχεία βάσει των ιδιαίτερων σχέσεων που έχουν με τους δανειολήπτες τους. Αν σημειωθεί ότι οι τράπεζες υπόκεινται σε κανονισμούς για την ελάχιστη κεφαλαιακή επάρκεια που πρέπει να διατηρούν, προστίθεται ένα ακόμη κίνητρο για την αλλοίωση των λογιστικών τους στοιχείων.

Η εν λόγω έρευνα αποδεικνύει με βάση τρεις άξονες ότι οι τράπεζες «φούσκωναν» τα στοιχεία του ενεργητικού τους και τις υποχρεωτικές κεφαλαιακές απαιτήσεις. Πρώτον, υπολογίστηκαν οι μειώσεις που υπέστησαν οι τιμές των μετοχών των στοιχείων ακίνητης περιουσίας, όπως τα δάνεια με υποθήκη και τα αξιόγραφα που εδράζονται σε υποθήκες και αποδείχθηκε ότι οι μειώσεις αυτές ήταν εντονότερες στις μεγαλύτερες τράπεζες. Για να αποδειχθεί αυτή η υπόθεση χρησιμοποιήθηκε η οικονομετρική μέθοδος της παλινδρόμησης και ως εξαρτημένη μεταβλητή τέθηκε το *tobin's q*.

Δεύτερον, χρησιμοποιήθηκαν οι προβλέψεις επισφαλών δανείων για να εκτιμηθεί αν οι τράπεζες διακρατούν τα απαιτούμενα κεφάλαια συγκρατώντας το ύψος των προβλέψεων. Το συμπέρασμα ήταν ότι οι τράπεζες που ήταν πολύ εκτεθειμένες στα αξιόγραφα βασισμένα σε υποθήκες (MBS), ανακοίνωσαν σημαντικά χαμηλότερο ύψος προβλέψεων το 2008 για να αντισταθμίσουν το ύψος του απαιτούμενου κεφαλαίου. Για να αποδειχθεί η εν λόγω υπόθεση χρησιμοποιήθηκε η παλινδρόμηση ως μέθοδος εξέτασης και εξαρτημένη μεταβλητή τέθηκε το ύψος των προβλέψεων ως ποσοστό των συνολικών δανείων.

Τρίτον, εξετάζονται οι επιλογές των τραπεζών όσον αφορά την ταξινόμηση των MBS – των αξιογράφων που βασίζονται σε υποθήκη- στα λογιστικά βιβλία, για να κριθεί αν οι τράπεζες ωφελήθηκαν από τη χρήση των διαφορετικών λογιστικών μεθόδων. Για την απόδειξη αυτής της υπόθεσης χρησιμοποιήθηκε ως εξαρτημένη μεταβλητή το ύψος των MBS που διακρατήθηκαν ως τη λήξη προς το σύνολο των στοιχείων του ενεργητικού. Και σε αυτή την περίπτωση έγινε χρήση παλινδρόμησης.

Σε γενικές γραμμές πάντως, η σύνταξη των λογιστικών καταστάσεων στην οποία υπάρχει και το στοιχείο της διακριτικής ευχέρειας αμβλύνει την επίδραση μιας οικονομικής κρίσης τόσο στην αποτίμηση του ενεργητικού, όσο και των κεφαλαιακών απαιτήσεων.

Η συγκεκριμένη έρευνα συμβάλλει στη βιβλιογραφία διότι καθιστά σαφές ότι οι προβλέψεις ήταν λιγότερες σε τράπεζες που είχαν στην κατοχή τους σημαντικό αριθμό MBS το 2008, ενώ αυτή η κατηγορία στοιχείων ενεργητικού δε συνιστούσε σημαντικό ποσοστό σε προηγούμενες τραπεζικές κρίσεις στις Η.Π.Α.

Συμπερασματικά, στην κρίση του 2008 αναδείχθηκε το πρόβλημα των τραπεζών των οποίων οι οικονομικές καταστάσεις βασίζονται σε στοιχεία αμφιβόλου ποιότητας και αποτίμησης. Η αγοραία αξία του ενεργητικού βρέθηκε να είναι κατά πολύ χαμηλότερη από την αξία που καταγραφόταν στα λογιστικά βιβλία στην πλειοψηφία των αμερικανικών τραπεζών. Αυτή η αναντιστοιχία στις αξίες μαρτυρά μεγάλη καθυστέρηση από την πλευρά των τραπεζών να προσαρμόσουν τις λογιστικές αξίες στις ζημίες που έχει υποστεί η περιουσία τους και αυτό όχι

επειδή υπάρχει ακαμψία στους κανόνες σύνταξης των οικονομικών καταστάσεων, αλλά επειδή οι ίδιες ήθελαν να εμποδίσουν την επιδείνωση της λογιστικής απεικόνισής τους.

Συγκεκριμένα, τράπεζες που ήταν σε μεγάλο βαθμό εκτεθειμένες σε MBS δήλωναν χαμηλότερο ύψος προβλέψεων για το 2008 για να διογκώσουν την αξία του ενεργητικού και του μετοχικού κεφαλαίου τους. Επίσης, τράπεζες με μεγάλη έκθεση σε ακίνητη περιουσία τείνουν να ταξινομήσουν την πλειονότητα των MBS ως αξιόγραφα που θα διακρατήσουν μέχρι τη λήξη τους για να μπορούν να τους προσδώσουν μεγαλύτερο κόστος απόσβεσης.

Ο κατά διακριτική ευχέρεια χειρισμός των οικονομικών καταστάσεων μπορεί να δίνει τη δυνατότητα σε τράπεζες με προβληματικά χαρτοφυλάκια να ικανοποιούν την υποχρέωση κεφαλαιακής επάρκειας, όμως δεν παύει να δυσχεραίνει την αξιολόγηση των τραπεζών. Η χρήση των προβλέψεων αναδεικνύει τις προσδοκίες για τη πορεία της αποπληρωμής των δανείων, διότι αποκαλύπτει πληροφορίες για την ποιότητά τους. Η ταξινόμηση όμως των MBS δεν προσφέρεται για αποκάλυψη πληροφοριών όσον αφορά την ποιότητα των αξιογράφων, διότι δημιουργεί στις τράπεζες υποχρέωση να μεταβάλουν τη λογιστική αξία των περιουσιακών τους στοιχείων και του απαιτούμενου κεφαλαίου τους. Το λογικό βέβαια θα ήταν να εμφανίζονται όλα τα στοιχεία στη δίκαιη αξία τους για να είναι οι οικονομικές καταστάσεις αξιόπιστες και να προλαμβάνεται ο εκτροχιασμός των αγορών.

8.Οφέλη των μεγάλων τραπεζών

Η παρούσα ενότητα επικεντρώνεται στα οφέλη που αποκομίζουν οι μεγάλες τράπεζες λόγω του μεγέθους που τις διακρίνει. Πιο συγκεκριμένα υπάρχει η πεποίθηση από την πλευρά των πιστωτικών ιδρυμάτων ότι το μέγεθός τους θα συμβάλλει στη διάσωσή τους σε ενδεχόμενη ανάγκη, δηλαδή σε περίπτωση πιθανής πτώχευσης.

Οι τράπεζες, και δη οι μεγάλες, γνωρίζουν πως αποτελούν μοχλό για την οικονομία, παρέχοντας ρευστότητα στην αγορά, πράγμα που τις διαφοροποιεί από τις υπόλοιπες επιχειρήσεις. Το γεγονός αυτό τις καθιστά ευάλωτες και ευεπηρέαστες σε πειρασμούς, όπως είναι η χορήγηση επικίνδυνων δανείων, διότι γνωρίζουν πως θα ενεργοποιηθούν μηχανισμοί διάσωσής τους, αν καταστεί ανάγκη.

Συνεπώς, η κατάσταση αυτή δημιουργεί στρεβλά κίνητρα και ζητήματα ηθικού κινδύνου τα οποία μπορούν να υπερκεραστούν με εδραίωση μεγαλύτερης πειθαρχίας της αγοράς και ενίσχυση των ελεγκτικών μηχανισμών για να αποφευχθεί η δημιουργία «φουσκών» και εν τέλει μια τραπεζική και χρηματοοικονομική κρίση.

Πιστωτικά ιδρύματα, ηθικός κίνδυνος και αναμενόμενη κρατική στήριξη των τραπεζών

Η πρόσφατη χρηματοοικονομική κρίση, σύμφωνα με τους Antzoulatos and Tsoumas (2014), ανέδειξε το ζήτημα της στήριξης των τραπεζών από τις κυβερνήσεις, τους παράγοντες που την επηρεάζουν, καθώς και το μέγεθός της. Η στήριξη που παρέχεται στις τράπεζες διαφέρει από χώρα σε χώρα και από τράπεζα σε τράπεζα, με συνέπεια να αμβλύνεται η πειθαρχία της αγοράς, λόγω της ανάληψης μεγαλύτερων κινδύνων. Δεν λειτουργούν όλες οι τράπεζες επί ίσοις όροις και κάποιες εξ αυτών αναλαμβάνουν μεγαλύτερους ή και υπέρμετρους κινδύνους, γνωρίζοντας ότι θα βοηθηθούν αν καταστεί ανάγκη.

Οι τράπεζες που αναμένουν βοήθεια θέτουν σε κίνηση έναν αποσταθεροποιητικό μηχανισμό αναλαμβάνοντας όλο και μεγαλύτερους κινδύνους, οι οποίοι αφενός μειώνουν την αξιοπιστία του κράτους και αφετέρου καθιστούν την εκάστοτε τράπεζα πιο ευπαθή. Έτσι, αναδεικνύεται το πρόβλημα του ηθικού κινδύνου που ενυπάρχει σε αυτές τις περιπτώσεις.

Η οικονομική στήριξη που ενδέχεται να λάβει μια τράπεζα επηρεάζεται τόσο από τη δυνατότητα που έχει ένα κράτος, όσον αφορά τους οικονομικούς πόρους που διαθέτει, όσο και από την προθυμία του να βοηθήσει. Όσο μεγαλύτερο, σε συστημικό επίπεδο, είναι ένα τραπεζικό ίδρυμα, τόσο μεγαλύτερη είναι και η προθυμία του κράτους να το «βγάλει» από τη δύσκολη θέση. Η δυνατότητα του κράτους εξαρτάται από την εκάστοτε οικονομική κατάσταση της χώρας. Όσο καλύτερη είναι η οικονομική κατάσταση της χώρας, δηλαδή μικρά ελλείμματα ή και πλεονάσματα, τόσο μεγαλύτερη είναι και η δυνατότητα να βοηθήσει το τραπεζικό της σύστημα.

Η ποιότητα του θεσμικού πλαισίου στο οποίο μια οικονομία λειτουργεί επηρεάζει και αυτή τις αποφάσεις μιας κυβέρνησης, όσον αφορά τη βοήθεια που θα προσφέρει στο τραπεζικό σύστημα. Ένα επαρκές και λειτουργικό θεσμικό περιβάλλον μπορεί να αυξήσει την δυνατότητα και την προθυμία ενός κράτους, και κατ' επέκταση να μειώσει τον ηθικό κίνδυνο που υποβόσκει. Σε ένα τέτοιο

περιβάλλον οι αγορές και το κοινό εμπιστεύονται τους θεσμούς μιας χώρας και είναι θετικά διακείμενοι σε ενδεχόμενη στήριξη των τραπεζών. Η λύση μιας προβληματικής τράπεζας μπορεί να γίνει γρηγορότερα και με μικρότερο κόστος. Επιπλέον, ένα τέτοιο γεγονός μπορεί να αποδοθεί στο δυσμενές μακροοικονομικό περιβάλλον και όχι στην κακή διαχείριση μιας τράπεζας, η οποία σκοπό είχε να εξυπηρετήσει συγκεκριμένα συμφέροντα. Ένα ικανοποιητικό θεσμικό περιβάλλον συνεπάγεται αποτελεσματική εποπτεία, σθεναρή πειθαρχία της αγοράς, δημιουργία εμπιστοσύνης στους θεσμούς και μείωση των προβλημάτων ηθικού κινδύνου.

Η εμπειρική μελέτη διενεργήθηκε με τη μέθοδο της παλινδρόμησης, θέτοντας ως εξαρτημένη μεταβλητή τη διαφορά μεταξύ της αξιολόγησης τραπεζών που περιλαμβάνει όλες τις περιπτώσεις οικονομικής στήριξης η οποία μπορεί να παρέχεται σε μια τράπεζα, και της αξιολόγησης τραπεζών που δεν αναμένουν στήριξη έξωθεν, αλλά βασίζονται στις δικές τους δυνατότητες. Ως ανεξάρτητες μεταβλητές τίθενται ο βαθμός πιστοληπτικής ικανότητας του ίδιου του κράτους, ο δείκτης του ενεργητικού της τράπεζας προς το ΑΕΠ, ο δείκτης ιδίων κεφαλαίων προς συνολικό ενεργητικό, η ποιότητα του θεσμικού πλαισίου και ο βαθμός συγκέντρωσης των τραπεζών, τα λογιστικά πρότυπα και τέλος το ύψος της ανεργίας.

Όπως ήταν αναμενόμενο η έρευνα αναδεικνύει στατιστικά σημαντική και θετική σχέση μεταξύ της πιστοληπτικής ικανότητας του κράτους και της παρεχόμενης στήριξης προς τις τράπεζες. Θετικός και στατιστικά σημαντικός είναι και ο συντελεστής του δείκτη του ενεργητικού μιας τράπεζας προς το ΑΕΠ, αναδεικνύοντας ότι η προθυμία ενός κράτους να βοηθήσει επηρεάζει περισσότερο από την δυνατότητά του για παροχή βοήθειας και από τα προβλήματα ηθικού κινδύνου που ανακύπτουν. Θετικά συσχέτιση υπάρχει μεταξύ θεσμικού περιβάλλοντος και αναμενόμενης στήριξης των τραπεζών. Είτε αναφερόμαστε σε μικρές είτε σε μεγάλες τράπεζες, ένα ισχυρό θεσμικό πλαίσιο επηρεάζει θετικά τη στήριξη των τραπεζών.

Ο δείκτης ιδίων κεφαλαίων προς συνολικό ενεργητικό παρουσιάζει αρνητικό συντελεστή αναδεικνύοντας ότι η προθυμία για στήριξη των τραπεζών είναι ισχυρότερη από τον ηθικό κίνδυνο που μπορεί να προκύψει. Όσον αφορά τα λογιστικά πρότυπα που χρησιμοποιούνται παρατηρείται αρνητικός συντελεστής, επισημαίνοντας ότι όσο μεγαλύτερη διαφάνεια υπάρχει, τόσο μικρότερη ενδέχεται να είναι και η στήριξη των τραπεζών. Ο θετικός συντελεστής της μεταβλητής της ανεργίας υποδεικνύει ότι υψηλότερη ανεργία συνεπάγεται μεγαλύτερη προθυμία για παροχή βοήθειας. Τέλος, σχετικά με τη συγκέντρωση των τραπεζών, για την οποία τα αποτελέσματα ήταν αμφίβολα, παρουσιάζεται αρνητικός συντελεστής. Μεγαλύτερη συγκέντρωση σημαίνει μεγαλύτερη απαιτούμενη στήριξη, λόγω πιθανότητας εξάπλωσης του κινδύνου και συνεπώς μικρότερη δυνατότητα στήριξης.

Συμπερασματικά, υπάρχει ο κίνδυνος δημιουργίας αποσταθεροποιητικών τάσεων από τη στιγμή που η προθυμία και η δυνατότητα του κράτους να βοηθήσουν το τραπεζικό σύστημα είναι ισχυρότερες από πιθανά προβλήματα σχετικά με τον ηθικό κίνδυνο. Αν μια κυβέρνηση υποτιμήσει έναν κίνδυνο, που η αγορά θεωρεί σημαντικό είναι πολύ πιθανό να δημιουργηθούν αρνητικές προσδοκίες και μια διαχειρίσιμη κατάσταση να μετατραπεί σε τραπεζική κρίση. Επίσης, η βοήθεια που παρέχεται σε τράπεζες, μεγάλες ή μικρές, ή και σε άλλες ιδιωτικές επιχειρήσεις αποδίδεται τόσο στο θεσμικό πλαίσιο και τη δομή του τραπεζικού τομέα, όσο και στην αξιοπιστία που εμπνέει η κυβέρνηση.

Σύμφωνα με την έρευνα το μέγεθος μιας τράπεζας συμβάλλει ελάχιστα στην αναμενόμενη οικονομική στήριξη που θα δεχθεί. Τράπεζες όλων των μεγεθών απολαμβάνουν στήριξης. Το μέγεθος δεν συνιστά ούτε τον μοναδικό παράγοντα, ούτε τον σημαντικότερο. Σίγουρα το κριτήριο «πολύ μεγάλη τράπεζα για να πτωχεύσει» συντελεί στην παροχή στήριξης, αλλά και στην εξασθένηση της πειθαρχίας της αγοράς. Όμως ένα σωστό και δίκαιο θεσμικό πλαίσιο συμβάλλει περισσότερο να δοθεί βοήθεια ενισχύοντας την πειθαρχία και την καλύτερη λειτουργία της αγοράς. Ένα καλύτερο κανονιστικό πλαίσιο και η αποτελεσματικότερη εποπτεία θα οδηγήσουν σε μείωση των κινδύνων που αναλαμβάνουν τα πιστωτικά ιδρύματα και κατ' επέκταση στη μείωση της αναμενόμενης οικονομικής στήριξης.

Είναι οι τράπεζες πολύ μεγάλες για να καταρρεύσουν;

Οι εποπτικές αρχές έχουν κίνητρο να αποτρέψουν την κατάρρευση ενός χρηματοπιστωτικού ιδρύματος εν μέσω μιας χρηματοοικονομικής κρίσης σύμφωνα με τον Zhou (2009), διότι τίθεται σε κίνδυνο ολόκληρη η οικονομία. Πολλές φορές, η διάσωση του εν λόγω ιδρύματος ακολουθείται από το επιχείρημα ότι αυτό είναι συστημικής σημαντικότητας και οι επιπτώσεις από την πτώχευσή του, θα διαχυθούν σε όλο το χρηματοοικονομικό σύστημα. Το ζήτημα που ανακύπτει είναι αν το μέγεθος μιας τράπεζας είναι αυτό που μετρά, όσον αφορά την επίδραση που θα έχουν οι επιπτώσεις από την κατάρρευσή της στην οικονομία.

Τα μεγάλα χρηματοοικονομικά ιδρύματα γνωρίζοντας ότι θα δεχτούν βοήθεια από τις Αρχές, σε περίπτωση αποτυχίας τους, αναλαμβάνουν συχνά υπέρμετρους κινδύνους, παρακάμπτοντας την πειθαρχία που οφείλουν να επιδεικνύουν στην αγορά. Το γεγονός αυτό δημιουργεί πρόβλημα ηθικού κινδύνου, δίνοντας το κίνητρο και σε άλλα ιδρύματα να μεγεθύνονται προκειμένου να θεωρούνται πολύ μεγάλα για να καταρρεύσουν.

Γι' αυτό τον λόγο πρέπει να κατασκευαστούν οι δείκτες εκείνοι που αποτιμούν τη συστημική σημαντικότητα των χρηματοοικονομικών ιδρυμάτων και θα συντελέσουν στη σταθερότητα και στη συνετή εποπτεία σε μακροοικονομικό επίπεδο. Οι δείκτες αυτοί θα μπορούν να χρησιμεύσουν και ως οδηγοί για τον προσδιορισμό των ασφαλιστρών κινδύνου ή για την φορολόγηση των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων.

Σε πρόσφατες εμπειρικές μελέτες χρησιμοποιούνται δείκτες για τη μέτρηση της συστημικής σημαντικότητας των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων. Ένας από αυτούς τους δείκτες είναι ο δείκτης υπό συνθήκη αξία σε κίνδυνο (conditional value at risk - CoVaR), ο οποίος προτάθηκε από τους Adrian και Brunnermeier (2008). Ο δείκτης αυτός μετρά πόσο μπορεί να αυξήσει η χρηματοοικονομική πίεση που υφίσταται ένα ίδρυμα τον κίνδυνο χαρτοφυλακίου άλλων χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων, αλλά πάντα σε επίπεδο δύο ιδρυμάτων. Το μειονέκτημα αυτού του δείκτη είναι ότι δεν αξιολογεί τη συστημική σημαντικότητα ενός πιστωτικού ιδρύματος σε σχέση με όλο το υπόλοιπο χρηματοοικονομικό σύστημα, αλλά σε σχέση με ένα ακόμη, όσον αφορά τη διάχυση του κινδύνου.

Εναλλακτικά, οι Segoviano και Goodhart (2009) πρότειναν έναν δείκτη που έχει να κάνει με την πιθανότητα ένα τουλάχιστον ίδρυμα να βρεθεί σε δυσχερή θέση (Probability that at least one bank become distressed – PAO). Ο εν λόγω δείκτης υπερτερεί υπό την έννοια ότι εστιάζεται στην πιθανότητα να υπάρχει

επίδραση σε όλο το χρηματοοικονομικό σύστημα, όταν μια συγκεκριμένη τράπεζα καταρρεύσει, χωρίς να προσδιορίζει το μέγεθος της επίδρασης.

Προχωρώντας ένα βήμα παραπέρα, η μελέτη αυτή προτείνει τον δείκτη συστημικής σημαντικότητας (systemic importance index –SII), ο οποίος μετρά τις αναμενόμενες πτωχεύσεις τραπεζών δεδομένης της πτώχευσης μιας συγκεκριμένης τράπεζας. Είναι προφανές ότι αυτός ο δείκτης εστιάζει περισσότερο στην επίδραση που ασκείται σε όλο το σύστημα.

Τέλος, υπολογίζεται ένας αντίστροφος δείκτης, ο δείκτης ευαισθησίας (vulnerability index - VI) που μετρά την πιθανότητα κατάρρευσης μιας συγκεκριμένης τράπεζας, δεδομένου ότι έχει καταρρεύσει τουλάχιστον μια τράπεζα σε όλο το χρηματοοικονομικό σύστημα.

Σύμφωνα με την εμπειρική μελέτη, ο δείκτης PAO και ο δείκτης VI δε φαίνεται να παρέχουν πολλές πληροφορίες, όπως ο δείκτης SII, όσον αφορά την ανάδειξη συστημικά σημαντικών τραπεζών. Όμως, ο δείκτης SII μειονεκτεί στο γεγονός ότι δεν διακρίνει, όταν υπολογίζεται ο αναμενόμενος αριθμός πτωχεύσεων στο σύστημα, αν αφορά πτώχευση μικρής ή μεγάλης τράπεζας.

Στη συγκεκριμένη μελέτη χρησιμοποιείται ένα θεωρητικό μοντέλο που βασίζεται σε παρεμφερή χαρτοφυλάκια τραπεζών για να αναδείξει ότι μια μεγάλη τράπεζα δεν είναι αναγκαστικά και συστημικά σημαντική, σε όρους των τριών δεικτών που προαναφέρθηκαν (PAO, SII και VI). Μόνο μεγάλες τράπεζες που παρέχουν διαφοροποιημένες υπηρεσίες μπορεί να είναι συστημικά σημαντικές. Επιπροσθέτως, μια μεγάλη τράπεζα που είναι απομονωμένη σε σχέση με τις υπόλοιπες δεν μπορεί να είναι επιβλαβής για το υπόλοιπο χρηματοοικονομικό σύστημα.

Από ένα δείγμα 27 αμερικανικών τραπεζών, ελέγχεται η συσχέτιση μεταξύ δεικτών που μετρούν τη συστημική σημαντικότητα (PAO, SII και VI υπό το πλαίσιο της πολυμεταβλητής θεωρίας ακραίων τιμών -EVT) και δεικτών που μετρούν το μέγεθος των τραπεζών. Το συμπέρασμα στο οποίο καταλήγει η έρευνα είναι ότι δεν συσχετίζονται όλοι οι δείκτες συστημικής σημαντικότητας με όλους τους δείκτες που μετρούν το μέγεθος των τραπεζών. Συνεπώς, το μέγεθος δεν αντανakλά τη συστημική σημαντικότητα και γι' αυτό δεν μπορεί να θεωρηθεί ως εκτιμητής της σημαντικότητας των πιστωτικών ιδρυμάτων. Επομένως, προκειμένου να γίνει ανάλυση για τη σταθερότητα του χρηματοοικονομικού συστήματος και για την μακρο-προληπτική εποπτεία, είναι αναγκαίο να εφαρμοστούν δείκτες που μετρούν τη συστημική σημαντικότητα για να προσδιοριστούν τα σημαντικά χρηματοοικονομικά ιδρύματα του τραπεζικού συστήματος.

9.Εμπειρική μελέτη

Η εν λόγω μελέτη σκοπό έχει να αναδείξει κατά πόσο διαφέρουν οι μεγάλες τράπεζες από τις μικρότερες, εξετάζοντας τα αποτελέσματα χρήσης και τον ισολογισμό τους. Σύμφωνα με τη βιβλιογραφία, οι τράπεζες έχουν μεγάλο περιθώριο χειραγώγησης των λογιστικών τους στοιχείων και όσο μεγαλύτερες είναι, τόσο περισσότερο αδιαφανείς καθίστανται, εντείνοντας την ασυμμετρία πληροφόρησης.

Το δείγμα αφορά 73 εισηγμένες τράπεζες από 10 ευρωπαϊκές χώρες-μέλη της Ο.Ν.Ε., έξι χώρες του λεγόμενου βορρά (Γερμανία, Αυστρία, Γαλλία, Ολλανδία, Βέλγιο, Ιρλανδία) και τέσσερις του νότου (Ισπανία, Πορτογαλία, Ιταλία, Ελλάδα) για το χρονικό διάστημα 2000-2014. Τα στοιχεία που χρησιμοποιήθηκαν συγκεντρώθηκαν από τις βάσεις δεδομένων DataStream της Reuters, τη Bloomberg και τη World Bank. Οι 1168 παρατηρήσεις σε ετήσια βάση που συγκεντρώθηκαν, οργανώθηκαν σε μορφή panel data. Η οικονομετρική τεχνική είναι η παλινδρόμηση, η οποία διενεργήθηκε με τη χρήση του προγράμματος E-Views.

Όσον αφορά την οικονομετρική τεχνική, για να έχουμε στο υπόδειγμα μόνο μεταβλητές των οποίων οι συντελεστές είναι στατιστικά σημαντικοί, δηλαδή μεταβλητές που ασκούν στατιστικά σημαντική επίδραση στη διαμόρφωση της εξαρτημένης μεταβλητής μας, εκτιμάμε διαδοχικά το υπόδειγμα παραλείποντας κάθε φορά τη μεταβλητή της οποίας ο συντελεστής παρουσιάζει το μεγαλύτερο p-value. Ακολουθώντας τη διαδικασία αυτή καταλήγουμε στις εξισώσεις.

Αποτελέσματα χρήσης

Η επίδραση του μεγέθους των τραπεζών εξετάζεται μέσω της μεταβλητής Total Assets. Θετικός συντελεστής αυτής της μεταβλητής σημαίνει ότι το μέγεθος των τραπεζών σχετίζεται θετικά με την κερδοφορία. Οι υπόλοιπες επεξηγηματικές μεταβλητές προέρχονται από την αναλυθείσα στο προηγούμενο κεφάλαιο βιβλιογραφία.

Εξ αυτών οι μεταβλητές δάνεια/ καταθέσεις, ίδια κεφάλαια/ενεργητικό, μη εξυπηρετούμενα δάνεια/ συνολικά δάνεια, λοιπά λειτουργικά έξοδα/ενεργητικό σχετίζονται με τη δομή του ισολογισμού των τραπεζών. Οι μεταβλητές δάνεια/ καταθέσεις, ενεργητικό/ΑΕΠ, ίδια κεφάλαια/ ενεργητικό, μη εξυπηρετούμενα δάνεια/συνολικά δάνεια, λοιπά λειτουργικά έξοδα/ενεργητικό, συγκέντρωση του τραπεζικού τομέα, τα βραχυπρόθεσμα επιτόκια και ο πραγματικός ρυθμός ανάπτυξης σχετίζονται με τα αποτελέσματα χρήσης/ πηγές κερδοφορίας των τραπεζών. Οι μεταβλητές συγκέντρωση του τραπεζικού τομέα και βραχυπρόθεσμα επιτόκια σχετίζονται με τις συνθήκες στο τραπεζικό σύστημα της χώρας. Τέλος, οι μεταβλητές βραχυπρόθεσμα επιτόκια και ο πραγματικός ρυθμός ανάπτυξης του ΑΕΠ σχετίζονται με την μακροοικονομική συγκυρία.

Αναλυτικότερα, ως εξαρτημένη μεταβλητή χρησιμοποιείται η απόδοση του ενεργητικού RoA (Return on Asset) που συνιστά δείκτη κερδοφορίας. Πρώτη ερμηνευτική μεταβλητή τίθεται ο λόγος των δανείων προς τις καταθέσεις, ο οποίος αναδεικνύει τη ρευστότητα των τραπεζών. Όσο μεγαλύτερος είναι ο λόγος αυτός,

τόσο μεγαλύτερος κίνδυνος ρευστότητας υπάρχει αφενός και αφετέρου υψηλότερη αναμενόμενη απόδοση. Το πρόσημο της μεταβλητής άρα είναι αβέβαιο.

Η δεύτερη ερμηνευτική μεταβλητή που χρησιμοποιείται είναι το μέγεθος του ενεργητικού ως ποσοστό του ΑΕΠ. Όσο μεγαλύτερος είναι αυτός ο δείκτης, τόσο μεγαλύτερη είναι η εν λόγω τράπεζα, πράγμα που της δίνει τη δυνατότητα δημιουργίας οικονομιών κλίμακας και συνεπώς μεγαλύτερη κερδοφορία. Επιπλέον, το μεγάλο μέγεθος της τράπεζας αυξάνει την πιθανότητα διάσωσης της από τις Αρχές. Από την άλλη πλευρά το μεγάλο μέγεθος της τράπεζας της δίνει τη δυνατότητα να λειτουργεί με μεγαλύτερη αδιαφάνεια με αποτέλεσμα να επηρεάζεται αρνητικά η κερδοφορία, λόγω αυξημένου κόστους χρηματοδότησης. Συμπερασματικά, το πρόσημο της μεταβλητής είναι αβέβαιο.

Η επόμενη μεταβλητή που χρησιμοποιείται είναι ο λόγος των ιδίων κεφαλαίων προς το συνολικό ενεργητικό. Από τη μία πλευρά όσο μεγαλύτερη είναι η συμμετοχή των μετόχων στο κεφάλαιο και άρα μικρότερη η μόχλευση, τόσο αυξάνεται και ο έλεγχος που ασκείται προς τη διοίκηση, αποτρέποντας ριψοκίνδυνες δραστηριότητες. Από την άλλη πλευρά οι πιο συνετές επενδύσεις έχουν μικρότερη απόδοση και μειώνουν την κερδοφορία. Και σε αυτή την περίπτωση το πρόσημο είναι αβέβαιο.

Η τέταρτη μεταβλητή είναι ο λόγος των μη εξυπηρετούμενων δανείων προς το σύνολο των δανείων. Ο δείκτης αυτός αναμένεται να έχει αρνητικό συντελεστή συσχέτισης, διότι όσο αυξάνονται τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια μειώνεται η κερδοφορία.

Η πέμπτη μεταβλητή αφορά τον λόγο των λοιπών λειτουργικών εξόδων προς το συνολικό ενεργητικό. Όσο μειώνονται τα λοιπά έξοδα, εκτός από τα επιτοκιακά, τόσο πιο αποτελεσματικά λειτουργεί μια τράπεζα και συνεπώς παρουσιάζει αυξημένη κερδοφορία. Συνεπώς αναμένεται αρνητικός συντελεστής.

Η έκτη μεταβλητή αφορά στη συγκέντρωση του τραπεζικού τομέα σε κάθε χώρα και είναι το άθροισμα του ενεργητικού των τριών μεγαλύτερων τραπεζών προς το συνολικό ενεργητικό όλων των τραπεζών. Η μεγάλη συγκέντρωση τραπεζών συνεπάγεται την εμφάνιση έντονου ανταγωνισμού και συνεπώς μείωση της κερδοφορίας. Ενδέχεται όμως, η συγκέντρωση των τραπεζών να μην οδηγεί σε ανταγωνισμό και η κερδοφορία να μην επηρεάζεται. Το πρόσημο είναι και σε αυτή την περίπτωση είναι αβέβαιο.

Η επόμενη μεταβλητή αποτυπώνει τα βραχυπρόθεσμα επιτόκια. Όσο αυξάνονται, τόσο ενισχύονται τα κεφάλαια που προσελκύουν οι τράπεζες και στη συνέχεια επενδύουν, αποφέροντάς τους υψηλότερα κέρδη. Ο συντελεστής αναμένεται θετικός.

Ως όγδοη μεταβλητή χρησιμοποιείται ο ρυθμός του πραγματικού ΑΕΠ, ο οποίος δεν μπορεί παρά να επιδρά θετικά στην αύξηση της κερδοφορίας των τραπεζών. Η αύξηση του πραγματικού ΑΕΠ συνεπάγεται την αύξηση των επενδύσεων και γενικότερα την ενίσχυση του θετικού κλίματος στην οικονομία.

Η εστίαση είναι στην κερδοφορία των τραπεζών, όπως μετράται με το ROA και το ROE. Η προς εκτίμηση εξίσωση είναι:

$$Y_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 L_{D_{i,t}} + \beta_2 TA_{GDP_{i,t}} + \beta_3 EQ_{TA_{i,t}} + \beta_4 NPL_{TL_{i,t}} + \beta_5 OOE_{TA_{i,t}} + \beta_6 CONC_{i,t} + \beta_7 STIR_{i,t} + \beta_8 RGDPgr_{i,t} + \beta_9 \log TA_{i,t} + u_{i,t} \quad (1)$$

όπου με i συμβολίζεται κάθε εξεταζόμενη χώρα και με t κάθε έτος από το 2000 έως το 2014

Η εκτίμηση της εξίσωσης (1) καταδεικνύει ως στατιστικά σημαντικές τις μεταβλητές τον λογάριθμο του συνολικού ενεργητικού, ίδια κεφάλαια/ συνολικό ενεργητικό, μη εξυπηρετούμενα δάνεια/ συνολικά δάνεια, τη συγκέντρωση του τραπεζικού τομέα, τα βραχυπρόθεσμα επιτόκια και τον ρυθμό ανάπτυξης του πραγματικού ΑΕΠ. Η εξίσωση που προκύπτει για τη συνολική περίοδο, 2000- 2014, είναι η εξής:

Πίνακας 1

Συνολική περίοδος 2000-2014	
$Y_{i,t} = -16,74 + 0,89 \log(TA)_{i,t} + 26,84 EQ_{TA_{i,t}} - NPL_{TL_{i,t}} - 0,01 CONC_{i,t}$	
(5,27)***	(12,46)*** (-2,90)*** (-1,73)*
$0,14 STIR_{i,t} + 0,26 GDPgr_{i,t} + u_{i,t}$	
(2,28)**	(10,98)***
R-squared = 0,62	
Περίοδος 2000-2007	
$Y_{i,t} = 0,27 + 0,27 Y_{i,t-1} + 0,20 STIR_{i,t} + u_{i,t}$	
(5,20)***	(2,18)**
R-squared = 0,67	
Περίοδος 2008-2014	
$Y_{i,t} = -25,78 - 0,38 Y_{i,t-1} + 1,26 \log TA_{i,t} + 61,83 EQ_{TA_{i,t}} - 2,19 NPL_{TL_{i,t}}$	
(-8,44)***	(2,76)*** (14,07)*** (-2,40)**
$-32,65 OOE_{TA_{i,t}} + 0,15 GDPgr_{i,t} + u_{i,t}$	
(-2,17)**	(3,52)***
R-squared = 0,75	

Παρατηρούμε ότι ο συντελεστής προσδιορισμού είναι $R^2=0,62$ που σημαίνει ότι το 62% της μεταβλητότητας της εξαρτημένης μεταβλητής (ROA) ερμηνεύεται από την παλινδρόμηση.

Όσον αφορά στις μεταβλητές για των οποίων το πρόσημο υπήρχε αβεβαιότητα πριν την παλινδρόμηση καταλήγουμε στα παρακάτω συμπεράσματα. Ο λόγος των ιδίων κεφαλαίων προς το συνολικό ενεργητικό παρουσιάζει πρόσημο θετικό, το

οποίο μεταφράζεται πως όσο υψηλότερα είναι τα κεφάλαια, δηλαδή είναι μικρότερη η μόχλευση, τόσο μεγαλύτερη είναι και η κερδοφορία της.

Τέλος, σχετικά με τη συγκέντρωση του τραπεζικού τομέα, η οποία παρουσιάζει αρνητικό πρόσημο, συνάγεται το συμπέρασμα πως όσο μεγαλύτερη συγκέντρωση υπάρχει και άρα μεγαλύτερος ανταγωνισμός, τόσο μειώνεται η κερδοφορία.

Για τις υπόλοιπες μεταβλητές, η παλινδρόμηση κατέδειξε τα αναμενόμενα πρόσημα των συντελεστών.

Την περίοδο 2000-2007, όπου παρατηρήθηκε η μεγάλη αύξηση του μεγέθους των τραπεζών, καταδεικνύεται ως στατιστικά σημαντική μόνο η μεταβλητή βραχυπρόθεσμα επιτόκια. Η αύξηση των επιτοκίων οδηγεί σε αύξηση των καταθέσεων και συνεπώς σε κερδοφόρα αξιοποίησή τους από την πλευρά των τραπεζών. Η επίδραση του μεγέθους των τραπεζών δεν εμφανίζεται ως στατιστικά σημαντική, πράγμα το οποίο δικαιολογείται από το γεγονός ότι υψηλή κερδοφορία παρουσίαζαν τόσο οι μικρές, όσο και οι μεγάλες τράπεζες.

Την περίοδο 2008-2014, όπου το θεσμικό πλαίσιο έχει καταστεί σαφώς αυστηρότερο, η επίδραση του μεγέθους των τραπεζών διαδραματίζει σημαντικό ρόλο αναδεικνύοντας τη υψηλότερη κερδοφορία των μεγάλων τραπεζών, λόγω της μεγαλύτερης στήριξης που έλαβαν. Επιπλέον, καταδεικνύονται ως στατιστικά σημαντικές οι μεταβλητές ίδια κεφάλαια/ συνολικό ενεργητικό, μη εξυπηρετούμενα δάνεια/ συνολικά δάνεια, λοιπά λειτουργικά έξοδα / συνολικό ενεργητικό και ο ρυθμός ανάπτυξης του πραγματικού ΑΕΠ. Σε σχέση με τη συνολική περίοδο προστίθεται ως στατιστικά σημαντική μεταβλητή τα λοιπά λειτουργικά έξοδα /συνολικό ενεργητικό, η οποία σχετίζεται προφανώς αρνητικά με την κερδοφορία.

Στη συνέχεια, εξετάζεται η κερδοφορία χρησιμοποιώντας ως εξαρτημένη μεταβλητή την RoE (Return on Equity), η οποία μετρά την αποδοτικότητα των ιδίων κεφαλαίων. Η σχέση μεταξύ RoE και RoA δίνεται από την εξίσωση Du Pont. $RoE = RoA * Leverage$. Ως ερμηνευτικές μεταβλητές τίθενται οι ίδιες με αυτές που είχαμε στην εξίσωση (1) αναμένοντας τα ίδια αποτελέσματα.

Πίνακας 2

Συνολική περίοδος 2000-2014				
$Y_{i,t}$	$= -1302,67$	$+ 68,30 \log TA_{i,t}$	$+ 603,42 EQ_TA_{i,t}$	$+ 18,84 STIR_{i,t} + 28,23 GDPgr_{i,t}$
		(3,64)***	(4,54)***	(2,68)*** (9,58)***
R-squared =0,19				
Περίοδος 2000-2007				
$Y_{i,t}$	$= 73,12$	$- 2,97 \log TA_{i,t}$	$- 71,65 EQ_TA_{i,t}$	$- 14,11 NPL_TL_{i,t} - 0,04 CONC_{i,t} + u_{i,t}$
		(-1,93)*	(-2,92)***	(-2,06)** (-1,71)*
R-squared =0,71				
Περίοδος 2008-2014				
$Y_{i,t}$	$= -6391,29$	$+ 345,79 \log TA_{i,t}$	$+ 3630,74 EQ_TA_{i,t}$	$+ 31,28 GDPgr_{i,t} + u_{i,t}$
		(6,39)***	(7,48)***	(4,91)***
R-squared =0,36				

Στο υπόδειγμα αυτό, παρατηρούμε ότι υπάρχει θετική συσχέτιση μεταξύ των μεταβλητών που παραμένουν ως στατιστικά σημαντικές σε επίπεδο σημαντικότητας 0,10 και της εξαρτημένης μεταβλητής ROE, και η εξήγηση είναι η ίδια με αυτή που δόθηκε στο υπόδειγμα (1). Η μεταβλητή που εκφράζει την επίδραση του μεγέθους των τραπεζών, αναδεικνύει την αποδοτικότητα των ιδίων κεφαλαίων των μεγάλων τραπεζών, πράγμα που ήταν καλό για τους μετόχους. Επιπλέον, την περίοδο αυτή παραμένουν ως στατιστικά σημαντικές οι μεταβλητές λογάριθμος του ενεργητικού, ίδια κεφάλαια/συνολικό ενεργητικό, τα βραχυπρόθεσμα επιτόκια και ο πραγματικός ρυθμός ανάπτυξης του ΑΕΠ.

Ο συντελεστής προσδιορισμού είναι $R^2=0,19$ που σημαίνει ότι μόνο το 19% της μεταβλητότητας της εξαρτημένης μεταβλητής (ROE) ερμηνεύεται από την παλινδρόμηση.

Την περίοδο 2000-2007 παρατηρείται η αρνητική σχέση που υπάρχει μεταξύ του μεγέθους των τραπεζών και της εξαρτημένης μεταβλητής, το οποίο υποδηλοί ότι οι μεγαλύτερες τράπεζες δεν είναι περισσότερο κερδοφόρες από τις υπόλοιπες. Στη συνέχεια, ο αρνητικός συντελεστής της μεταβλητής ίδια κεφάλαια προς συνολικό ενεργητικό μεταφράζεται πως τα υψηλότερα κεφάλαια, και άρα η μικρότερη μόχλευση, συμβαδίζει με χαμηλότερη κερδοφορία. Όπως είναι αναμενόμενο ο συντελεστής του δείκτη μη εξυπηρετούμενα δάνεια προς το σύνολο των δανείων παρουσιάζει αρνητικό πρόσημο, υποδεικνύοντας ότι όσο αυτά αυξάνονται επηρεάζεται αρνητικά η κερδοφορία. Τέλος, επισημαίνεται η αρνητική σχέση που υφίσταται μεταξύ ανταγωνισμού και κερδοφορίας, μέσω της μεταβλητής της συγκέντρωσης του τραπεζικού τομέα.

Την περίοδο 2008-2014 παραμένουν ως στατιστικά σημαντικές οι ίδιες μεταβλητές που ήταν και στη συνολική περίοδο. Όμως, αξίζει να σημειωθεί ότι η θετική συσχέτιση που παρουσιάζεται μεταξύ της μεταβλητής που εκφράζει την επίδραση του μεγέθους των τραπεζών και της εξαρτημένης μεταβλητής είναι σε σχέση με τις υπόλοιπες τράπεζες της ίδιας χώρας.

Ισολογισμός

Όσον αφορά στον ισολογισμό, οι επόμενες δύο εξισώσεις έχουν ως εξαρτημένες μεταβλητές τα δάνεια ως προς το συνολικό ενεργητικό και τις καταθέσεις προς το συνολικό ενεργητικό, εκφράζοντας την ποιότητα του επιχειρηματικού προσανατολισμού. Η πρώτη προς εκτίμηση εξίσωση με εξαρτημένη μεταβλητή τα δάνεια προς το συνολικό ενεργητικό, είναι:

$$Y_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 L_D_{i,t} + \beta_2 TA_GDP_{i,t} + \beta_3 EQ_TA_{i,t} + \beta_4 NPL_TL_{i,t} + \beta_5 OOE_TA_{i,t} + \beta_6 ROA_{i,t} + \beta_7 NII_TOI_{i,t} + \beta_8 \log TA_{i,t} + u_{i,t} \quad (2)$$

Η παλινδρόμηση της εξίσωσης (2) καταδεικνύει ως στατιστικά σημαντικές τις μεταβλητές λογάριθμος συνολικού ενεργητικού, δάνεια/καταθέσεις, μη εξυπηρετούμενα δάνεια/ συνολικά δάνεια και λοιπά λειτουργικά έξοδα/συνολικό ενεργητικό. Η εξίσωση που προκύπτει είναι η εξής:

Πίνακας 3

Συνολική περίοδος 2000-2014					
$Y_{i,t} = 0,85 + 0,62Y_{i,t-1} - 0,03\log TA_{i,t} + 0,01L_D_{i,t} - 0,08NPL_TL_{i,t} - 0,65OOE_TA_{i,t}$					
(21,47)***	(-3,92)***	(3,99)***	(-2,71)***	(-2,14)**	
R-squared =0,94					
Περίοδος 2000-2007					
$Y_{i,t} = 1,00 + 0,53Y_{i,t-1} - 0,04\log TA_{i,t} + 0,01L_D_{i,t} - 0,70OOE_TA_{i,t} + 0,032NII_TOI_{i,t}$					
(12,25)***	(-3,23)***	(3,36)***	(-1,73)*	(2,06)**	
R-squared =0,96					
Περίοδος 2008-2014					
$Y_{i,t} = 1,03 + 0,28Y_{i,t-1} + u_{i,t}$					
(5,34)***					
R-squared =0,92					

Το αρνητικό πρόσημο της μεταβλητής λογάριθμος του συνολικού ενεργητικού σημαίνει ότι το μέγεθος των τραπεζών σχετίζεται αρνητικά με το ποσοστό των δανείων που χορηγούν οι τράπεζες. Δηλαδή όσο μεγαλύτερη είναι μια τράπεζα στρέφεται και σε άλλες πηγές εισοδήματος πέραν της χορήγησης δανείων, που αποφέρει τόκους.

Ο συντελεστής της επόμενης μεταβλητής δάνεια/καταθέσεις, όπως είναι αναμενόμενο εμφανίζεται θετικός, γεγονός που σημαίνει ότι όσο αυξάνεται/μειώνεται ο λόγος δάνεια προς καταθέσεις αυξάνεται/ μειώνεται και η μεταβλητή δάνεια προς συνολικό ενεργητικό.

Η επόμενη μεταβλητή εκφράζει την αρνητική σχέση που υπάρχει μεταξύ των μη εξυπηρετούμενων δανείων και των δανείων μιας τράπεζας. Όπως είναι αναμενόμενο όσο περισσότερα αυξάνονται τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια μιας

τράπεζας, αυξάνεται και ο κίνδυνος πτώχευσής της, οδηγώντας το πιστωτικό ίδρυμα σε μείωση των δανείων που χορηγεί.

Τέλος, η μεταβλητή λοιπά λειτουργικά έξοδα προς συνολικό ενεργητικό παρουσιάζεται με αρνητικό πρόσημο το οποίο εξηγείται υπό το πρίσμα πως όσο αυξάνονται τα δάνεια που χορηγούνται και κατ' επέκταση τα επιτοκιακά έσοδα που αποκομίζει η τράπεζα, τόσο μειώνονται τα λοιπά λειτουργικά έξοδα ως προς το συνολικό ενεργητικό.

Ο συντελεστής προσδιορισμού $R^2=0,94$ σημαίνει ότι το 94% της μεταβλητότητας της εξαρτημένης μεταβλητής (Loans/total assets) ερμηνεύεται από την παλινδρόμηση.

Όσον αφορά την περίοδο 2000-2007 σε σχέση με τη συνολική περίοδο 2000-2014, παρατηρούμε ότι είναι στατιστικά σημαντική και η μεταβλητή μη επιτοκιακά έσοδα/ συνολικά λειτουργικά έσοδα και μάλιστα ότι σχετίζεται θετικά με την εξαρτημένη μεταβλητή. Αυτό δικαιολογείται υπό την έννοια ότι όσο πιο πολύ αυξάνονται τα μη επιτοκιακά έσοδα, δίνεται και η δυνατότητα στις τράπεζες να χορηγήσουν περισσότερα δάνεια, μια περίοδο όπου το θεσμικό πλαίσιο είναι χαλαρό. Τη συγκεκριμένη περίοδο σε σχέση με τη συνολική, τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια προς με τα συνολικά δάνεια δεν συνιστούν στατιστικά σημαντική μεταβλητή.

Την περίοδο 2008-2014 η μόνη μεταβλητή στατιστικά σημαντική που εμφανίζεται στο μοντέλο είναι ο λογάριθμος του συνολικού ενεργητικού με αρνητικό συντελεστή, επισημαίνοντας πως όσο μεγαλώνει το μέγεθος των τραπεζών, μειώνεται ο δείκτης δάνεια προς συνολικό ενεργητικό. Το φαινόμενο αυτό αντικατοπτρίζει την αλλαγή στο θεσμικό πλαίσιο και συγκεκριμένα την αύξηση των υποχρεωτικών διαθεσίμων που διακρατούν οι τράπεζες για να μειώνεται ο κίνδυνος από τη μη αποπληρωμή των δανείων.

Η επόμενη προς εκτίμηση εξίσωση με εξαρτημένη μεταβλητή τις καταθέσεις προς το συνολικό ενεργητικό, είναι η εξής:

$$Y_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 L_D_{i,t} + \beta_2 TA_GDP_{i,t} + \beta_3 EQ_TA_{i,t} + \beta_4 NPL_TL_{i,t} + \beta_5 OOE_TA_{i,t} + \beta_6 ROA_{i,t} + \beta_7 NII_TOI_{i,t} + \beta_8 \log TA_{i,t} + \beta_9 CA_GDP_{i,t} + u_{i,t} \quad (3)$$

Η παλινδρόμηση της εξίσωσης (3) καταδεικνύει ως στατιστικά σημαντικές τις μεταβλητές λογάριθμος συνολικού ενεργητικού, δάνεια/καταθέσεις, ίδια κεφάλαια προς συνολικό ενεργητικό και το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών προς το ονομαστικό ΑΕΠ. Η εξίσωση που προκύπτει είναι η εξής:

Πίνακας 4

Συνολική περίοδος 2000-2014					
$Y_{i,t} = 0,52 + 0,55Y_{i,t-1} - 0,02\log TA_{i,t} - 0,003L_{D_{i,t}} + 0,20EQ_{TA_{i,t}} + 0,001CA_{GDP_{i,t}}$					
	(22,71)***	(-2,12)**	(-15,69)***	(2,26)**	(1,93)*
R-squared =0,91					
Περίοδος 2000-2007					
$Y_{i,t} = 1,07 + 0,26Y_{i,t-1} - 0,04\log TA_{i,t} - 0,02L_{D_{i,t}} + 0,68EQ_{TA_{i,t}} + 0,002NII_{TOI_{i,t}}$					
	(6,33)***	(-3,11)***	(-6,25)***	(4,85)***	(2,10)**
R-squared =0,93					
Περίοδος 2008-2014					
$Y_{i,t} = 0,51 + 0,54Y_{i,t-1} - 0,004L_{D_{i,t}} + 0,49EQ_{TA_{i,t}} + 0,003CA_{GDP_{i,t}}$					
	(10,30)***	(-2,29)**	(3,19)***	(1,85)*	
R-squared =0,93					

Το αρνητικό πρόσημο της μεταβλητής λογάριθμος του συνολικού ενεργητικού συνεπάγεται ότι το μέγεθος των τραπεζών σχετίζεται αρνητικά με το ποσοστό των καταθέσεων που αυτές διακρατούν. Αυτό εξηγείται από το γεγονός ότι οι μεγάλες τράπεζες χρηματοδοτούνται περισσότερο από τις αγορές παρά από τις καταθέσεις των πελατών τους.

Ο συντελεστής της επόμενης μεταβλητής δάνεια/καταθέσεις, όπως είναι αναμενόμενο εμφανίζεται αρνητικός πράγμα που σημαίνει ότι όσο αυξάνεται/μειώνεται ο λόγος δάνεια προς καταθέσεις μειώνεται/ αυξάνεται και η μεταβλητή καταθέσεις προς συνολικό ενεργητικό.

Θετική σχέση παρουσιάζεται μεταξύ της εξαρτημένης μεταβλητής και της ερμηνευτικής ίδια κεφάλαια προς συνολικό ενεργητικό. Όσο μεγαλύτερη είναι η συμμετοχή των μετόχων, και άρα μικρότερη η μόχλευση, τόσο αυξάνεται και ο έλεγχος που ασκείται προς τη διοίκηση, αποτρέποντας ριψοκίνδυνες δραστηριότητες. Οι πιο συνετές επενδύσεις στις οποίες ωθούνται οι τράπεζες έχουν μικρότερη απόδοση, όμως αυξάνουν το ποσοστό των καταθέσεων ως προς το συνολικό ενεργητικό, δημιουργώντας ασφαλέστερο περιβάλλον για τη δραστηριοποίηση των τραπεζών.

Τέλος, το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών προς το ΑΕΠ που σχετίζεται με τη μακροοικονομική κατάσταση, παρουσιάζει θετικό πρόσημο, επισημαίνοντας ότι μια βελτίωση της οικονομίας της χώρας συνεπάγεται και αύξηση των καταθέσεων ως προς το συνολικό ενεργητικό. Το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών το οποίο είναι το άθροισμα του εμπορικού ισοζυγίου και του ισοζυγίου εισοδημάτων μετρά τις καθαρές εισπράξεις από παραγωγικές δραστηριότητες συμβάλλει στην αύξηση του εισοδήματος και άρα των καταθέσεων.

Ο συντελεστής προσδιορισμού $R^2=0,91$ σημαίνει ότι το 91% της μεταβλητότητας της εξαρτημένης μεταβλητής (Deposits/total assets) ερμηνεύεται από την παλινδρόμηση και συνεπώς το μοντέλο που χρησιμοποιήθηκε είναι αξιόπιστο.

Την περίοδο 2000-2007, σε σχέση με τη συνολική περίοδο, η παλινδρόμηση της εξίσωσης καταδεικνύει ως στατιστικά σημαντική και θετικά

συσχετισμένη με την εξαρτημένη μεταβλητή, την μεταβλητή μη επιτοκιακά έσοδα προς συνολικά έσοδα. Η αύξηση/μείωση των μη επιτοκιακών εσόδων είναι λογικό να προκαλεί αύξηση/μείωση των καταθέσεων προς το συνολικό ενεργητικό. Η εξέταση αυτής της περιόδου δεν καταδεικνύει ως στατιστικά σημαντική την μεταβλητή ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών προς ΑΕΠ.

Η περίοδος 2008-2014 παρουσιάζει ως στατιστικά σημαντικές τις ίδιες μεταβλητές με τη συνολική περίοδο, με τη διαφορά ότι δεν συμπεριλαμβάνεται η μεταβλητή του φυσικού λογαρίθμου του συνολικού ενεργητικού.

10.Σύνοψη

Σκοπός της παρούσας μεταπτυχιακής διατριβής είναι να αναδείξει την ύπαρξη ή μη διαφορών μεταξύ μεγάλων και μικρών τραπεζών. Για να εξεταστεί η παραπάνω υπόθεση χρησιμοποιήθηκαν δύο διαφορετικά μέτρα κερδοφορίας, οι δείκτες RoA και RoE όσον αφορά τα αποτελέσματα χρήσης/ πηγές εισοδήματος των τραπεζών. Όσον αφορά τον ισολογισμό, χρησιμοποιήθηκαν τα δάνεια προς το συνολικό ενεργητικό και οι καταθέσεις προς το συνολικό ενεργητικό για να ελεγχθεί η παραπάνω υπόθεση.

Το εξεταζόμενο δείγμα εκτεινόταν χρονικά από το 2000-2014 και αφορούσε 73 εισηγμένες τράπεζες 10 ευρωπαϊκών χωρών της Ο.Ν.Ε. Επιπρόσθετα, εξετάστηκαν οι υποπερίοδοι 2000-2007 και 2008-2014, δηλαδή έγινε μια χρονική διάκριση προ και μετά της παγκόσμιας χρηματοοικονομικής κρίσης.

Τα αποτελέσματα για το συνολικό δείγμα κατέδειξαν θετική σχέση μεταξύ του μεγέθους των τραπεζών και των μέτρων υπολογισμού της απόδοσης (RoA και RoE), επιβεβαιώνοντας τις εκτιμήσεις πως όσο μεγαλύτερη είναι μια τράπεζα, τόσο υψηλότερα κέρδη παρουσιάζει. Όσον αφορά τους δείκτες μέτρησης του ισολογισμού, τα αποτελέσματα για το συνολικό δείγμα κατέδειξαν αρνητική σχέση μεταξύ του μεγέθους του τραπεζών και των δεικτών δάνεια προς το συνολικό ενεργητικό και καταθέσεις προς το συνολικό ενεργητικό.

Το παραπάνω αποτέλεσμα υποστηρίζεται από το θεωρητικό μέρος της διατριβής στο οποίο επισημαίνεται πως όσο μεγαλύτερο είναι ένα πιστωτικό ίδρυμα, δραστηριοποιείται σε περισσότερους κλάδους και αφενός δεν εστιάζεται μόνο στη χορήγηση δανείων για αποκόμιση κερδών, αφετέρου θεωρεί πως έχει το πλεονέκτημα του too big to fail, δηλαδή διάσωσης της σε περίπτωση εμφάνισης κινδύνου πτώχευσης.

Τα υποδείγματα που χρησιμοποιήθηκαν δε θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν εξαντλητικά. Μπορούν να προστεθούν περαιτέρω ερμηνευτικές μεταβλητές που θα προσδώσουν μεγαλύτερη εγκυρότητα στα αποτελέσματα. Επιπλέον, δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι τα στοιχεία που χρησιμοποιήθηκαν είναι αποτέλεσμα λογιστικής χειραγώγησης προς την κατεύθυνση που επιθυμεί κάθε τράπεζα, ανάλογα με την περίοδο που διανύει και τους κανόνες που τη διέπουν.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

Τράπεζες ανά χώρα

Χώρα	Τράπεζα
Γερμανία	QUIRIN
	COMMERZ
	DEUTSCHE
	MERKUR
	IKB
	OLDENBURGISCHE
	UMWELT BANK
Γαλλία	CREDIT AGRICOLE
	CR CAM ATLANTIQUE
	CA ILLE ET VILAINE
	CAISSE REGIONALE
	BNP PARIBAS
	CREDIT INDUSTRIEL
	SOCIETE GENERALE
	CFM INDOSUEZ
	NATIXIS
Βέλγιο	KBC ANCORA
	DEXIA
	BANK NATIONAL
Ολλανδία	VAN LANSCHOT
	AMER HYPOBANK
Αυστρία	REIFFEISEN
	OBERBANK
	BANK FUER TIROL UND VORALBERG
	BKS BANK
	VOLKSBANK
	ERSTE GROUP
Ιρλανδία	PERMANENT TSB
	ALLIED IRISH
	BENK OF IRELAND
Πορτογαλία	BANCO BPI
	BANCO COMMERCIAL
Ισπανία	BANCO SABADELL
	CAIXA BANK
	BANCO SANTANDER

	BANKIA SAU
	BANKINTER
	BANCO BILBAO
	LIBER BANK
	BANCO POPULAR
Ιταλία	BANCA POPOLARE
	BANCA POPOLARE DI SPOLETO
	BANCA CARIGE
	BANCO DESIO BRIANZA
	UNIONE DI BANCHE ITALIANE
	BANCA PICCOLO
	BANCA POPOLARE DELL'EMILIA
	BANCO DI SARDEGNA
	BANCA POP DI MILANO
	BANCA MONTE PASCHI
	BANCA PROFILO
	BANCO POPOLARE
	NUOVA BANCA
	FINECO BANK
	MEDIOBANCA
	UNICREDIT
	INTESA SAN PAOLO
	BANCA FINNAT EURAMER
	CREDITO EMILIANO
Ελλάδα	ATTICA
	EUROBANK
	PIRAEUS
	ALPHA
	NATIONAL BANK

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

Πηγές άντλησης δεδομένων

Μεταβλητή	Περιγραφή	Πηγή Δεδομένων
RoA	Return on Assets	Datastream
RoE*	Return on Equity	Datastream
L_D	Loans/Deposits	Datastream
EQ_TA	Book value (Total shareholders' equity)/Total Assets	Datastream
NPL_TL	Non-performing loans/Total loans	Datastream
OOE_TA	Other operating expenses/Total Assets	Datastream
NII	Non-interest Income	Datastream
TOI	Total Operating Income	Datastream
STIR	Short-term interest rates	Bloomberg
TA_GDP%	Total assets/GDP	World Bank
Concentration	Bank concentration (3 largest banks)	World Bank
GDP growth	GDP Growth	World Bank
CA	Current Account	World Bank

Βιβλιογραφικές αναφορές

Βιβλία

Αντζουλάτος Α. Άγγελος (2011), «Κυβερνήσεις, Χρηματαγορές και Μακροοικονομία», Διπλογραφία, Αθήνα.

Κόντος Ν. Γεώργιος (2010), «Λογιστική Τραπεζών», Διπλογραφία, Αθήνα.

Άρθρα

Αντζουλάτος Α. Άγγελος (2011), «Τραπεζική - Τάσεις (πριν) και Προοπτικές (μετά την κρίση)», στο συλλογικό τόμο των Γ. Κ. Χαρδούβελη και Χ. Β. Γκόρτσου, *Η διεθνής κρίση, η κρίση στην Ευρωζώνη και το Ελληνικό χρηματοπιστωτικό σύστημα*, Ένωση Ελληνικών Τραπεζών, Αθήνα.

Ahmed S. Anwer, Takeda Carolyn and Thomas Shawn (1999) "Bank loan loss provisions: a re-examination of capital management, earnings management and signalling effects", *Journal of Accounting & Economics*, pp. 1-25.

Altunbas Yener, Manganelli Simone & Marques-Ibanez David (2011), "Bank risk during the financial crisis. Do business models matter? ", ECB WORKING PAPER SERIES NO 1394 / NOVEMBER 2011.

Ayadi et al. (2011). "Business Models in European Banking – A Pre- and Post-Crisis Screening", Centre for European Policy Studies

Bongini Paola, Laeven Luc and Majnoni Giovanni (2002) "How good is the market at assessing bank fragility? A horse race between different indicators", *Journal of Banking & Finance*, pp. 1011-1028.

Buerger Loraine M. (2011) "CAMELS RATINGS: What they mean and why they matter", Director Corps Strong Board. Strong Bank.

Bushman M. Robert and Williams D. Christopher (2012) "Accounting discretion, loan loss provisioning and discipline of banks' risk-taking", *Journal of Accounting & Economics*, pp. 1-18.

DeYoung Robert and Rice Tara (2004) "How do banks make money? A variety of business strategies", Federal Reserve Bank of Chicago *Economic Perspectives*, Fourth Quarter, pp. 52-67.

DeYoung Robert and Rice Tara (2004) "How do banks make money? The fallacies of fee income", Federal Reserve Bank of Chicago *Economic Perspectives*, Fourth Quarter, pp. 34-51.

Fonseca Ana Rosa and Gonzalez Francisco (2008) "Cross-country determinants of bank income smoothing by managing loan loss provisions", *Journal of Banking & Finance*, pp. 217-228.

Huizinga Harry and Laeven Luc (2012) “Bank valuation and accounting discretion during a financial crisis”, *Journal of Financial Economics*, pp. 614-634.

Laeven Luc and Majnoni Giovanni (2003) “Loan loss provisions and economic slowdowns: too much, too late?”, *Journal of Financial Intermediation*, pp. 178-197.

Lopez Jose A. (1999) “Using CAMELS Ratings to Monitor Bank Conditions”, FRBSF ECONOMIC LETTER.

Martel et al. “Business Models of International Banks in the Wake of the 2007 – 2009 Global Financial Crisis”, Banco de Espana

Morris Charles S. “What Should Banks be Allowed to Do?”, by, *Federal Reserve of Kansas City Economic Review*, 4th Quarter 2011, pp. 55 – 80

Roengpitya et al. (2014). “Bank business Models”, *BIS Quarterly Review*, December, pp. 55 – 65

Wall Larry D. (2010). “Too big to fail after FDICIA” *Economic Review*, Federal Reserve Bank of Atlanta, ISSN 0732-1813, Vol.95.

Zhou Chen, (2009). “Are banks too big to fail? Measuring systemic importance of financial Institutions” De Nederlandsche Bank.